ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΠΝΙΚΑΡΕΑΣ 3
Β' ΠΑΤΩΜΑ ΑΡΙΘ. ΔΩΜΑΤΙΟΥ 19

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ : ΚΩΣΤΗΣ Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ 11 ΜΑΡΤΙΟΥ 1944
ΧΡΟΝΟΣ Α'-ΑΡ. 36.-ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 30.000

"ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ,, ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ

Μιὰ ἀνθρώπινη δραστηριότητα ποὺ χαρακτηρίζεται, ὀρθὰ ἢ ὄχι, καλλιτεχνική, ὅπως καὶ ὁποιαδήποτε δραστηριότητα, δὲν εἶναι ἱκανὴ μὲ μόνο τὸ γεγονὸς τῆς ὕπαρξής της νὰ δικαιωθεῖ ἀπέναντι στὴ συνείδηση τῶν πνευματικῶν αἰτημάτων τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Τοῦ σύγχρονου, μὲ τὴν ἔννοια πὼς ἀποτελεῖ τὴν συνειδητὴ συνισταμένη χιλιετηρίδων πνευματικῆς πορείας καὶ μόχθου.
Ἡ εὐαισθησία μας καὶ ἡ ἐξωτερίκευση τῆς ὁποιασδήποτε αὐτῆς εὐαισθησίας μας δὲν ἀποτελεῖ μορφὴ—περιεχόμενο τῆς τέχνης, δηλαδὴ τὴν οὐσία της. Ἡ εὐαισθησία εἶναι τὸ ἕνα στοιχεῖο, ἡ μιὰ προϋπόθεση, ποὺ εἶναι στενὰ συνδεμένη καὶ ποὺ σχεδὸν συγχωνεύεται μὲ τὴν ἄλλη προϋπόθεση: τὸ πνευματικὸ αἴτημα τοῦ δημιουργοῦ. Καὶ τὸ πνευματικὸ αἴτημα γιὰ κάθε δημιουργό, ὁποιουδήποτε ἔργου (καλλιτεχνικοῦ ἢ μὴ) δὲ μπορεῖ νὰ συνίσταται στὴν ἁπλῆ ἔξαρση καὶ ἔκφραση τῆς λειτουργικῆς ἱκανότητας γιὰ δημιουργία, οὔτε στὴν ἔξαρση τοῦ ἀ-ποιοτικοῦ γεγονότος τῆς ὕπαρξής μας.
Ὁ κάθε ἄνθρωπος μὲ τὸ κάθε του ἔργο ἐκφράζει τὴ συνειδητὴ ἢ ἀσυνείδητή του καθολικὴ ἐποπτεία τοῦ κόσμου, δηλαδὴ τὴν πνευματικότητα καὶ τὴ συνοχὴ τῆς θεώρησής του.
Σὲ μιὰ ἐποχὴ ὁποὺ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ὑπερέβαλε σὲ λεπτότητα ἔκφρασης καὶ συγκίνησης κάθε προηγούμενη θεωρητικὴ φραστικὴ ἀκροβασία, σ' ἕναν αἰώνα ὅπου τὰ ἀνθρώπινα νοήματα εἶναι συνθέσεις συνειδητὲς πιὰ τῶν πιὸ πολύπλοκων ἐξισώσεων καὶ τῶν πιὸ λεπτεπίλεπτων καὶ τρυφερῶν αἰσθημάτων, σὲ μιὰ περίοδο ὅπου ἡ ἔννοια τῆς ἀλληλεξάρτησης τῶν πραγμάτων ἐπεβλήθηκε σ' ὅλες τὶς σφαῖρες τῆς ἀνθρώπινης σκέψης καὶ δράσης, ἴσαμε σημεῖο ταύτισης τῶν διαχωριστικῶν ἐννοιῶν (ὑποκείμενο-ἀντικείμενο, μορφὴ-οὐσία, αἰτία—τέλος) καὶ γενικὰ σὲ μιὰν ἐποχὴ ὅπου τὰ αἴτια κι' οἱ σκοπιμότητες τῆς ἀνθρώπινης δράσης καθαλικοποιοῦνται στὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι συνειδησιακὴ ἀσυνέπεια καὶ μὴ ὁλοκληρωτικὴ συμμετοχὴ στὴ ζωὴ τὸ νὰ ἐπιμένουμε στὸν σχεδὸν παιδικὸ διαχωρισμὸ τῶν αἰτίων καὶ τῶν σκοπιμοτήτων τῆς τέχνης, ἀπὸ τὰ αἴτια καὶ τὶς σκοπιμότητες τῶν ἄλλων πνευματικῶν ἐκδηλώσεων.
Ὅπως κάτω ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς ἐπιστήμης στεγάζονται διάφορες συγκεχυμένες, ἂν ὄχι ἀνομολόγητες προσπάθειες, ἔτσι κάτω ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς τέχνης καταφεύγουν ὅλες ἐκεῖνες οἱ τάσεις ποὺ μόνον λειτουργικὰ συγγενεύουν μὲ τὶς καλλιτεχνικὲς συνθέσεις τοῦ πνεύματος.
Ἡ κατανόηση τοῦ ταυτόσημου τῶν περιοχῶν τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ἡ ἱεραρχικὴ ἀξιολογικὴ ταξινόμηση τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων στὶς περιοχὲς αὐτὲς εἶναι πρωταρχικὸ σύγχρονο πνευματικὸ καθῆκον. Καθῆκον ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἀπὸ ἕνα γενικὸ κριτήριο, ποὺ θὰ ἦταν «ἡ συνεχὴς διεύρυνση τῆς συνειδητῆς ἀφομοίωσης τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ ἡ κάθαρση τοῦ ὑποσυνείδητου ὑποστρώματος ἀπὸ ὅλες τὶς ἀντιθετικὲς πρὸς τὸν συνειδητὸν ἔλεγχο προωθήσεις, μέσῳ τῆς ὁλοκληρούμενης σύνθεσης ἑνὸς ζωντανοῦ συνειδητοῦ ὄντος, δηλαδὴ μέσῳ τῆς ἀγάπης ποὺ ἀποκαθιστᾶ οὐσιαστικὴ ἰσορροπία μεταξὺ γνώσης καὶ ζωῆς».

ΤΑ "ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ,,

Ν. ΠΕΡΑΝΤΙΝΟΥ — ΓΥΜΝΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Ν. ΠΑΠΠΑ. Ἡ ἀληθινὴ ποίηση καὶ ἡ ἀλχημεία της.
ΑΝ. GIDE. Νίτσε. Μετάφρ. Ξ. Καράκαλου.
Τ. ΘΕΟΦΙΛΟΥ. Ἡ κοιλάδα τῶν φυκιῶν (διήγημα).
Κ. Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΥ. Οὐμανισμὸς καὶ ἐπιστήμη.
LOUIS de BROGLIE. Φυσικὴ καὶ Φιλοσοφία.
JEAN COUTROT. Προβλήματα σύγχρονου οὐμανισμοῦ.
Θ. ΣΤΟΥΡΔΕΛΗ. Ὁ ρυθμὸς στὴ φύση καὶ στὴν ἀνθρώρινη δημιουργία.
ACH. DELMAS Ἡ σύγχρονη ψυχολογία κι' ἡ μεθολογία της.
R. MARIA RILKE. Τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Λῶριτζ Μπρίγκε.
FR. HOELDERLIN. In Memoriam. Μετάφρ. Γιάννη Γ. Σφακιανάκη.
ΜΗΤΣΟΥ ΛΥΓΙΖΟΥ. Ὑστερόγραφο στὰ ναυτικά μας τετράδια (ποίημα).
ΑΝΤΝΕΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ. Μοῦπε ὁ παπποῦς μου ἕνα πρωΐ (διήγημα).
Μλήρης κριτικὴ Βιβλίου. Μουσικῆς, Θεάτρου κλπ.

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ FRANZ LISZT

Ἐκμεταλευόμαστε τὴν εὐκαιρία τῆς δημοσίευσης τοῦ κομματιοῦ αὐτοῦ, γιὰ νὰ ἐκφράσουμε μιὰ ἐσώτερη εὐχὴ καὶ πίστη μας: Εἴθε οἱ ἄνθρωποι νὰ διάβαζαν ὅσο πιὸ συχνὰ μποροῦσαν παρόμοιες σελίδες. Οὔτε ἡ ρασιοναλιστικὴ προσπάθεια ἔχει νὰ χάσει καὶ οἱ ἄφωτες ὧρες τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, θὰ γνώριζαν ἴσως ἕνα παλμὸ καὶ μιὰ εὐγένεια ὕπαρξης, ποὺ σὲ τελευταία ἀνάλυση ταυτίζονται μὲ τὶς βαθύτερες ἀπαιτήσεις τοῦ πνεύματος.

...Ὅτι ἔχω κάμει καὶ ὅτι ἔχω σκεφθεῖ πάνω ἀπὸ δώδεκα χρόνια τώρα τὸ ὀφείλω σὲ Ἐκείνη, ποὺ τόσο θερμὰ ἔχω ἐπιθυμήσει νὰ τὴν ὀνομάσω σύζυγο — πρᾶγμα στὸ ὁποῖο ἡ ἀνθρώπινη κακεντρέχεια καὶ οἱ πιὸ ἀξιοθρήνητες στρεψοδικίες ἀντιστάθηκαν ὡς τώρα μὲ πεῖσμα—στὴν Ἰωάννα-Ἐλισάβετ-Καρολίνα πρίγκήπισα Βιτγκενστάϊν τὸ γένος Ἰβανόφσκα.

Δὲν μπορῶ νὰ γράφω τὸ ὄνομά της χωρὶς ἕνα ἀνέκφραστο ρῖγος. Ὅλες μου οἱ χαρὲς ἔρχονται ἀπ' αὐτὴ καὶ ὅλες μου οἱ λύπες πᾶνε σ' αὐτὴ γιὰ νὰ καταπραϋνθοῦν. Συνεδέθηκε καὶ ταυτίστηκε ἀπόλυτα καὶ χωρὶς διακοπὴ μὲ τὴν ὕπαρξή μου, τὴ δουλειά μου, τὶς φροντίδες μου, τὴν καριέρα μου—βοηθώντας μὲ τὶς συμβουλές της, στηρίζοντάς με μὲ τὶς ἐνθαρρύνσεις της, ἐμψυχώνοντάς με μὲ τὸν ἐνθουσιασμό της καὶ μὲ ἀφάνταστες φροντίδες, προβλέψεις, σοφὰ καὶ γλυκὰ λόγια καὶ ἐπίμονες προσπάθειες. Συχνὰ ἀπαρνήθηκε τὸν ἑαυτό της, παραιτούμενη ἀπ' ὅ,τι τὸ ἐπιτακτικὸ ὑπῆρχε δίκαια στὴ φύση της γιὰ νὰ ὑποστεῖ εὐκολώτερα ὅλο τὸ βάρος μου, ποὺ ἀποτελοῦσε τὸν πλοῦτο της καὶ τὴ μοναδική της πολυτέλεια...

Θὰ ἤθελα νὰ κατέχω μιὰ ἀπέραντη μεγαλοφυΐα γιὰ νὰ ὑμνήσω μὲ ὑπέροχες συγχορδίες αὐτὴ τὴν ὑπέροχη ψυχή.

Ἀλλοίμονο! Εἶναι ζήτημα ἂν κατόρθωσα νὰ ψελλίσω μερικὲς σκόρπιες νότες ποὺ τὶς παίρνει ὁ Οὐρανός. Ἂν ὡστόσο ἔμενε κάτι ἀπὸ τὴ μουσική μου προσπάθεια (στὴν ὁποία ἀφοσιώθηκα μὲ μιὰ ἐπιτακτικὴ ὁρμὴ ἐπὶ δέκα χρόνια) θὰ ἤθελα νὰ εἶναι οἱ σελίδες στὶς ὁποῖες ἡ Καρολίνα, ἔχει τὸ μεγαλύτερο μέρος μὲ τὴν ἔμπνευση τῆς καρδιᾶς της.

Τὴν ἱκετεύω νὰ μοῦ συγχωρήσει τὴ θλιβερὴ ἀνεπάρκεια τῶν καλλιτεχνικῶν μου ἔργων, καὶ ἀκόμα τὴν ἀνεπάρκεια — τὴν ἀκόμα πιὸ θλβερὴ—τῶν καλῶν μου προθέσεων τῶν ἀνάμικτων μὲ τόσες ἐλλείψεις καὶ τόση διασπορά. Γνωρίζει τὴν πιὸ ἀγωνιώδη θλίψη τῆς ζωῆς μου,

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΛΧΗΜΕΙΑ ΤΗΣ

Τοῦ κ. Ν. ΠΑΠΠΑ

Ἡ ἀνεύρεση τοῦ καθαροῦ λυρικοῦ στοιχείου μέσα στὴ θάλασσα τῆς ποιήσεως ἦταν ἀνέκαθεν μιὰ λεπτὴ κι' ἐπικίνδυνη ἀποστολή. Καὶ στὶς πιὸ ἤρεμες ἐποχὲς, στὶς πιὸ πάγιες λογοτεχνικὲς περιόδους, ἀκόμα καὶ γιὰ συμβατικὲς προσπάθειες ποιητῶν, γεννήθηκαν παρεξηγήσεις, διαγραμμοί, παρερμηνεῖες καὶ ὑπερβολές. Γι' αὐτὸ εἶνε τόσο γνωστὲς στὶς ἑκάστοτε νεώτερες γενεὲς, οἱ διαστάσεις ποὺ δόθηκαν σὲ ἔργα παλαιότερα μέτριων καὶ ἀσήμαντων ποιητῶν, καθὼς καὶ ἡ ὑποτίμηση καὶ ἡ χλεύη μὲ τὴν ὁποία ἀντελήφτηκαν τὸ λυρικὸ μεγαλεῖο ἔργων ποιητικῶν, ποὺ ἀχτινοβόλησαν ὕστερα ἀπὸ χρόνους λήθης καὶ κορυναχτὸ παρανοήσεως.

Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχή, μέσα στὸ πὶ καθολικὸ ἀντάριασμα, καθὼς καὶ στὸ γαστικὸ παρουσίασμα τῶν πιὸ ἀπρόσιτων προβλημάτων τῆς τέχνης, ἡ ἀνεύρεση τῶν γνήσιων λυρικῶν στοιχείων, ἡ ἀνακάλυψη καὶ τὸ παρουσίασμα τῆς ἀληθινῆς ποιήσεως, εἶνε ἂν ὄχι πρᾶγμα ἀκατόρθωτο καὶ ἀπροσδιόριστο, τοὐλάχιστο ἀσχολία καὶ ἔννοια ποὺ δικαιολογεῖ ἀσχολία ὁλόκληρης ζωῆς.

Εἰδικότερα σήμερα στὴν Ποίηση, ἡ δυσκολία τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ἀληθινῆς ποιήσεως, ἔσχεται κυρίως ἀπὸ τὰ τοῦ μηνὸς κινήματα τῆς ἐποχῆς μας, ἀπὸ τὴν ὀστεοκινὴ καὶ μὲ γεροντίστικο πεῖσμα ἀμυνόμενη παράδοση κι' ἀπὸ τὸ ἄγνωστο καὶ τραγικὰ μεγαλύτερο ἀβεῖο, ποὺ διαφαίνεται νὰ δομᾶ κατ' ἐπάνω μας δοσμαῖο. Ἡ ποίηση ἔχει μιὰ περιοχὴ τόσο εὐμάλαχτη, τόσο σευστὴ, τόσο ἄστατη, ἡ ποίηση προσδιορίζεται μὲ ἀοχὲς καὶ προϋποθέσεις τόσο ἀβέφοες, τόσο εὐαλοθήτες, τόσο τολμηρὲς, ποὺ ὅλα τὰ πλαισιά της τρεμίζουν σὰν τὸ θαμιάσιο ποσοῖνὸ τοῦ Ρεμπῶ, ποὺ τοέμεις μὴν τελειώσει, ποὺ ὅλα τὰ ψυστηριακὰ καὶ ἀνεπίλεπτα δόθη της, θαρρεῖς πὼς ζωγιάζονται καὶ μετριοῦνται μονάχα μὲ τὸ ἀστραποβόλο ἄφρος μιᾶς ὀροσοσταλίδας. Ἕνα ποίημα ἡ μιὰ ἀδαμάντινη ἀχτίνα τοῦ Σείριου ἔχουν σχεδὸν τὴν ἴδια χειροπιαστὴ ποιοτικὴ σημασία. Μιὰ ποιητικὴ πραγματοποίηση κι' ἕνα νυχτερινὸ τραγικὸ δραμα, φτάνουν ἀπὸ τοὺς ἴδιους σχεδὸν ὄρους. Πῶς λοιπὸν καὶ μὲ ποιὰ μέσα μπορεῖ κανένας μὲ ἀσφάλεια νὰ ἐρευνήσει τὰ ποιητικὰ δεδομένα, νὰ τὰ ἐξελέγξει καὶ νὰ ξεκαθαρίσει τὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ καλλιτκιο;

Ἀμέσως — ἀμέσως κατὰ συνέπεια ἔχομε ὅπ' ὄβρι μας μιὰ βασικὴ δικαιολογία γιὰ τὸ πελάγωμα ποὺ παρουσιάζεται σὲ κάθε πνευματικὴ γενηᾶ, στὰ ζητήματα καὶ τὰ προβλήματα τῆς ποιήσεως.

Σήμερα ὅμως ἡ ἀκαταστασία τοῦ προβλήματος τοῦ λυρισμοῦ ξεπερνάει κάθε προηγούμενο. Καθὼς ἡ ἐποχή μας γεννᾶ τόσες ἄγνωστες προσπάθειες, καθὼς βλα\τὰ ζωϊκὰ μας προβλήματα ζητοῦν συνταραχτικὲς καὶ θεμελιωτικὲς λύσεις καὶ τὸ πελώριο θέμα τῆς ποιήσεως ἀχτινοβολεῖ μὲ μιὰν μεγαλειώδη καμπύλη πάμφωτου μυστηρίου πάνω ἀπὸ τὴν κατόπλληξη ὅλων μας. Ἀναζητήσεις, φωνὲς νέες, ἀντίθεση σκληρὴ κι' ἐπιμονη, τρελλὲς αἰσθητικὲς πρωτοπορίες, ἀλλόφρονα σχήματα γραφῆς, αἰσθήματα φλογερὰ κι' ἀνταραγμένα ὅλα προσπαθοῦν νὰ ἐκφραστοῦν ποιητικὰ καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἰδιοτυπία ποὺ ἀναζητοῦν νὰ ἐμπεδώσουν, κάμουν μιὰ ἀγωνιώδη κίνηση νὰ μᾶς πεῖσουν καὶ μᾶς παρασύρουν πρὸς τὸ μέρος των. Φτάσαμε πιὰ στὸ χάος. Δὲν μποροῦμε πιὰ νὰ προσδιρίσουμε κανένα μοτίβο λυρισμοῦ, ἂν εἶμαστε βέβαια ἀξιοι σοβαρότητας καὶ παρατηρητὲς μὲ κάποιον ὀπλισιό. Γιατὶ ἀλλοιὸς ἢ τὰ διαγράφομε ὅλα, ἢ ἀνακηρύσσουμε ὅλα μεγαλοφυΐες! Δὲν μποροῦμε, λέω, νὰ ἐκφράσουμε τελεωτικὰ κανένα συμπέρασμα. Δὲν ξέρομε κάν τί εἶνε ποίηση πραγματικὴ καὶ τί ἀνοσοβτισμὸς καὶ ἀλχημία. Καὶ τὸ πανδαιμόνιο τοῦτο γύρω ἀπὸ τὴν ἀοχοντικὴ καὶ μακάρια θεὰ -τῆς ποιήσεως, δλοένα καὶ ζωηρεύει. Ποῦ θὰ πᾶμε; Ποῦ θὰ φτάσει τοῦτη ἡ ἀχαλίωτη πορεία γιὰ τὰ νοῦ καὶ τὰ χαοτικὰ μυστικὰ τοῦ ἐπώτερου κόσμου μας; Δὲν ἔχω ἀμφιβολία πὼς κάτι τὸ πολὺ συντοαχτικὸ καὶ κάτι τὸ πολὺ μεγάλο κοφοσεῖται γιὰ τὴν αὐσιανὴ ποίηση. Μὰ γιὰ τὴν ὥρα χοειάζεται ἄγουπνη προσοχὴ γιατὶ μαζὶ μὲ -ὁ θαμιάσιο ἀλικὸ ποὺ ξεγελᾶζει ἀπὸ τὴν λυρικὴ μας ποιοτοποίία, προβάλλεται κι' ἕνα φοβερὸ κὰ κάκοσμο προϊὸν ἀπὸ τὴν ἀλνγκεία της.

Ὀλόκληρη τὴν ἀνανεωτικὴ προσπάθεια τοῦ λυρικοῦ λόγου περιορίζει, στενοχωρεῖ καὶ μολύνει τὴν ὥρα αὐτὴ, μιὰ ἀσύγκριτη κι' ἐπιπλαιη προσπάθεια, γιὰ καὶ συγκεντρωθεῖ καὶ φυλακιστεῖ σ' ἕνα στενὸ κλοιὸ ἀντιποι-τικῆς ἀσφυξίας, ἡ καινοὑργια τάση τῆς ποιήσεως, στὸν τίτλο καὶ τὴν αἰσθητικὴ ἐπανάσταση ποὺ ἀκούει στὸ ὄνομα: ὑπερρεαλισμός. Ἀπ' τὴν ἀρχὴ πρέπει νὰ ξέρε: κάθε πραγματικὰ νέα καρδιὰ πὼς αὐτὸ ποὺ ἔρχεται σήμερα, πῶς ἡ ἀνανέωση τῶν ποιητικῶν λόγων εἶνε τόσο βαθειὰ, οὐσιαστικὴ κι' ἀνθρώπινη, ὥστε δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ χωρέσει μέσα σ' ἐπιθετικοὺς προσδιορισμοὺς κι' αἰσθητικὲς σχολὲς, ὁσοδήποτε πλατειὲς κι' ἂν εἶνε. Ὁ ὑπερρεαλισμὸς εἶνε ἕνα τεράστιο, ἕνα θαυμάσιο καὶ μοναδικὸ κίνημα μέσα στὴν ποίηση κι' ὁσοδήποτε κι' ἂν προκάλεσε τὸ γέλοιο καὶ τὴν ἄρνηση ἀπὸ τοὺς πεισματάρηδες καὶ τοὺς ἀνυποψίαστους, ἔρριξε μέσα στὴν τέχνη γενικὰ ἕνα σπόρο τόσης γονιμότητας, ὥστε πολὺς χῶρος ἀπ' τὴν ἐξαίσια περιοχὴ τῆς ποιήσεως νὰ βλαστήσει μὲ λαμπρότατα ἄνθη. Ἔδωσε στὴν ποίηση νέες ἀφετηρίες, νέο παλμό, καινοὑργια ὅραση, ἀνακίνησε μὲ σφοδρότητα τὰ τοπία, ξύπνησε λησθέφτους αἰσθητικούς, ἄνοιξε τὰ σκοτεινὰ παράθυρα τοῦ κανονικοῦ συντηρητισμοῦ καὶ τῆς γλυκερῆς ἀθωότητας. Ἔρριξε μέσα στὰ χέρια μας ἕνα μέσο θαυμάσιο, ἕνα ἀπαράμιλλο ὄργανο νὰ δοῦμε καὶ νὰ κινήσουμε τὴν ποίηση μὲ τελεῖως καινοὑργια γραμμή. Μὰ δὲν ἦταν ποτὲ δυνατὸ ν' ἀποτελέσει μιὰ τελεῖωση, ἕνα σκοπό, καὶ πρὸ παντὸς μιὰ φυλακή, στὴν ὁποία νὰ ἐκλείναμε διὰ παντὸς τὴν πάντα λεύτερη κι' ἀντάρτισα ποίηση. Γιατὶ τότε ὅλος ὁ προορισμὸς τῆς τέχνης θἄταανε τόσο μικρός! Ὀλάκερος ὁ δρόμος τῆς ποιήσεως τόσο σύντομος! Κι' αὐτὸς ὁ προορισμὸς τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ τόσο ἀνάξιος! Ὁ ὑπερρεαλισμὸς εἶνε ἕνας δρόμος ἀπ' τὸν ὁποῖο περνάει ἡ αἰώνια τέχνη. Ὁ ὑπερρεαλισμὸς εἶνε ἕνα πλούσιο καὶ μαγικὸ μέσο, ποὺ πλούτισε τὴν ποίηση, λάμπρυνε τὴ διαδρομή της καὶ ποὺ θὰ μείνει κι' αὐτὸ τόσο πίσω καὶ τόσο μακριὰ, ὅσο ἀτέλειωτος, μακρὸς καὶ μεγαλειώδης εἶνε ὁ δρόμος τῆς τέχνης.

Στὴν Ἑλλάδα ἦρθε μὲ μιὰν ὁρμὴ χρήσιμη καὶ δημιουργική. Ἔπεσε σὲ μικρὰ καὶ ἀδέξια χέρια, μὰ βρεθῆκαν καὶ οἱ ἀξιοι ποιητὲς, ποὺ ἔδωσαν μὲ τὶς δυνάμεις τους ἕνα χρήσιμο πράδειγμα καὶ συνετέλεσαν γιὰ κάποια δικαίωσή του. Ὅμως ἐδῶ καὶ λίγο καιρό, τὸ ὅλο πρόβλημα τοῦ κινήματος τούτου, κινδυνεύει νὰ πάρει ἕνα δρόμο ὁλέθριο, ἀνοδρομικὸ καὶ στατικὸ μαζί, νὰ περιορίσει τὴν ἴδια σημασία του καὶ νὰ μείνει ὁλόκληρος ὁ ὑπερρεαλισμὸς ἕνα ἀποσταγμένο ξεοολίθι μιᾶς προσπάθειας μάταιης καὶ αὐχμηρῆς. Καὶ τὴ στιγμὴ τοῦτη ἀκριβῶς ποὺ ὁ μέγας σάλαγος τῶν ἀνθρώπινων δεινῶν ἑτοιμάζει τὴν πιὸ ἀνθρώπινη καὶ τὴν πιὸ συγκινητικὴ ποίηση τοῦ κόσμου καὶ ποὺ ἀκριβῶς θἄχει πάνω σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια μιὰ δημιουργικὴ διογέτεψη τῶν ἐμπειριῶν κι' αἰσθητικῶν διδαγμάτων μιᾶς καθαρῆς ποιητικῆς ἐπαληθέφεως τοῦ ὑπεοσεαλιστικοῦ κινήματος.

Δυστυχῶς ἡ τελευταία παράγωγὴ ὑπεοσεαλιστικῶν προσπαθειῶν τείνει νὰ ξεγυμνώσει ἀπὸ κάθε λυρικὴ ἀμβροσία τὰ ποιητικὰ διαστήματα. Ὀλοένα καὶ λιγοστεύοντας τὴν φυσικότητά τους, μὲ μέσα ἰσχνὰ καὶ κάτωχρα, πάνω σὲ καρικατοῦρες κατάβυχρων κοφοτάλλων, ζῆ τοῦν νὰ σχεδιάσουν μορφὲς, ν' ἀνοσθώσουν τοπία καὶ νὰ θέξουν σχήματα μεγαθηρίων ἀκριβῶς ἀπὸ καεῖ ποὺ δὲν πνέει οὔτε φίθμος ἀπὸ ποίηση κι' ἀποσιάζει κυριολεντικὰ ὁ μέγας ἀφταιγος ἀνθοωπος, ὁ ὁλοένα καὶ κατανοοῦντας ποὸς τὶς ἀντιζωϊκὲς καὶ ἐξωζωϊκὲς συνταγὲς ξένων θεωρητικῶν, ποὺ ἄλλα λένε καὶ γιὰ ἄλλους σκοποὺς γοάφτηκαν, ξεφτίζοντας φυσικὰ, μὴ ἔχοντας ἴσως καὶ βαθύτεοα καταγωγικὰ κέντοα ἀπ' τὰ ὁποῖα θὰ ὑποοοῦσαν ν' ἀντλήσουν συγκίνηση ἀληθινὴ καὶ θέα ἐποπτικὴ ποὸς τοὺς καθαοοὺς ποιητικοὺς χώοους, καταφεύγουν σὲ φυσικὰ ἱεοογλυκὰ συμπλέοματα στίχων ποὺ ἀπαοτίζουν πιὰ μιὰ ἀλχημία. Ἔσσι ποὺ σεοβίοεται πιὰ ὁ ὑπεοσεαλισμὸς, δὲν ἔδωσε ἕνα κείμενο ποιητικὸ διάσημο, μοναδικὸ ἀπὸ κεῖνα τ' ἀοχικὰ ποὺ τέλεια τὰ δικαιολογοῦσε ὁ πειοσματισμὸς κι' ἡ ἀνάγκη τῆς πραγματώσεως ἑνὸς ποιητικοῦ πειοάματος. Ἀλλὰ τώοα πιὰ ὁ καιοὸς τῶν πειοσματισμῶν πέοασε. Ὁ ὑπεοσεαλισμὸς θὰ ἔλεγαν σήμεοα πιὰ ἄλλη ματιά. Παοὰ ὅταν τὸν εἴδαμε ποὸ δεκαετίας νὰ εἰσοοιάει καὶ στὸν τόπο μας σὰν κίνημα πνευματικὸ — καὶ τὸ σκεπτικὸ πιὰ μάτι τὸν ἐξετάζει καὶ τὸν βλέπει σὰν κάτι ποὺ ἐξελίχτηκε, σὰν ἕνα μέσο, σὰν ἐπεοασμένο.

Εἶδαι ἀπόλυτα δέβαιος πὼς ὁ ὑπερρεαλισμὸς δὲν ξεκίνησε ποτὲ νὰ κυοέψει τὴν τέχνη καὶ νὰ τὴ σκεπάσει σὰν τέρμα δλάκαιοη καὶ νὰ τὴν ἀκινητοποιήσει. Ὅπως ὅλα τὰ μεγάλα κινήματα στὴν τέχνη, ἔρτασε πάνω στὴν ὥρα ποὺ εἶχαν μουγλιάσει τὰ ποιητικὰ λειδέοια κι' εἶχαν ξεραθεῖ τὰ τοπία τῶν ὀνειοοπόλων, κι' ἀχοῦσαν φριχτὰ οἱ μονοτονίες τῶν καμπανιστῶν κι' ἀρμονικῶν στίχων, ποὺ ἔκλαιγαν τὴ μοῖοα τους, καὶ ἦοθε γιὰ νὰ πλουτίσει κι' ὄχι νὰ σταματήσει στὰ βοιὸ του τὴν ποίηση. Καὶ ἦοθε γιὰ νὰ μεγαλώσει τὴν ἀποστολὴ τοῦ ποιητῆ κι' ὄχι νὰ τὸν κάμει σκλάβο ἑνὸς κινήματος. Σήμεοα ὁ ὑπεοοεαλισμὸς, μὲ τὸ σφαλεοὸ καὶ ἀνώδυνο δοόμο ποὺ τοῦ δίνουν οἱ ἐξαντλημένοι καὶ πεισματάοηδες σὰν ἀντιδοαστικοί, ποιητὲς του, καταντάει παοαστικός, ξεπεοασμένος καὶ γεμίζει ἀπὸ ἰσχνὲς ἀκαταλληλίες λόγων, στεοεοτυποποιημένων καὶ ὄχι μόνον ἀλλὰ καὶ πιὸ κουοαστικῶν κὶ ἀπ'τὴν πιὸ ἀνοδικὰ παοάδοση. Ἐνῶ ἀντίθετα λιγοστὲς ἐξαιοέσεις ποὺ δονοῦνται ἀποὸ γνήσια φυχικὰ ἔργκατα καὶ ζητοῦν ν' ἀνανεώσουν πραγματικὰ τὴ λυοικὴ ποίηση μὲ λευτεοιὰ, γενικὴ κι' ἀποόσωτη θεώοηση, μὲ τὴ βοήθεια τῆς πλοῦσιας πείοας καὶ τοῦ ὑπεοοεαλισμοῦ, σηοώνουν κάποιες φωνὲς τόσο διαπεοαστικὲς καὶ δξύτατες, ποὺ συγκλονίζουν δεθεὶὰ τοὺς αἰώνιους ἀνθοώπινους πόθους. Οἱ ἄλλοι, ἴδιως οἱ πολληότεοοι ἐμειναν ἐκεῖ στὴ οἴζα τοῦ, στὰ ποῶτα δήματαί του καὶ καθὼς ἔχουνε πιὰ γάσει καὶ τὴν ποώτη ζεσταοιὰ τῆς νεανικῆς των ὁομῆς, κατεβαίνουν στὸ στέοο μὲ ἀλχημίες καὶ ἐξαλλα σχήματα. Ἤδεοι ποὸ γίνεται μ' αὐτοὺς, κοντεύουν νὰ μεταδάλλουν τὸ χῶοο τοῦ ὑπεοοεαλισμοῦ σὲ ἀδέσποτη περιοχή, μὲς στὴν ὁποία μπαίνει ὁ καθένας ἀναίσθητος, δάοος καὶ στεγνὸς νεανίας, γιὰ νὰ ἀποκοῆψει τὴν φυχικὴ του ἀπογύμνωση, πίσω ἀπὸ τὰ κουσταλλινα κιγκλιδώματα καὶ τὴν λεπεπίλεπτη ἀλχημία του. Τί φοβεοὸς κλυδωνισμὸς ποὺ συντοαβάσει ἕνα τόσο νέο καὶ φωτεινὸ ποιητικὸ ἐφεύρημα, ποὺ ἄλλοι λεπτοὶ κι' αἰθέοιοι φοόντισαν τόσο προφητικὰ νὰ τὸ προσφέοουν στὸν κόσμο! Ἀντίθετα μὲ τὴ ροὴ τῶν γεγονότων, τῆς ἱστοοίας, ἀντίθετα ἀποὸ τὸ κῦμα τῆς ἐξέλιξης, ποοσπαθοῦν νὰ κοατήσουν στὸ ἀοχικὸ στεοέωμά του τὸν ὑπεοοεαλισμὸ, ποὺνα ἕνα ἀκέοιο κῦμα ἀπὸ ἐναλλαγὴ κι' ἐξέλιξη. Δὲ ζήτησαν ποτὲ νὰ τὸν ποοσαοιόσουν ποὸς τὸν ἄνθοωπο, νὰ τὸν πηγαίνουν δαθύτεοα ποὸς τὰ φυχικὰ μας καταγώγια, νὰ τὸν συνδοῆμουν μὲ τὸ δοᾶμα μας, νὰ τὸν ποοσμίξουν μὲ τόσα στεοεὰ καὶ γεμάτα χυμοὺς γεγονότα. Τὸν ἄφισαν στὴν ποωτεΣ. κὴ παγεοότητά του, κι' ἀκόμα τὸν ἀδυνάτισαν μὲ τὸ πλησίασμα στὴν ἀσθενικὴ φυχή τοῦ καὶ ὅταν ζήτησαν νὰ τοῦ δώσουν τὸ δάοος ποὺ ἀναζητοῦσε ἡ ἐσωτεοική του δπαοξὴ, ἔοιξαν ἐκεῖ κάτω σὲ ὀίζες του, ἕνα ἀνοδιὸ ἔρμα ἀποὸ παγεοὴ ἀσυγκινησία καὶ ἀπὸ πελώοια ἀπουσία ἀνθοώπινης οὐσίας. Ἀκόμα, μαζὶ μὲ τὴν ποιητικὴ του ἀπογύμνωση, ἔχτισαν στὸν ὑπεοοεαλισμὸ τὴν μόνιμη κατοικία των καὶ κάτω ἀπὸ τὶς στοὲς του ζητοῦν τοὺς πιστοὺς νὰ ποοσέλθουν καὶ νὰ κατοικήσουν. Σὰν ἕνα εἶδος... συνεταιοισμοῦ, σὰν μιὰ ἕνωση πεοίεργων σχέσεων κοθώοισαν ὅλη τὴν πελώοια ἀποστολὴ μιᾶς ποιήσεως τόσο νέας καὶ τόσο πλούσιας. Ὀνομάζουν ποιητὲς ποὺ ποοσχώοησαν στὸν ὑπεοοεαλισμὸ, ποιητὲς ποὺ δοῦλεψαν μὲ τὴν ἐπίδοαση τοῦ μὰ ἔξω ἀπ' αὐτόν. Τί μασωνεῖες, τί ἀλχημίες, τί ἀσχημίες καὶ τί ἀσοδάφευτα πράγματα εἶνε αὐτά; Ἡ ποίηση πεονᾶ μιὰ καμπὴ ποὺ ἡ τοοχιά της εἶνε ἐφάμιλλη σ' ἔκταση καὶ κάκλο μ' ἐκεῖνα ποὺ διαοράφει ὁ κόσμος. Γιατὶ μείνατε ἔδοι ἐσεῖς τόσο πίσω, τόσο μακουὰ μας, ἀφοῦ εἴχατε ξεκινήσει τόσο ἐγκαίοως; Ἡ ποίηση ποὺ ἀνοίγεται σήμεοα μέσα ἀποὸ τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἐοεύνια, μέσα ἀποὸ τὶς φοιαλλὲς οἰμωγὲς τῶν θυμάτων τοῦ ἀνθοώπου — πόση πεῖοα, πόση ποίηση, πόσος ἀνθοώπινος συνωστισμὸς μέσα στὶς σελίδες αὐτοῦ τοῦ ποιητικοῦ μονολόγου! Μὲ τοὺς κωμπιασμοὺς μιᾶς καινοὑογιας τεχνοτροπίας, μιᾶς φωνῆς απαοαχτικῆς, πλουτισμένης μὲ ἰαχυοοὺς τόνους, γεμάτους κάποτε ἀποὸ πόνο καὶ ἀπόγνωση, διεγείοει μέσα μας κόσμους ἀποὸ μακοινοὺς καὶ κοντεινοὺς, γεμάτους ἀποὸ δοάμαοα. Ἀποὸ τέτοιες σελίδες διακοίνεις καθοαὰ τὴν ποίηση, τὴν γνήσια λυοικὴ οὐσία καὶ καταλαδαίνεις, μὲ ὁποιοδήποτε μάσκα κι' ἂν σοῦ ποοσφεοθεῖ κατόπι, τὴν ἀλχημία της. Ὦ, ποίηση, ὦ θαυμάσια μητέοα τῶν ἀληθινῶν ἀνθοώπων, ἐν ὀνόματί σου θ' ἀπολογηθοῦν κάποτε ὅλοι οἱ ἄνθοωποι...

ΝΙΚΟΣ Δ. ΠΑΠΠΑΣ

ANDRE GIDE

ΝΙΤΣΕ

ΑΓΑΠΗΤΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ,

Θὰ λάβετε μὲ τὸν ἴδιο ταχυδρόμο δυὸ χονδρὰ βιβλία τοῦ Νίτσε. Μπορεῖ νὰ μὴ τὰ διαβάσετε. Θέλω ὅμως νὰ τὰ ἔχετε τουλάχιστον. Εἶνε τὸ μικρό μου δῶρο τοῦ Γεννάρη.

Θὰ προτιμοῦσα δέβαια, αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια, νὰ σᾶς στείλω χουρμάδες ἀπὸ τὸ δάθος τοῦ Ἀλγερίου, ὅπως ἔκανα μὲ τόσην εὐχαριστηση τὰ παραμένα χρόνια. Ἀλλοιμονο! Τὸ Παρίσι μὲ κρατεῖ ἀκόμη, κι' ἡ σκέψη ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ μ' εὕρει, ἀκόμη ἕνας χρόνος ἐδῶ πέρα, θὰ ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ μὲ κάνει ἀξιολύπητο.

Πόσο λυποῦμαι ποὺ δὲν μπορῶ νὰ μιλῶ γιὰ ἀμμουδιὲς καὶ φοίνικες: Εἶμαι πιὸ κατάλληλος γι' αὐτὰ τὰ πράγματα παρὰ γιὰ τὴ φιλοσοφία... Ἀπομακρύνθηκα δμως ἀπὸ τὸ θέμα μου, γι' αὐτό, ἂς ξαναγυρίσουμε στὸν Νίτσε, ἀγαπητὴ φίλη ἂν σᾶς φαίνομαι: βαρὺς, συχώρεσέ με.

Χρωστιοῦνται εὐχαριστίες στὸν κ. Ἐρρίκο Ἀλμπέρ, ποὺ μᾶς δίνει τέλος πάντων τὸν Νίτσε μ α ς καὶ μάλιστα σὲ μιὰ πολὺ καλὴ μετάφραση. Πόσον καιρὸ τὸν περιμέναμε! Ἡ ἀνυπομονησία μᾶς ἔκανε νὰ συλλαβίζουμε κι' ὅλας μέσα στὸ πρωτότυπο, — διαβάζουμε τόσο ἀσχημα ὅμως τοὺς ξένους!

Ἴσως ἦταν προτιμότερο ὅμως, ποὺ ἔκανε τόσον καιρὸ νὰ φανεῖ αὐτὴ ἡ μετάφραση: χάρη σ' αὐτὴν τὴν ὀδυνηρὴ καθυστέρηση, δεχτήκαμε τὴν ἐπίδοαση τοῦ Νίτσε πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ἔργου του κι' ἔτσι τὸ ἔργο τοῦ πέφτει σὲ ἕδαφος προετοιμασμένο' διαφορετικὰ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ σημειώσει ἀποτυχία· τώρα δὲν ἐκπλήττεσι πιά, ἀντίθετα δικαιολογεῖ αὐτὴ τὴν ἐπίδοαση αὐτὸ ποὺ φανερώνει: πρὸ πάντων τὸ ἔργο τοῦ Νίτσε, εἶνε τὸ μεγαλύτερο καὶ ἐνθουσιαστικὸ του σφοῦγο. Δὲν ἦταν ὅμως δλότελα ἀπαραίτητο· γιατὶ μποροῦμε σχεδὸν νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ ἐπίδοαση τοῦ Νίτσε ἐνδιαφέρει περισσότερο κι' ἀπὸ τὸ ἔργο του ἢ μᾶλλον ὅτι τὸ ἔργο του ἔχει σημασία γιὰ τὴν ἐπίδοαση ποὺ ἀσκεῖ μονάχα.

Καὶ μ' ὅλα ταῦτα ὅμως, τὸ ἔργο τοῦ Νίτσε παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, γιατὶ ἡ ἐπίδοαση ποὺ ἀσκεῖ γινόταν ἀφορμὴ νὰ παρερμηνεύεται. Πρέπει γιὰ νὰ καταλάδουμε καλὰ τὸν Νίτσε, νὰ κυοιευθοῦμε ἀπὸ τὸ πάθος του καὶ μποροῦν νὰ τὸ καταστοθοῦσιν αὐτό, μόνο τὰ πνεύματα τὰ προετοιμασμένα ἀπὸ ἕνα εἶδος ἐμφατου προτεσταντισμοῦ ἢ λανσενισμοῦ' τὰ πνεύματα τὰ ὁποῖα τύποτα δὲν θεωοοῦνε τόσο φοικτὸ ὅσο τὸ σκεπτικισμὸ ἢ στὰ ὁποῖα ὁ σκεπτικισμὸς, καινοὑογια μοοφὴ θοησκείας, ποὺ ἀποδιώχνει μισητὸν ἐρωτα, ποοστατεύει δλη τὴ θέρμη μιᾶς πίστης. Νὰ γιατί, τέτοια εὐφυῆ καὶ ἀεστοοφα πνεύματα, ὅπως τοῦ κ. Ντὲ Βοζέβα πέρτουν ἔξω: μεοικὲς ἀπὸ τὶς μελέτες ποὺ ἔγοαφε γιὰ τὸν Νίτσε, (δὲν μιλῶ παοὰ γιὰ τὶς ποὸ ἀξιόλογες), ποο δίνουν τόσο τὸν Νίτσε, ὅσο καὶ τὸν ἑαυτό του. Θέλησε νὰ ἰδεῖ σ' αὐτὸν ἕναν πεσσιμιστή: ὁ Νίτσε δμως, εἶνε ποὸ παν τὸς ἕνας πιστός· δὲν μπόοεσε νὰ ἰδεῖ στὸ ἔογο του παοὰ γοεμμήματα καὶ ἀοείπια: αὐτὰ ὑπάοχουν, ἀς εἶνε δμως εὐχαοιστημένοι, γιατὶ αὐτὰ ἀκοιδῶς μᾶς ἐπιτοέποουν νὰ οἰκοδομήσουμε! Ἐοειπτώνουν μόνο, αὐτοὶ ἀκοιδῶς ποὺ μᾶς ἀποθοαρύνουν καὶ μᾶς ἐλαττώνουν τὴν πίστη μας στὴ ζωή... «Θέλω τὸν πιὸ πεοήφανο ἄνθοωπο, τὸν πιὸ ζωντανό, τὸν πιὸ ἀληθινό' θέλω τὸν κόσμο καὶ τὸν θέλω ἀκέοαιο καὶ τὸν θέλω ἀκόμη πεοισσότεοο κι' ἀπὸ ἀκέοιο, τὸν θέλω γιὰ πάντα καὶ κοαυγάζω ἀκόοεστα: Πάλι! Καὶ ὄχι μονάχα γιὰ μένα μόνο, ἀλλὰ ὁλοκληοωτικὰ γιὰ μένα, τὸν θέλω σ' ὅλη τὴν ἔκταση, τὸν θέλω κατὰ δάθος δικόν μου, γιατὶ μοῦ εἶνε ἀναγκαῖος ὁλόκληοος ὁ κόσμος — μοῦ εἶνε ἀπόλυτα ἀναγκαῖος —γιατὶ τοῦ εἶμαι κ' ἐγὼ ἀναγκαῖος — καὶ γιατὶ τὸν θεωῶ ἀπαοαίτητο γιὰ τὸν ἑαυτό μου.

Ναί ὁ Νίτσε γοεμίζει καταστοέφει, ὁχι δμως δίχως θέμα καταστοέφει μὲ ὁκληοότητα, μεγαλόπεοπα, πεοήφανα, ὑπεοάνθοωπα, ὅπως ἕνας καινοὑογιος κατακτητὴς ποὺ διάζει ποάγματα γεοαμένα. Ἡ φλόγα ποὺ τὸν κατέχει μεταδίνεται καὶ στοὺς ἄλλους γιὰ νὰ οἰκοδομήσουν. Τὸ μῖσος γιὰ τὴν ἀκινησία, τὴν ἀνάπαυση, γιὰ κάθε τι ποὺ μικραίνει τὴν ἀξία τῆς ζωῆς, γιὰ κάθε τί ποὺ τὴν ρίχνει σὲ ἀδράνεια, σὲ νάρκη, αὐτὸ ἀκοιδῶς εἶν' ἐκεῖνο ποὺ τὸν κάνει νὰ γοεμίζει τεζκη καὶ θέλους: «Νὰ μὴ δημιουογεῖς παοὰ μὲ τὸ δοο νὰ πλουτίζεις σὲ ἀνταγωνισμοὺς, λέει, νὰ μὴ μένεις νέος παοὰ μὲ τὸν δοο ἢ φυχή σου νὰ μὴν ἀναπαύεται, νὰ μὴν ἐπιθυμεῖς τὴν ἀδοάνεια». Καταστοέφει τὰ γεοαμένα ποάγματα καὶ δὲν οἰκοδομεῖ στὴ θέση τους καινοὑογια, αὐτός, — ἀλλὰ κάνει κάτι περισσότεοο: δημιουογεῖ ἐογάτες. Γκοεμίζει γιὰ νὰ ζητήσει ἀποὸ τὸ ἔογο τοῦ ἀνθοώπου τὴ δημιουογεῖ περισσότεοα τοῦς ἀποῦχει σὲ ἔογα μεγάλα.

Τὸ ἀξιοθαύμαστο, αὐτὸ ποὺ τοὺς γεμίζει τὸν ἴδιο καιοὸ ἀποὸ χαοοὺμενη ζωή, εἶνε ὅτι γελᾶ μαζὶ μ' αὐτοὺς, στὴ μέση τῶν ἐοειπτῶν, ὅτι σπέονει μ' ὅλη του τὴ δύναμη. Ποτὲ δὲν εἶνε πιὸ γεμάτος ἀπὸ ζωή, παοὰ ὅταν ποόκειται νὰ γκοεμίσει τὰ θλιδεοὰ καὶ θνητὰ ποάγματα. Κάθε σελίδα του εἶνε, στὴν πεοίπτωση αὐτή, γεμάτη ἀποὸ μιὰ δύναμη δημιουογική' μυνήματα ἀποοσιόοιστα ἀνακινοῦνται ποο νοεῖ, τοέχει, ποοκαλεῖ — καὶ γελᾶ. — Ἔογο θαυμαστό; "Οχι — ποόλογος δμως ἀξιοθαύμαστων ἔογων. Γκοεμίζει ὁ Νίτσε; Ἐ! λοιποὶ κ' ὕστεοα! Οἰκοδομεῖ, — οἰκοδομεῖ, σᾶς λέγω! Οἰκοδομεῖ μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις.

Θὰ ἤθελα νὰ σοῦ ἐπαινέσω ποὺ τὸ μικοὸ διδλίο τοῦ Λιχτενμπέοζε, ποὸχει γοάψει γιὰ τὸ Νίτσε. "Αν δὲν μποοεῖτε νὰ διαδάσετε τὸν ἴδιο τὸ Νίτσε, τὸ διδλίο αὐτὸ ἀκοιδῶς, εἶνε ἀγαπητὴ Ἀγγελική, αὐτὸ ποὸ θὰ σᾶς συμδοόλευα νὰ

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΦΥΚΙΩΝ

Διήγημα τοῦ κ. Τ. ΘΕΟΦΙΛΟΥ

Ὁ ἄνθρωπος εἶχε ἔρθει ἕνα πρωΐ μαζί μὲ τὸν ἥλιο. Εἶχε περιπλανηθεῖ ἄσκοπα, βουλιάζοντας τὰ πόδια του στὰ φύκια. Κάπου-κάπου σήκωνε τὸ κεφάλι του πρὸς τὸν οὐρανό, σὰν νὰ ἀναζητοῦσε ἕνα κάποιο σημεῖο στὰ μεγάλα ἄσπρα σύνεφα ποὺ κυλοῦσαν ἤρεμα. Ὑστερα συνέχιζε τὴν περιπλάνησή του παρατηρῶντας τὶς λακοῦβες ποὺ ἄφηνε βαθίζοντας.

Τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ βάδιζε καὶ περιπλανιόταν στὴν κοιλάδα τῶν φυκιῶν. Τίποτ' ἄλλο. Ὅμως ἔκλεισα μὲ βία τὸ παράθυρο τῆς καλύβας μου καὶ κάθισα κοντὰ στὴν φωτιά. Ἐγὼ ἤμουνα ἐκεῖ μὲ τὴ φωτιά μου. Δὲν περίμενα κανέναν οὔτε σήμερα, οὔτε αὔριο, οὔτε τὴν ἄλλη μέρα, οὔτε τὴν ἄλλη, οὔτε τὶς ἄλλες.

Οἱ ψαράδες, ἀργὰ τὸ μεσημέρι, θὰ γύριζαν καὶ γιὰ λίγο στὴν κοιλάδα, θὰ ἀκούγονταν φωνὲς καὶ φασαρία, καὶ θὰ γυάλιζαν τὰ ὑγρὰ πόδια τῶν ψαράδων, τὰ ψάρια καὶ τὰ μουσκεμένα δίχτυα. Ὕστερα ὅλα πάλι θὰ ἔπεφταν σὲ ἡσυχία καὶ σὲ φθινοπωριάτικη νάρκη. Ὄχι, δὲν περίμενα κανέναν.

Πλησιάζω στὸ παράθυρο καὶ τὸ μισανοίγω. Εἶναι ἐκεῖ ἀκίνητος τώρα. Κυτάζει πρὸς τὸ βάθος ὅπου δὲν ὑπάρχει τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ἀέρα καὶ ὁρίζοντα. Ξανακλείνω μὲ βία καὶ σχεδὸν μὲ θυμὸ τὸ παράθυρο. Βάνω τὴν κατσαρόλα μὲ νερὸ στὴν φωτιά. "Ἴσως χρειαστῶ κανένα τσαΐ, λέω. Εἶναι χειμῶνας πιά. Πλησιάζω καὶ χαϊδεύω τὴν ἄκρη τοῦ χονδροῦ κούτσουρου ποὺ σιγοκαῖει. Μπορῶ νὰ καπνίσω, ἀλλὰ μπορῶ καὶ νὰ μὴν καπνίσω. "Ὅπως θέλω κάνω. Εἶμαι μὲ τὴν φωτιά μου στὴν καλύβα μου. Θέλω νὰ μπεῖ φῶς καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρο. Ἴσα-ἴσα γιὰ νὰ μπεῖ φῶς. Ἂς στέκει ἕνας ἄνθρωπος ἐκεῖ πέρα καὶ τσαλαβουτὰ στὰ φύκια. Ἐγὼ ἀνοίγω τὸ παράθυρο τῆς καλύβας μου γιὰ νὰ μπεῖ φῶς.

Ἔχει τώρα τὰ χέρια στὶς τσέπες, καὶ μὲ τὸ κεφάλι γερμένο ἀνάμεσα στοὺς ὤμους κυτάζει χάμω. Θὰ κυτάζει ἴσως ἔνα φρέσκο φύκι ἢ ἴσως ἕνα ξερό. Μπορεῖ ὅμως νὰ μὴν κυτάζει καὶ τίποτα. "Ἐφτασε στὴν κοιλάδα τῶν φυκιῶν χωρὶς πράγματα καὶ χωρὶς περιέργεια. Καὶ ἐγὼ ἔχω τὸ καλύβι μου καὶ τὴν φωτιά μου. Αὐτὸς ὅμως πῶς ξεμάκρυνε ὡς ἐδῶ; σκέφτομαι.

Βρίσκω πὼς τὸ νερὸ εἶναι λίγο στὴν κατσαρόλα καὶ τὴν γεμίζω. Τί ἄλλο νὰ κάμω τώρα γιὰ νὰ περάσει ἡ ὥρα; ἀναρωτιέμαι. Καὶ τί κάνω κάθε μέρα! Λέω φωναχτά, καὶ τινάζομαι πάνω. Πρέπει νὰ βγῶ καὶ νὰ περπατήσω λίγο. Ἡ κοιλάδα χωράει καὶ ἐμένα καὶ τὸν ἄλλο. Τὸν ἄλλο; Ναί, εἶτανε καὶ ἕνας ἄλλος στὴν κοιλάδα τώρα, ποὺ δὲν ἤτανε ψαρᾶς, ποὺ δὲν εἶχε πράγματα, ποὺ δὲν τὸν γνώριζα, ποὺ στεκόταν ἐκεῖ πέρα καὶ ἔχανε τὸν καιρό του μὲ τὸ νὰ κυτάζει τὰ φύκια καὶ τὸν ἀέρα. Ἀνοίγω λοιπὸν τὴν πόρτα καὶ βγαίνω ἔξω.

Κάνει κρύο. Εἶναι πιὰ χειμῶνας. Ὁ δεύτερος χειμῶνας, μουρμουρίζω. Προχωρῶ πρὸς τὴν θάλασσα ἀφήνοντας πίσω μου τὴν καλύβα μου. Δὲν μπορῶ φυσικὰ νὰ στερηθῶ τὸν περίπατό μου ἐπειδὴ ἕνας ἄνθρωπος στέκεται σὰν κολόνα ἐκεῖ πέρα. Προχωρῶ ἄφοβα χωρὶς νὰ βλέπω πρὸς τὸ μέρος του. Γιατὶ νὰ βλέπω; Ἐγὼ εἶμαι ἕνας γαληνεμένος ἄνθρωπος, ποὺ δὲν περιμένει ἀπρόοπτα, καὶ ποὺ εἶναι ὁ δεύτερος χειμῶνας ποὺ θὰ περάσει ἐδῶ στὴν κοιλάδα. Δὲν λυπᾶμαι γιὰ τίποτα. Δὲν περιμένω καμιὰ χαρὰ ἰδιαίτερη. Δὲν ἔχω βιβλία, οὔτε πιάνο, οὔτε ἀναμνήσεις. Καὶ τὸ λέω μέσα μου πολλὲς φορὲς αὐτό: Οὔτε ἀναμνήσεις! Αὐτὸς ἐκεῖ ὅμως γιατὶ ἦρθε στὴν κοιλάδα; Ποῦθε ἦρθε; ἀπὸ τὸν δρόμο ἢ ἀπὸ τὴν θάλασσα; "Ἂς ἦρθε ἀπ' ὅπου θέλει; λέω σχεδὸν φωναχτά. Καὶ τινάζω τὸ ποδι μου καὶ σκορπίζεται στὸν ἀέρα ἕνας σβῶλος ἀπὸ φύκια, ποὺ λαμπυρίζουν χαρούμενα στὸν κρύο ἥλιο.

Συλλογίζομαι τὸ νερὸ στὴν φωτιά, θὰ ἔβραζε πιά. Καὶ ἤτανε γεμάτη ἡ κατσαρόλα. Ἀλήθεια τί τὸ ἤθελα τόσο νερό! Δὲν πειραζε ὅμως. Θὰ ἔχουνα τὸ μισὸ καὶ θὰ ἔφτιανα ἕνα καλὸ τσαΐ. Μοῦ τὸ εἶχε φέρει ὁ νέος ψαρὰς μὲ τὸ ἀλλοίθωρο μάτι χτὲς ἀπὸ τὴν πόλη. Θὰ μποροῦσα βέβαια ἀζημίωτα νὰ προσφέρω λίγο τσαΐ καὶ στὸν ἄνθρωπο. Θὰ μποροῦσα βέβαια. Ἀλλὰ γιατὶ νὰ ἀρχίσω σχέσεις μὲ ξένους; Ὅμως δὲν ἤτανε καὶ σωστὸ νὰ χύσω τὸ νερὸ μιὰ κι' ἕνας ἄνθρωπος στέκεται ἐκεῖ πέρα μὲ τὰ πόδια βρεγμένα ἀπὸ τὴν ὑγρασία τῆς κοιλάδας. Ἂς εἶναι, λέω. Ἕνα ποτῆρι τσαΐ, καὶ ὕστερα θὰ τοῦ πῶ εὐγενικὰ πὼς ἐδῶ βραδυάζει γρήγορα, καὶ πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ βιαστεῖ νὰ γυρίσει στὸ χωριὸ ἢ τέλος νὰ πάει πρὸς κάπου.

Εἶναι ἐκεῖ μπρός μου καὶ μὲ κυτάζει. Καὶ τὸν κυτάζω. Σὲ ὅλη τὴν κοιλάδα δὲν ἀκούγεται τίποτα. Ἡ θάλασσα εἶναι ἀκίνητη καὶ σιωπηλὴ σὰν μολύβι. Εἶναι μόνον ἐλαφρὰ χρυσωμένη ἀπὸ τὸν πρωϊνὸ φθινοπωριάτικο ἥλιο ποὺ τὸν φιλτράρουν τὰ παχυὰ ἄσπρα σύνεφα.

Εἶμαι ἕνας γαληνεμένος ἄνθρωπος καὶ δὲν περιμένω τίποτα τὸ ἀπρόοπτο. Ὡστόσο σιωποῦμε. Καὶ κυταζόμαστε σοβαρὰ σὰν νὰ εἴχαμε ὁρίσει συνάντηση ἐκεῖ πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια. Καὶ τίποτα δὲν μοῦ φαίνεται καινούργιο. Σὰν νὰ εἴμαστε παληοὶ γνώριμοι· μόνον ποὺ στὴν ἔκφραση τοῦ βλέμματος αὐτοῦ ἤταν κάτι ποὺ δὲν γνώριζα. Σὰν μιὰ ἐξωφρενικὴ περιπέτεια νὰ τοῦ εἶχε ἀφίσει μιὰ ἀξέχαστη πεῖρα, μιὰ ἰδιαίτερη γνώση τῶν πραγμάτων.

Εἶναι ποὺ ἔχω ξεσυνειθίσει τοὺς ἀνθρώπους, σκεφτομαι. Ἔχω βάλει τσαΐ καὶ γιὰ σᾶς, λέω. Σὰν νὰ μὴν εἶχε ψάξει στὰ φύκια, στὸν οὐρανό, καὶ στὸν ἀέρα παρὰ γιὰ μένα, στράφηκε καὶ ξεκίνησε πρῶτος γιὰ τὴν καλύβα.

* * *

Πίνουμε τσαΐ πλάϊ στὴν φωτιὰ καὶ καπνίζουμε. Ἔχει πλησιάσει τὰ πόδια του στὴν φωτιὰ καὶ ἔχει μισοκλείσει τὰ μάτια του. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὰ βλέφαρα διακρίνω ἀκόμα τὴν ἰδιαίτερη πεῖρα.

Θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὶς καθημερινὲς μου ἐργασίες. Τοῦ ἔδωσα τσαΐ, τελείωσε. Μήπως περιμένω ἐγὼ τίποτα τὸ ἀπρόοπτο; "Ὀχι, βέβαια. Ἀλλὰ θυμᾶμαι πὼς δὲν ἔχω «καθημερινὲς ἐργασίες». Ὡς τὸ μεσημέρι ποὺ θὰ ἑτοιμάσω τὸ φαΐ θὰ περάσουν ὧρες. Καὶ νά, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ τὸ πῶς περνῶ κάθε μέρα τὶς ὧρες αὐτές. Καὶ ὅμως πρέπει κάτι νὰ κάμω. Δὲν μπορῶ νὰ κάθομαι καὶ νὰ τὸν κυτάζω ἔτσι ἀκίνητο μὲ τὰ μισόκλειστα μάτια του. Γιὰ νὰ κάμω κάτι, ξαναβάνω νερὸ στὴν κατσαρόλα.

— Φαίνεστε πολὺ κουρασμένος, λέω.

Ἀνοίγει τὰ μάτια καὶ χωρὶς νὰ γυρίσει πρὸς ἐμένα, λέει.

— Ναί εἶμαι λίγο κουρασμένος. Εὐχαριστῶ γιὰ τὸ τσαΐ καὶ γιὰ τὴν φωτιά.

Χμ! Καὶ ἡ φωνή του δὲν μὲ παραξενεύει. Ἄ, ἂν μποροῦσα νὰ βρῶ μέσα μου, κάπου στὶς ἀναμνήσεις μου, αὐτὴ τὴν ἰδιαίτερη πεῖρα τοῦ βλέμματός του θὰ ἡσύχαζα. Θὰ μοῦ ἤτανε τέλεια γνωστή, καὶ θὰ παρέμενα ὁ γαληνεμένος ἄνθρωπος, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ περιμένει τίποτα τὸ ἀπρόοπτο.

— Μὲ συγχωρεῖτε, λέω, δὲν ἔχω οὔτε βιβλία, οὔτε πιάνο γιὰ νὰ περάστε τὴν ὥρα σας. Ἐγὼ θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ σπῆτι· μὲ συγχωρεῖτε. Ἤξερα πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ πῶ αὐτό. Ἤξερα πὼς δὲν εἶχα τίποτα νὰ κάμω. Ὡστόσο τὸ εἶπα. Γιατί; Γιατὶ μίλησα στὸν ἄνθρωπο αὐτὸ γιὰ βιβλία καὶ γιὰ πιάνο, ἐγὼ ποὺ θὰ ζήσω τὸν δεύτερο χειμῶνα στὴν κοιλάδα ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ τὰ φύκια; Τί, περίμενα λοιπὸν ἀκόμα ἀπρόοπτα;

Καὶ καθομαι ἔτσι μὲ τὸ πηγοῦνι στὰ γονατα καὶ αἰσθάνομαι τὴν λαύρα τῆς φωτιᾶς στὸ πρόσωπό μου, καὶ κλείνω καὶ ἐγὼ τὰ μάτια.

Συλλογίζομαι τὴν εἰκόνα μου ἔτσι, ὅπως εἶμαι καθισμένος, χαμένος σὲ κάποια γωνιὰ τῆς γῆς, στὴν ἔρημη κοιλάδα τῶν φυκιῶν, κοντὰ σὲ λίγη φωτίτσα, ποὺ τὴν εἶχα ἀναζητήσει σ' ὅλη μου τὴν ζωή. Καὶ αἰσθανομαι οἴκτο γιὰ μένα, γι' αὐτὸ τὸ ἄνθρωπάκι τὸ σβωλιασμένο κοντὰ στὸ ἀναμένο κούτσουρό του. Τώρα ἔχω φωτιά, καὶ θὰ μπορῶ νὰ ἔχω ὅλον τὸ χειμῶνα. Καὶ ἔπειτα θὰ ἔρθει ἡ ἄνοιξη, καὶ θὰ μπορῶ νὰ κολυμπῶ κάθε μέρα, καὶ νὰ ξαπλώνομαι στὰ ὑγρὰ φύκια ἀγνάντια στὸν ἥλιο, χωρὶς ἀναμονὴ καὶ χωρὶς καμιὰ βιασύνη. Κι' ἔπειτα... Ἀλλὰ δὲν εἶχα σκεφθεῖ γιὰ ἔπειτα. Λογάριαζα πὼς ὅλα θὰ ἤτανε ἁπλά, καὶ πὼς θὰ περιπλανιόμουν ἐλεύθερα ἐδῶ κι' ἐκεῖ, καὶ πὼς σιγὰ-σιγὰ θὰ γιμουνα ἕνας γαληνεμένος ἄνθρωπος. Κι' ὅλα πήγαιναν καλὰ ὡς ποὺ ἦρθε αὐτὸς καὶ εἶδα πὼς εἶχε μιὰ ἀγνωστη σὲ μένα πεῖρα. Καὶ ὅλα ἀλλαξαν. Καὶ ξαναμίλησα γιὰ βιβλία καὶ πιανο.

— Γιατὶ ἤρθατε ἐδῶ, ρώτησα χωρὶς νὰ ἀνοίξω τὰ μάτια, γιατὶ ἤρθατε;

Ἄκουσα τὴν φωνή μου τραχειὰ καὶ βραχνή. Αὐτὸς σιωποῦσε, καὶ δὲν ἀκουγόταν παρὰ τὸ ἐλαφρὸ τσιτσίρισμα τοῦ καιομενου ξύλου.

— Γιατὶ ἤρθατε ἐδῶ; ξαναρώτησα καὶ ἀνοίξα τὰ μάτια μου.

Δὲν εἶδα ποτε ἄνθρωπο νὰ κυτάζει μὲ τόσο οἶκτο ἕναν ἄλλο ἄνθρωπο. Τὸ μέτωπό του ἦταν ρυτιδωμένο καὶ τὸ στόμα του ἐπίμονα κλεισμένο. Τὸ βλέμμα του μόνον ὁλόκληρο βυθισμένο σὲ μένα μὲ λυπόταν καὶ ἤξερε. "Ἤξερε πράγματα ποὺ δὲν ἤξερα. Εἶχε ζήσει ὧρες ποὺ δὲν εἶχα ζήσει. Κι' ὅμως μοῦ ἦταν γνώριμος, πολὺ γνώριμος. Τότε καταλαβα πὼς τὸν περίμενα.

Τὸν περίμενα ἀπὸ πρὶν ἀπὸ τότε ποὺ ζοῦσα ἀμάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τότε ποὺ εἶχα βιβλία, ἀπὸ τότε ποὺ περίμενα το ἀπροοπο.

Τὸν εἶχα ἀναζητήσει θερμὰ καὶ ὑπομονητικὰ τὶς νύχτες, ὅταν χανόταν μέσα μου τὸ νόημα τοῦ μόχθου τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔχανα τὸ νόημα τοῦ μόχθου μου. Τὸν εἶχα ἀναζητήσει για νὰ μὲ στηρίξει μὲ τὴν ἀγνωστή μου πεῖρα του. Ἀλλὰ δὲν εἶχε ἔρθει. Καὶ ἦταν τώρα ἐκεῖ πλάϊ μου μὲ τὸ τεράστιο βλέμμα του καὶ τὴν ἄφταστη πεῖρα.

Εἴχαμε παραμείνει σιωπηλοὶ πολὺ ὥρα. Καὶ ἔκλεισα πάλι τὰ μάτια μου. Καὶ ἡ σιωπὴ ἦταν πιὰ βαθειὰ γιατὶ αὐτὸς σιωποῦσε. Ἔτσι μιὰ στιγμὴ ἐγὼ μουρμούρισα σιγανά·

— Λοιπόν, τί ξέρετε;

Καὶ συνέχισα ἀμφιβάλλοντας ἂν μὲ ἄκουγε.

— Τί μπορεῖτε νὰ ξέρετε πιὸ πολύ;

Καὶ τὸν ρώτησα γιατὶ μὲ λυπότανε. Ποιὸς μποροῦσε νὰ λυπᾶται ἕναν ἄλλον! Καί γιατὶ δὲν εἶχε ἔρθει πρίν, ὅταν τὸν ἀναζήτησα; Ἦταν ἕνα πρωΐ ὅταν τὸν ἀναζήτησα τὸ πιὸ πολύ. Δὲν ἦταν μιὰ νύχτα μὲ σκοτάδι καὶ ἀγωνία. Ὄχι, ἦταν ἕνα πρωΐ μὲ πολὺ ἥλιο. Στεκόμουν στὴν μέση τῆς πόλης, ὄρθιος, καὶ οἱ ἄνθρωποι περνοῦσαν γύρω μου. Καὶ τοὺς παρατηροῦσα ἔκπληκτος σὰν νὰ τοὺς ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορά. Εἶχαν ἀφήσει κάποια νύχτα τους. Καὶ συλλογιζόμουνα τὴν νύχτα τους. Ἀπὸ ποιὰ νύχτα ἔβγαιναν στὸ πρωϊνὸ αὐτό; Τὸ ἀναρωτιόμουνα σὰν νὰ μὴν εἶχα γνωρίσει καμιὰ ἀνθρώπινη νύχτα ἀκόμα. Καὶ ἀκόμα ἀναρωτιόμουνα τί θὰ ἔκανα τὴν ἡμέρα αὐτή. Κάτι θὰ ἔπρεπε νὰ κάνω.

Καὶ ἔμενα ἀκίνητος μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες, μπρὸς στὴν μεγάλη καθεδρικὴ ἐκκλησία. Ὁ Ἥλιος ἔπαιζε μὲ τὰ πολύχρωμα βιτρὸ καὶ μὲ τὴν πλατίνα του ἀλεξικέραυνου. Καὶ αἰσθάνθηκα τὰ μάτια μου ὑγρά. Δὲν εἶχα ναό, ὅπου νὰ ἐπικαλεσθῶ. Οἱ ἄνθρωποι περνοῦσαν-περνοῦσαν ἐνῷ ἀκόμα μάζευαν τὰ ἀπορρίμματα καὶ τὰ σκουπίδια τῆς νύχτας. Μπορεῖ τὸ πεπρωμένο τῶν ἀνθρώπων νὰ εἶναι ναός, ἤλεγα, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι. Ἂν ἤσαντε θὰ ἔπρεπε νὰ ἤμουνα λοιπὸν καὶ ἐγώ, καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπικαλεσθῶ τὸν ἑαυτό μου. Καὶ χαμογέλασα σ'αὐτὴ τὴν σκέψη. Νὰ ἐπικαλεσθῶ τὸν ἑαυτό μου! Καὶ χαμογέλασα σὲ κάποιον ἄνθρωπο. Καὶ δὲν ἦταν παρὰ ἕνας διαβάτης. Καὶ γινόμουνα μικρός, ἀσήμαντος, ἕνα τοσούτσικο ὀντακι μὲ βρεγμένα μάτια. Καὶ τὸν ἀναζήτησα. Καὶ δὲν ἤρθε.

Τὸ πρόσωπό μου καίει ἀπὸ τὴν λαύρα τῆς φωτιᾶς καὶ κρατῶ τὴν ἀνάσα μου, για ν' ἀκούσω τὴν ἀνάσα του, καὶ δὲν ἀκούω παρα ἕνα μακρυνὸ βοὺϊσμα τῶν χρόνων ποὺ εἶχαν πλημμυρίσει τὴν καλύβα μου καὶ ὅλη τὴν κοιλάδα.

Θὰ ἀνοίξω τὰ μάτια μου, εἶπα. Ναί πρέπει νὰ φύγω γιὰ ἄλλοῦ τώρα. Δὲ μποροῦσα νὰ ὑποφέρω τὸν οἶκτο τοῦ βλέμματός του καὶ τὴν σιωπή του. Εἶμαι πιὰ βουτηγμένος στὸν ἰδρώτα, τὰ ροῦχα μου κολλᾶνε στὸ δέρμα μου, καὶ το προσέχω αὐτό. Κάι το μουρμουρίζω· «Ἰά ροῦχα κολλανε στὸ δέρμα μου». Ἤξερε τί θα πεῖ αὐτό; Θα πεῖ πὼς ὑπάρχει φωτιὰ καὶ πὼς κάνει ζεστη. Αλλα καὶ τότε, καὶ τότε πριν. κολλοῦσαν τὰ ροῦχα μου ἀπὸ τὸν ἰδρώτα. Ὅταν ἤμουνα κουρασμενος καὶ δὲν εἶχα λουτρὸ στο σπίτι.

Διασχίζεις ὅλην τὴν πόλη μὲ τὰ ποδια. Εἶχες πάει νὰ παρηγορήσεις ἕναν ταπεινωμένο ἢ νὰ ἀκούσεις το Ρέκβιεμ τοῦ Μόζαρτ, κι' ὅταν φτάνεις στο σπίτι σου εἰσαι καταϊδρωμένος, καὶ δὲν ἐχεις λουτρο. Αὐτὸ εἶναι ὅλο. Κι' ακόμα ὅταν εἰσαι ἰδρωμένος δὲν μπορεῖ εὔκολα να σοῦ χαϊδέψει τὸ χερι ἢ τὸ μέτωπο ἕνα γυναικεῖο χέρι. Ναί, αὐτὸ εἶναι ὅλο. Ἔκτος ἂν στο ποῦν κιόλας. Ἂν σοῦ ποῦν πῶς κολλᾶς καὶ σὲ παρακαλέσουννὰ μὴν τὸ ξεχνᾶς. Εἶναι ἁπλό. Ἀκοῦς τὸ Ρεκριεμ, περπαπᾶς, ἰδρώνεις καὶ δὲν πρέπει να χαϊδεψεις καὶ να περιμένεις κανέναν; καὶ μέσα σου φωνάζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ χάλκινα: Rex! Rex! Καὶ τότε μπορεῖ νὰ συμβεῖ νὰ χασεις το νόημα τοῦ μόχθου τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ χασεις το νόημα τοῦ μόχθου σου. Ἀλλὰ αὐτὸς δὲν μποροῦσε νὰ ξέρει τίποτα πιὸ πολὺ πάνω σ' αὐτό.

— Τί ξέρετε ἀκόμα πιὸ πολύ, λοιπόν; μουρμούρισα.

Οὔτε τότε μίλησε. Ὡστόσο ἤξερε πὼς δὲν μποροῦσα νὰ ἀνοίξω τὰ μάτια μου ἂν δὲ μιλοῦσε.

(Συνέχεια στὴν 10η σελίδα)

ΟΥΜΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τοῦ κ. Κ. Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΥ

Ἡ διαυγὴς καὶ κατὰ ἕνα τρόπο ἱεραρχημένη ταξινόμηση τῶν συγχρόνων ἐπιστημονικῶν δεδομένων δὲν παύει ὡστόσο νὰ δημιουργεῖ τὴν ἰδιαίτερη προβληματολογία τῆς ἐπιστήμης. Ἡ πλήρης κατανόηση τῶν ἐπιστημονικῶν πραγματώσεων δὲ εἶνε δυνατὸν νὰ προέλθει ἀπὸ τὴν ἰμματικὴν ἀναφορὰ στὴν καθεμιὰ ἀπ' αὐτές, οὔτε καὶ εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ μόνη καὶ καθ' ἑαυτὴ τὴν τρέχουσα ὠφελιμιστικὴ της σχέση πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ὄχι γιατὶ ἡ ὠφελιμότητα της ἐκδηλώνεται ἀνισομερῶς οὔτε γιατὶ ἡ προσήλωση πρὸς τὸ τμῆμα εἶνε διασπαστικὴ γιὰ τὴν ἀναγκαία ἔννοια τοῦ συνόλου, ἀλλὰ γιατὶ πέρα ἀπ' τὴν ἀνακούφιση καὶ ἀπὸ τὴ σχετικὴ θετικὴ γνώση ὑπάρχει ὁ βαθύτερος, ὁ οὐσιαστικότερος πνευματικὸς λόγος, ὁ καθολικώτερος ὠφελιμισμὸς ποὺ εἶνε κίνητρο πρωταρχικὸ καὶ βάση θεμελιώδης γιὰ τὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, ποὺ ἐκδήλωσή του εἶνε καὶ ἡ ἐπιστήμη. Αὐτὴ ἡ ὁδυνηρὴ ἀλλὰ καὶ μεγαλειώδης κατακτηση τοῦ χώρου τοῦ κόσμου μας δὲ μπορεῖ νὰ περικλείεται μονάχα στὸν φευγαλέο πόθο ἱκανοποίησης ἐφήμερων ἀναγκῶν. Ἡ κατοχύρωση τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀνθρώπινων πραγματοποιήσεων εἶνε στοιχειῶδες καὶ ἔμφυτο μέλημα γιὰ τὴν ἐπιστήμη ὅπως καὶ γιὰ κάθε ἀνθρώπινη σκέψη καὶ δραστηριότητα γιατὶ αὐτὸ εἶνε προϋπόθεση καὶ ἀφετηρία γιὰ τὸ ἀδιάκοπα ἐξελισσόμενο καὶ ὁλοκληρούμενο πνεῦμα. Ἡ ἀποστολὴ τῆς ἐπιστήμης δὲν ἐξαντλεῖται στὴ διευκόλυνση τῶν βιολογικοκοινωνικῶν ἀπαιτήσεων τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀλλὰ στὴ δυνατότητα σύλληψης τοῦ ἐσώτερου νοήματος τῆς ὕπαρξης, στὶς δυνατότητες συνειδητῆς προσαρμογῆς τοῦ ἀνθρώπου στὸν κόσμο ποὺ τὸν περιβάλλει, πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ τὸν καθολικώτεον ὠφελιμισμό. Κι' ἐνῶ κατὰ βάση, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θρυμματίζεται, κάθε ἀνθρωποκεντρισιὸς καὶ ἀνθρωπομορφισμός, ἀντίθετα ὑπογραμμίζεται μέσα στὴν κλίμακα τῶν ὄντων, ὁ ἄνθρωπος. Ἡ κατάκτηση τῆς πρωταρχικῆς αὐτῆς ἑνότητας: ἄνθρωπος—κόσμος, αὐτὸ φαίνεται νὰ εἶνε ὁ σύγχρονος προσανατολισμὸς γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ μεθοδολογία.

Μόνον θεωρώντας ἔτσι τὴν ἐπιστήμη, μόνον κατανοώντας πὼς ἡ μέθοδός της δὲν εἶνε μιὰν ἁπλῆ μέθοδος ταξινομιστικῶν διαδικασιῶν, ἀλλὰ ἡ τολμηρότερη τοποθέτηση τοῦ γνωσιολογικοῦ ζητήματος, μποροῦμε νὰ ἐκτιμήσουμε τὴν βαθύτατα ἀνθρώπινη σημασία της. Ἡ ἐργαστηριακὴ προσφορὰ τοῦ ἐπιστήμονα τῶν ἡμερῶν μας, ποὺ συγκεντρωμένος πάνω στὴν πιὸ ἀπειροελάχιστη συγκρότηση τοῦ μικρόκοσμου, ὅπως κι' ἡ πρώτη ἀνύψωση τῶν βλεμμάτων πρὸς τὸ ἔναστρο σύμπλεγμα τοῦ μακρόκοσμου, ἡ πρώτη αὐτὴ ἀνάταση ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὶς γόνιμες κοιλάδες ἢ τὰ ἐρημικὰ δροπέδια τῆς Ἀνατολῆς, ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια, δὲν εἶχαν ἄλλο σκοπὸ καὶ αἰτία παρὰ ν' ἀπαντήσουν στὴν πρώτη καὶ στὴν ὕστατη ἀγωνία τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης στὴ σύλληψη τοῦ καθολικοῦ νοήματος τῆς ὕπαρξης. Μόνον ἔτσι γίνεται κατορθωτὸ γιὰ τὴν ἐπιστήμη νὰ ξεπεράσει τὸ ἐφήμερο τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας καὶ νὰ ἀφομοιώσει τὸ καθολικὸ καὶ ἐνιαῖο ποὺ περιέχει ὁ ἄνθρωπος σὰν ἐνσάρκωση τῶν συνειδητῶν δυνατότητων γνώσης.

Ἡ γνώση βέβαια αὐτὴ οὔτε μπορεῖ νὰ προκαθοριστεῖ, οὔτε πολὺ περισσότερο μπορεῖ ποτὲ ἡ πορεία της νὰ τερματισθεῖ. Σὲ κάθε περιοχὴ τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τοῦ κόσμου ποὺ γνωσιολογικὰ κατακτοῦμε τόσο καὶ πιὸ πολὺ διευρύνεται καὶ διαστέλλεται ἡ παράσταση ποὺ ἔχουμε γιὰ τὸν κόσμο. Ὅπως δὲν μποροῦμε νὰ συλλάβουμε ἐξάντληση τοῦ σύμπαντος ἔτσι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συλλάβουμε καὶ ἐξάντληση τῆς συνεχοῦς καὶ προοδευτικῆς γνωσιολογικῆς καὶ ὀντολογικῆς ἀναπροσαρμογῆς μας σ' αὐτό. Τὸ ὅ,τι, ὅπως συμβαίνει τὶς περισσότερες φορές, ἡ πιὸ πρόσφατη ἐπιστημονικὴ ἄποψη εἶνε ἀντίθετη καὶ ἀνατρεπτικὴ γιὰ κάθε ἄλλη προγενέστερη, δείχνει, πὼς ἀκριβῶς, ἂν ἡ ἐπιστήμη μετρηθεῖ μὲ τὴν γωνία τῆς περιωρισμένης ὠφελιμιστικῆς ἀναγκαιότητας γάνει κάθε ἀξία, ἐνῶ ἀντίθετα ἂν κριθεῖ ἀπὸ τὴν καθολική της ὠφελιμιστικότητα δηλαδὴ τὴν καθαρὴ πνευματική της ἀποστολή, ἡ ἀδιάκοπη ἐξέλιξη τῶν ἀντιλήψεών της εἶνε ἐγγύηση γιὰ τὴν πνευματικὴ αὐστηρότητα τῆς γραμμῆς της καὶ γιὰ τὴ μεθοδολογικῆς της συνέπειας. Ἡ προκατάληψη καὶ ὁ δογματισμὸς ὄχι μόνον εἶνε ξένα, ἀλλὰ καὶ ἀσυμβίβαστα, γιὰ τὴν ἐπιστήμη. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα σὰν ὕψιστη καὶ συνθετώτερη ἔκφραση καὶ λειτουργία τῆς ζωῆς δὲ μπορεῖ νὰ καθηλωθεῖ σὲ πάγια πλαίσια, οὔτε καὶ νὰ καθοδηγηθεῖ ἀπὸ ἄκαμπτα principia, Τὸ κατ' ἐξοχὴν ἄπειρο στοιχεῖο, τὸ ἀνθρώπινο δηλαδὴ πνεῦμα, μόνο στὸν ἀπέραντο ἐλεύθερο χῶρο τοῦ ἀπείρου μποροῦ νὰ κινηθεῖ. Ἡ συνεπτικότητα τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης εἶνε ἀκριβῶς ἡ λειτουργικὴ ἐκδήλωση αὐτῆς τῆς ἀδιάκοπης ἀναπροσαρμογῆς τῶν γνωστικῶν μας ἱκανοτήτων στὴν πολύπλοκη ὑφὴ τοῦ ἀπείρου.

Γνωρίζοντας τὸν κόσμο γνωρίζουμε τὸν ἄνθρωπο. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶνε τὸ κεντρικὸ πρόβλημα τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης παρὰ τὶς πιθανὸν μεθοδολογικὲς διαφορὲς μεταξὺ μακρόκοσμου καὶ μικρόκοσμου. Ὕστερα ἀπὸ αἰῶνες τμηματικῶν κατακτήσεων, ὕστερα ἀπὸ ἐπίμονες ἐργαστηριακὲς καὶ θεωρητικὲς ἀναθεωρήσεις ἡ ἐπιστήμη προβάλλει τὴν ἀνάγκη τοῦ συντονισμοῦ τῶν μεθόδων καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν δραστηριοτήτων, γιὰ τὴ συντήρηση καὶ τὴ διαφύλαξη τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας. Ἡ συνθετικὰ συγκλίνουσα ροπὴ τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημονικῶν πραγματοποιήσεων ἔρχεται σὰν ἐπιβεβαίωση τῆς ἀρχῆς πὼς ὁ ἄνθρωπος εἶνε μιὰ σύνθεση, τῆς ὁποίας αὐξάνουμε τὶς δυσκολίες κατανόησης, ὅσο εἴμαστε περιωρισμένοι στὴν κατάτμηση καὶ στὸν καταμερισμὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας ἀνεξάρτητα ἀπὸ μιὰ γενικότερη θεωρητικὴ σύνθεση τῆς ἐπιστήμης.

Μόνον τώρα γιὰ πρώτη φορὰ διαφαίνεται κάτω ἀπ' τὴν

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΟΥΜΑΝΙΣΜΟΥ

ΤΟΥ JEAN COUTROT

1. ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Ἡ συχνότητα τῶν νευρώσεων δείχνει ἴσαμε ποιό σημεῖο εἶναι ἐπιτακτικὸς ὁ καθορισμὸς τούτων τῶν προϋποθέσεων ἰσορροπίας· ἰσορροπία ἀνάμεσα στὶς ὀργανικές, συναισθηματικὲς ἢ αἰσθαντικὲς καὶ λογικὲς δραστηριότητες, ποὺ παραμελεῖται ἢ διακινδυνεύει ἀπ' τὴν ἀστικὴ ζωὴ ἢ τὴν ἐπαγγελματικὴ ζωή.

Α'. ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Παράδειγμα φυσιολογικῶν καὶ ψυχοφυσιολογικῶν προϋποθέσεων γιὰ προσδιορισμὸ : ἡ προπαγάνδα τοῦ ἐλέγχου τῶν γεννήσεων ἀποβλέπει εἴτε σὲ ἀτομιστικούς, εἴτε σὲ οἰκονομικούς, εἴτε σὲ κοινωνικοὺς σκοπούς. Ἡ ἐπαναλαμβανομένη ὄμως σεξουαλικὴ πράξη, δίχως τὴν τεκνογονία ποὺ εἶναι ἡ φυσικὴ της προέκταση, φαίνεται πὼς ἐπιδρᾶ στὴ γυναίκα στὴν νευρικὴ της ἰσορροπία καὶ ἴσως ἀκόμα ἔχει καὶ κυτταρικὲς συνέπειες (ἰνώματα, καρκίνος): ἀνάλογα θέματα ἀπαιτοῦν συζητήσεις ἀνάμεσα σὲ εἰδικευμένους ἐπιστήμονες.

Β'. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ "ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΛΤΗΤΑΣ

Τὸ πρῶτο πρόβλημα, ποὺ εἶναι καὶ πρόβλημα τῆς παιδαγωγικῆς, ἔχει ἀκόμα, ἐξὸν ἀπὸ σπανιώτατες ἐξαιρέσεις μόνον ἐμπειρικὲς λύσεις· ἡ παιδαγωγικὴ τεχνικὴ δὲν ἀξίζει ἀκόμα τὸ ὄνομα τῆς τεχνικῆς, γιατὶ δὲν προέρχεται ἀκόμα ἀπὸ μιὰ συγκροτημένη ἐπιστήμη, ἀλλὰ ἀπὸ παλαιὲς θεωρίες.

Τὸ δεύτερο πρόβλημα, ἡ συντήρηση τῆς ἑνιλίκης προσωπικότητας, μόνον ἀπὸ προκαταρκτικὲς μεθόδους ἐξετάστηκε : Ἰνστιτοῦτο Πέλμαν. Ἀνθρώπινη Κολτούρα ('Ἐκδόσεις "Ὀλιβεν), ἢ διαισθητικές : ἀνατολίτικες τεχνικές, γιόγκα, ἄσκηση... μέσα ἀρκετὰ ἐνδιαφέροντα, ἀλλὰ ἀνεξέλεγκτα, γιατὶ ἀκριβῶς εἶναι παραρασιοναλιστικά, καὶ συνεπῶς μὴ προσθετικὰ καὶ περιωρισμένα τόσο στὴ χρησιμοποίησή τους, ὅσο καὶ στὰ ἀποτελέσματά τους— τὸ πρόβλημα αὐτὸ μελετήθηκε ἀκόμα λιγώτερο καὶ πολλὲς φορὲς μάλιστα ἀγνοήθηκε, παρὰ τὰ προηγούμενα, καὶ ἰδιαίτερα τὸ πρόβλημα τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς. Τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ περίπλοκα καὶ ἀπαιτεῖ τὴ συμβολὴ φυσιολόγων, βιολόγων, ψυχολόγων, μεταψυχολόγων, ψυχοτεχνικῶν, παιδαγωγῶν, κλπ. Ἀνακινεῖ ἰδιαίτερα τὸ πρόβλημα τῆς ἀποτελεσματικότητας τοῦ καταναγκασμοῦ ἢ τῆς βίας, ποὺ θὰ συναντήσουμε καὶ πιὸ πέρα· ἐπίσης τὸ πρόβλημα τῶν δύο φάσεων τῆς ἀνάπτυξης τοῦ ἀτόμου ποὺ ἀντιστοιχοῦν στοὺς δυὸ σκοπούς, στὸν φυσικὸ καὶ στὸν ἐκπολιτιστικὸ (Γιούγκ).

Γ'. ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Τοῦτο τὸ πρόβλημα εἶναι ὑποδιαίρεση τοῦ προηγούμενου, καὶ ποὺ ὅμως ἴσως προέρχεται ἀπὸ μιὰ χωριστὴ μελέτη, εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς συνέχισης τῆς προσωπικότητας. Τὸ πρόβλημα εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τῆς συνέχισης στὶς διαδοχικὲς κατοστάσεις συνείδησης τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας κι' ἡ δυνατότητα τῆς ὁλοκληρωτικῆς αὐτοπαρουσίας της μ' ὅλες της τὶς ἀποχρώσεις καὶ τὴν ἐμπειρία της στὴν καθεμιὰ ἀπ' τὶς πράξεις της, σὲ κάθε στιγμὴ τῆς διάρκειάς της. Ἔτσι θ' ἀποφεύγαμε τὶς συνοπτικὲς κι' ἀπότομες ἀντιδράσεις, ποὺ ἐκφράζουνε ἕνα τμῆμα τῶν ἑαυτῶν μας, καὶ συνηθισμένα τὸ λιγότερο ἐξελιγμένο καὶ διακυβεύοιν τὶς ἔσω - καὶ ἔξω - ἀτομικὲς ἰσορροπίες μας.

Δ'. ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ

Οἱ σεξουαλικὲς δραστηριότητες καὶ ἰσορροπίες ἀνάμεσα στὰ λιγώτερο ἐρευνημένα καὶ ἐξελιγμένα γεγονότα τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς μας. Ἡ οἰκογένεια εἶναι, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, γεγονὸς κοινωνικὸ καὶ ἀκόμα καὶ συναισθηματικό, γεγονὸς ποὺ πραγματοποιεῖ σκοποὺς ποὺ ἴσως εἶναι δυνατὸ νὰ τοὺς ἀρνηθοῦμε ἀπὸ ὅλους τοὺς δρόμους : ἂς ἀφίσουμε ὅμως αὐτὴν τὴν ἄποψη πρὸς στιγμή, κι' ἂς θέσουμε καθ' ἑαυτὸ τὸ πρόβλημα τοῦ ζεύγους.

Ἡ λογοτεχνία, ἡ ἠθικὴ κι' οἱ θρησκεῖες πολλῶν δεκάδων αἰώνων βάσισαν τὴν αἰσθηματικὴν ἰσορροπία τῶν Δυτικῶν στὴ μονογαμία : ἡ ζωὴ ποὺ θεωρεῖται γιὰ ἠθικὴ εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ζεῖ καθημερινὰ καὶ ἴσαμε ποὺ νὰ πεθάνει μὲ τὴν γυναῖκα του μὲ τὴν ὁποία τὸν δένει ἡ σεξουαλικὴ πράξη, ὑπὸ προϋποθέσεις θεωρητικὰ ἀμοιβαίας ἀποκλειστικότητας, ποὺ πρακτικὰ εἶναι πολὺ αὐστηρότερες μὲ τὴ σημερινὴ κατάσταση τῶν ἠθῶν, γιὰ τὴ γυναῖκα. Αὐτὴ ἡ ἔννοια τοῦ ζεύγους εἶναι μόνον ἔννοια ἀστικῆς παράδοσης καὶ συνδέεται μὲ μιὰ σχετικὴ κατάσταση οἰκονομικῆς ἔνδειας, ἡ ἐκφράζει διαρκεῖς καταστάσεις τῆς συναισθηματικῆς ἰσορροπίας ; Ἕνα πρόβλημα ποὺ πρέπει νὰ μελετηθεῖ εἶναι τοῦτο : εἶναι δυνατὸ ἢ ἐπιθυμητὸ νὰ ἀποχωρίσουμε τὴ σεξουαλικὴ πράξη ἀπ' τὰ ἠθικὰ καὶ συναισθηματικὰ συνακόλουθα ; Τὸ ζήτημα τοῦ εὐγονισμοῦ εἶναι ζήτημα ποὺ ἀπαιτεῖ τὴ μεγαλύτερη προσοχή.

Ε'. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τὸ οὐσιαστικὸ πρόβλημα, ποὺ ταυτόχρονα εἶναι καὶ πρόβλημα ἐσωτερικῆς ἰσορροπίας, μπορεῖ νὰ διατυπωθεῖ ἔτσι : ἡ συναισθηματικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὁμάδων ἰσορροπεῖ, σύμφωνα μὲ μιὰν ἀναλογία, ποὺ ἄλλωστε ποικίλει ἀνάμεσα σὲ ἄλλα καὶ μὲ τὴν ἡλικία τοὺς : τοὺς μὲν ἀπὸ συμπάθεια καὶ συνεργασία, τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν ὑπογράμμιση τῆς προσωπικότητας, ἀπὸ ἀντίθεση στὸν ἄλλον, ἀπὸ κατάκτηση καὶ ἀπὸ ἐπιθετικότητα. Ἐπιζητώντας τὴν ἐκρίζωση μιᾶς ἀπ' αὐτὲς τὶς σειρὲς ἀναγκῶν, τὴν ἐξαφάνισή τους ἁπλὰ καὶ καθαρά, εἶναι ἔργο, ὄχι μόνο ματαιο, ἀλλὰ ἐπικίνδυνο, γιατὶ ἡ ἐνδεχόμενη ἐπιτυχία του θὰ ἔβαζε σὲ κίνδυνο μὲ ἀπρόβλεπτον τρόπο τὴ συναισθηματική μας ἰσορροπία.

ΣΤ' ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΦΗΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΑΝΑΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ

Ἡ ἐπαφὴ τῶν ἀνθρώπων ἐκδηλώνεται στὶς ἀναμεταξύ τους διεθνεῖς σχέσεις καὶ στὶς διάφορες οἰκονομικοτεχνικὲς "σχέσεις ἀνάμεσα στὰ ἄτομα ἢ στὶς ὁμάδες ἀτόμων. Τί προκαλεῖ αὐτὲς τὶς ἐπαφὲς σὲ ὡρισμένες ἀναφορὲς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους; Ὑπάρχει ἀκόμα κι' ἀνάπτυξη μιᾶς τεχνικῆς, τῆς πιὸ ἀλλόκοτα ἄγνωστης ἀνάμεσα στὶς ἄλλες, τεχνικῆς ποὺ δὲν προέρχεται οὔτε ἀπὸ μιὰ ἐπιστήμη, οὔτε ἀπὸ μιὰ φιλοσοφία, ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα συγκεχυμένο ἀμάλγαμα ἐμπειρισμοῦ καὶ παράδοσης, καὶ ποὺ δὲν ἀφορᾶ τὴν ὕλη, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπο ἢ καλύτερα τὴ δράση πάνω στὸν ἄνθρωπο· ἡ νομικὴ τεχνική. Στὴν πραγματικότητα ἡ τεχνικὴ αὐτή, μὲ τὶς δικαστικὲς ἀρχὲς καὶ τὴ δικονομία, ἔγινε τεχνικὴ δράσης καὶ περιορισμοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀντὶ νὰ εἶναι τεχνικὴ προσανατολισμοῦ καὶ καθοδήγησης, ὅπως τὴν εἶχαν ὀνειρευθεῖ οἱ μεγάλοι νομοματθεῖς ὡρισμένων ἐποχῶν' κι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶχε προσδώσει στὴν ἐπιστήμη τους τὸ γόητρο ποὺ χάθηκε καὶ ποὺ σήμερα μᾶς καταπλήσσει.

Ἡ ὑπερτροφία τῶν νομικῶν συμβάσεων ἐπιτρέπει στὴν πραγματικότητα, τὴν συναρμογὴ ἀφηρημένων μηχανισμῶν (τράπεζες, ἀνώνυμη πλστωση, κλπ....) ποὺ ἐπιτρέπουν στοὺς κατόχους τὴν ἐκ τοῦ μακρόθεν διεύθυνση τῶν περιουσιῶν τους, τοὺς γλυτώνουν ἀπ' τὴν καταβολὴ προσπάθειας καὶ τοὺς ἀφίνουν ἀντιμέτωπους μὲ τὶς ἀπολαύσεις ποὺ δὲν ἀργοῦν νὰ τοὺς ἀποσυνθέσουν. Αὐτὴ ἡ ἐξ ἀποστάσεως δράση μὲ ἀφηρημένους μηχανισμούς, μὲ οὐσιαστικὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα ὅπως εἶναι τὸ ἔδαφος καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, αὐτὴ ἡ ἐξειδίκευση ποὺ ἐπιτρέπεται στὴν νομική, ἀπειλεῖ ταυτόχρονα καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ἰσορροπία τῶν ἀτόμων καὶ τὴν ἰσορροπία τῶν ἀτόμων μεταξύ τους, μὲ τὴν παράλογη καὶ περιωρισμένη φύση τῶν σχέσεων ποὺ ρυθμίζει.

Συχνὰ κατάγγειλαν κιόλας τὴν ἐπικίνδυνη διαφορὰ ἀνάμεσα στὶς ἐπιστῆμες τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες : τὸ δυστύχημα εἶναι πὼς ἡ μόνη ἀπ' τὶς ὁμοιοτεχνικὲς τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀναπτύχθηκε ὅπως καὶ οἱ ἀντίστοιχες τῆς ὕλης, εἶναι ὅμοια ἐπικίνδυνη: δίνει στὸν ἄνθρωπο ἐξουσία πάνω στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κι' ὄχι στὸν ἑαυτό του.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α'. ΟΙ ΚΑΛΥΤΕΡΕΣ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ

Δὲν ἀγνοοῦμε τὶς πρόσφατες ἀμφισβητήσεις ποὺ διατυπώθηκαν ἐναντίον τῶν ἐξελικτικῶν θέσεων ἀπὸ διαπρεπεῖς σοφοὺς καὶ ποὺ συνοψίσθηκαν τελευταῖα ἀπὸ τὸν Λειουσάν.—Τώρα ὅμως ἀρχίζει ἡ διάρθρωση τῆς γενετικῆς καὶ σὲ λίγο θὰ μᾶς δώσει τὰ μέσα νὰ ἐπιδράσουμε στὴ κληρονομική μεταβίβαση.—Σὲ τοῦτο μπορεῖ νὰ προστεθεῖ ἡ ἐπίδραση πάνω στὸ ἔμβρυο, κι' ὕστερα στὸ παιδί (παιδαγωνική) : ἀκόμα καὶ δίχως τὸ μεταβιβαστὸ τῶν ἐπίκτητων χαρακτήρων, δίχως τὴν ἐξέλιξη μὲ τὴν στενὴ ἔννοια τοῦ ὅρου, αὐτὴ ἡ τριπλὴ ἐπίδραση θὰ μᾶς ἐπιτρέψει ἴσως τὴ δυνατότητα διαδοσιμῆς σὲ κάθε ἀντιπρόσωπο τοῦ εἴδους ἑνὸς κύκλου ταχύτερου καὶ πληρέστερου ἀπὸ ἐκεῖνον ὅπου καταλήγουν σήμερα οἱ ἐνήλικοί μας· ἀκόμη θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ μελετήσουμε τί θὰ ἦταν ἡ λογικὴ τεχνικὴ τῆς ἀνέλιξης ἢ ἡ ἐπιταχυμένη ἐξέλιξη.

Οἱ ἐνήλικοι αὐτοὶ ἀντιπροσωπεύουν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀνθρώπινα δείγματα, γιὰ τὰ ὁποῖα εὔκολα θὰ συμφωνήσουμε πὼς εἶναι, ὅσο καὶ ἄπλερα καὶ ἀσταθῆ καὶ ἂν παραμένουν, τοὐλάχιστον ἀνώτερα ἀπ' τὴν πιὸ πρωτόγονην ἐποχή. Στὸ προκείμενο σημαντικὸ καθῆκον θὰ ἦταν ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς λέξης «ἀνώτερο»

Ἀπὸ κάθε ἄποψη : λογικὴ δίχως ἠθικὴ καὶ συναισθηματική, ἀκόμα καὶ φυσιολογικὰ (φαίνεται πὼς τὰ τελευταῖα τοῦ νεώτερου ἀθλητισμοῦ ξεπερνοῦν ὅλα τὰ προηγούμενα) οἱ σύγχρονοί μας εἶναι πιὸ ἀναπτυγμένοι, πιὸ περίπλοκοι πιὸ ἐκλεπτυσμένοι ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ Δίχως ἄλλο εἶναι λιγώτερο σταθεροί κι' ἀν ἡ δύναμή τους πάνω στὴ φύση καὶ τὰ μέσα ἐπίδρασης πάνω στοὺς τρίτους εἶναι ὅμοια ἀπειροστὰ πιὸ λεπτὰ καὶ ἀποτελεσματικά, χρειάζεται προπαντὸς νὰ τοὺς προικίσουμε μὲ μιὰν ἐξουσία πάνω στοὺς ἑαυτούς τους καὶ στοὺς ἀπογόνους τους.

Οἱ ὅροι αὐτοὶ οὔτε ἀκατανόητοι εἶναι, οὔτε ἀντιφατικοί, γιατὶ μιλῶντας γιὰ αὐτοέλεγχο, εἶναι σὰν νὰ μιλᾶμε γιὰ ἔλεγχο τοῦ ἑνὸς τμήματος τοῦ ἑαυτοῦ μας στὸ ἄλλο τμῆμα καὶ γενικὰ γιὰ τὸν ἔλεγχο τοῦ λογικοῦ στὴν εὐδαιμονία, τοῦ συνειδητοῦ στὸ ἀσυνείδητο. Ξαίρουμε κιόλας ἀρκετὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ μποροῦμε ἐξασφαλισμένοι πὼς τὶς μεγάλες κλασικὲς φάσεις ἐλέγχου τὶς διαδέχονται οἱ ρωμαντικὲς φάσεις ἐγκατάλειψης στὶς ἐνστικτώδεις καὶ τελλουρικὲς δυνάμεις : μὰ ἂν ἐξασφαλισθοῦμε ἀρκετὰ ἀπ' αὐτές, θὰ μπορέσουμε νὰ τὶς προβλέψουμε καὶ νὰ τὶς γο-

Ο ΡΥΘΜΟΣ ΣΤΗΝ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

3. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ (Τέλος τῶν εἰσαγωγικῶν ἐννοιῶν)

ΤΟΥ κ. Θ. ΣΓΟΥΡΔΕΛΗ

Γιὰ νὰ καθορίσουμε ἕνα ὁποιοδήποτε γεγονὸς θὰ χρησιμοποιήσουμε μιὰ μονάδα χρόνου. Σὲ ὁποιαδήποτε ὅμως μονάδα χρόνου συμβαίνουν πολλὰ γεγονότα, ποὺ ὁ ἄνθρωπος τὰ νοεῖ σὲ διαφορετικὲς χρονικὲς στιγμές, σὲ διαφορετικοὺς χρόνους. Μέσα σ' ἕνα μῆνα συμβαίνουν. 10 θάνατοι καὶ μία πτῶση ἀερόλιθου. Οἱ θάνατοι συμβαίνουν τὸ πρῶτο δεκαήμερο, καὶ ὁ ἀερόλιθος πέφτει τὴν τελευταία ἡμέρα τοῦ μῆνα. Μπορεῖ τότε νὰ ποῦμε. Μέσα σὲ 5'' ἔπεσε ἕνας ἀερόλιθος, καὶ μέσα σὲ 10 ἡμέρες προκλήθηκαν 10 θάνατοι. Θὰ εἶναι ἐπίσης ἀληθινὸ· ὅπως ἐπίσης μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινό, πὼς σὲ 10 χρόνια δὲν ἔπεσε παρὰ ἕνας ἀερόθιλος καὶ πὼς σὲ 20 ἡμέρες (τὰ 2 δεύτερα δεκαήμερο) δὲν πέθανε κανένας. Εἶνε ὁλοφάνερο πὼς ἡ χρονικὴ μονάδα δὲν μπορεῖ νὰ καθοριστεῖ ἀπὸ τὸν χρόνο τοῦ γεγονότος, οὔτε ἀπὸ τὴν θέση ποὺ αὐτὸ κατέχει μέσα στὴν ἐξέλιξη τοῦ κόσμου, δηλαδὴ τὴν γονικὴ στιγμή τοῦ. Εἶναι βασικὸς ὁ διαγωρισμὸς τῶν 3 ἐνοιῶν : ὁ **χρόνος-διάρκεια** τοῦ **γεγονότος** (5''-ταχύτητα κλπ.), **ὁ χρόνος-θέση** (τὸ ποῶτο δεκαήμεοο τοῦ μῆνα —παρελθὼν καὶ μέλλον - ντετερμινισμὸς κλπ.), **ὁ χρόνος-μονάδα** (συνειδητὴ ἀναγωγὴ σὲ χρόνο-διάρκεια μὴν ἐξαρτώμενο ἀπὸ τὸν χρόνο τοῦ γεγονότος, ταχύτητα κλπ. μέσα σὲ ἕνα μῆνα). Ἡ χρονικὴ μονάδα εἶναι ἕνα πεδίο ἀναγωγῆς ἄπειρων γεγονότων μὲ ἴσο ἢ μικρότεοο ἀπ' αὐτὴ χρόνο διάοκεια, ἐνῶ ταυτόχρονα δὲν μπορεῖ νὰ περιλάβει ἕναν ἐπίσης ἄπειοο ἀοιθμὸ γεγονότων μὲ χρόνο-διάοκεια μεγαλύτεοο ἀπὸ τὴν μονάδα Γιατὶ τὸ χτίσιμο τοῦ Λούβου μποοεῖ νὰ χωοέσει σὲ μιὰ μονάδα μόνον ὅταν μετοᾶμε μὲ χιλιετηοίδες τὴν Ἱστοοία.

Ἡ γοονικὴ μονάδα σὰν ἔννοια καὶ ιέσο ἔοευνας ποοϋποθέτει τὴν ἐπανάληψη. Καὶ ἐπειδή, ὅπως εἴπαμε, ἐπανάληψη νεγονότων δὲν ὑπάοχει, γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναστοοφὴ τοῦ χοόνου ποτὰ μόνο σὰν συνειδητὴ διατήοηση ἰδιοτήτων, μποοοῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἡ ἀναγωγὴ γεγονότων σὲ μιὰ χοονικὴ μονάδα εἶναι ἀναγωγὴ σὲ ἕνα χρόνο-διάρκεια, ποὺ θὰ καθορίζεται ἀπὸ τὴν συνείδηση ἀνάλογα μὲ τὸ συγκριτικὸ πρῖσμα τῆς ἐνσυνείδητης σκοπιμότητας τῆς ἐργασίας - ἀναγωγῆς.

***

Μὲ μονάδα τὸν χρόνο-διάρκεια ὅλου τοῦ ὑπαρκτοῦ, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ οὔτε νὰ συγκρίνουμε, οὔτε νὰ μετρήσουμε, οὔτε νὰ συλλάβουμε τίποτα. Στὴν μονάδα αὐτὴ μόνον ἔννοιες ἀπειροτικὲς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνάγουμε. Ἐπίσης μὲ μονάδα τὴν πιὸ ἀπειροελάχιστη χρονικὴ διάρκεια μόνον ἀπειροτικὲς ἔννοιες εἶναι πάλι δυνατὸ να ἐπεξεργασθοῦμε καὶ νὰ συσχετίσουμε.

Καὶ ὅταν ἡ ἀναγωγὴ τείνει νὰ γίνει μὲ χρονικὴ μονάδα τὸν χρόνο-διάρκεια ὅλου τοῦ ὑπαρκτοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συλλάβουμε παρὰ ἀπειροτικὲς σχέσεις, ποὺ θὰ τείνουν ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τῆς μονάδας αὐτῆς νὰ ἐκφράσουν τὴν ἔννοια τοῦ σύμπαντος, δηλαδὴ νὰ στατικοποιηθοῦν.

Καὶ ὅταν ἡ ἀναγωγὴ τείνει πρὸς μονάδες ἀπειροελάχιστης διάρκειας, τότε πάλι θὰ φερόμαστε πρὸς τὴ σύλληψη ἀπειροτικῶν σχέσεων μὲ τὴ διαφορά, πὼς, ἀντὶ νὰ τείνουν νὰ ἐκφράσουν τὸ σύνολο τοῦ ὑπαρκτοῦ, θὰ τείνουν νὰ ἐκφράσουν τὴν ἀνυπαοξία.

Ὅμως οὔτε ἕνα πεδίο ἀναγωγῆς δὲν μποοεῖ νὰ ἀποτελεῖ στατικὸ σημεῖο στὸν κόσμο.

Οἱ μονάδες ὁποιασδήποτε φύσης **τείνουν** πρὸς τοὺς δύο αὐτοὺς πόλους· τὸ ἄπειοα μικοὸ καὶ τὸ ἄπειοα μεγάλο καὶ τείνουν ὄχι μόνον σὰν συνειδητὲς ἐπεξεογασίες, ἀλλὰ γιατὶ ὁ **κόσμος** τείνει συνεχῶς πρὸς τὴν ὁλοκληοωτικὴ ταύτιση, τὴν τελειωτικὴ συγχώνευση τῶν μοοφῶν καὶ τῶν μεγεθῶν, τὴν καθολικὴ ἀκίνητη πραγμάτωση τοῦ σύμπαντος, καὶ πρὸς τὴν ἔσχατη ἀποκέντοωση, τὴν κατάογηση τῶν μοοφῶν καὶ τῶν μεγεθῶν μὲ τὴν ἀπειοοστικὴ σμίκουνση τῶν τιμημάτων καὶ τὴν ἐξίσωση τῶν ταυτοτήτων.

Μέσα στὴν συνεχὴ αὐτὴ δυναμική συνύπαοξη τῶν τάσεων ὁ κόσμος δημιουογεῖται πάνω σὲ μιὰ ἐξελισσόμενη πιθανότητα ἰσοοροπίας.

Ἡ πιθανότητα αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ διατηρεῖται καὶ σὰ καθε ὑποθετικὸ κενὸ ἐνέογειας, στὴν περίπτωση ἑνὸς ἀσυνεχοῦς σύμπαντος. Ἡ ἰσοοροπία ἢ ἡ πιθανότητα ἰσοοροπίας ἀποτελεῖ μιὰ τοίτη ἰδανική μονάδα ἀναγωγῆς, τῆς ὁποίας ὁ χρόνος-διάρκεια εἶναι μεταβαλόμενη συνισταμένη τῶν χρόνων - διάρκεια τῶν δύο ἄλλων μονάδων τοῦ συνόλου τοῦ ὑπαρκτοῦ, τοῦ ἀπειοομεγέθους ἀριθμοῦ καὶ τοῦ ἀνυπαρκτοποιούμενου τμήματος, τοῦ ἐξαφανιζόμενου κλάσματος.

Ὁ καθορισμὸς μιᾶς κίνησης ἢ ἑνὸς συστήματος κινήσεων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν χρονικὴ μονάδα ἀναγωγῆς. Οἱ διατηρημένες ἐξωχρονικὰ στὴν συνείδηση σχέσεις δυὸ γεγονότων ἢ δυὸ σειρῶν γεγονότων μεταβάλλεται σὲ κάθε ἀναγωγὴ ἀνάλογα μὲ τὴν χρονικὴ μονάδα ἀναγωγῆς. Ὁ χρόνος-διάρκεια ἑνὸς γεγονότος ἀναγόμενος στὴν παυπαρκτικὴ χρονικὴ μονάδα μεταβάλλει τὶς σχέσεις του μὲ ἕνα ἄλλο γεγονός, ποὺ ἔχει ἀναχθεῖ σὲ μιὰ χρονικὴ ἰσοοροπικὴ μονάδα. Καὶ γιὰ νὰ ἀποφύγουμε τὸ ψευτοπρόβλημα ὑποκειμενισμοῦ-ἀντικειμενισμοῦ θὰ ποῦμε :

Τὰ τιμήματα τοῦ κόσμου κινοῦνται συνεχῶς πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις ὄντας ταυτόχρονα σὲ ὅλα τὰ σημεῖα πρὸς τὰ ὁποῖα κινοῦνται, χωρὶς νὰ μεταβάλλουν τὴν ἀρχική τους θέση.

Ὅσο καὶ ἂν φαίνεται παραδοξολογία, ὅμως εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ ἀντικειμενικὴ διατύπωση ἀν φοβόμαστε τὸ ψευτοπρόβλημα, ὑποκειμενικοάντικειμενικὸ πρόβλημα· καὶ ἀποδίδουμε στὴν ἔννοια τῆς ἀναγωγῆς τὴν μονόπλευρη ἰδιότητα τοῦ ὑποκειμενισμοῦ.

Ἀλλὰ οἱ μονάδες ἀναγωγῆς, τόσο οἱ ἰδανικὲς ὅσο καὶ οἱ ἐνδιάμεσες, εἶναι ἄπειρες σὲ ἀριθμὸ καὶ σὲ ἔκταση. Μιὰ ὁποιαδήποτε χρονικὴ μονάδα περιέχει ἄπειρες χρονικὲς ὑποδιαιρέσεις καὶ ἄπειρες χρονικὲς καὶ οὐσιαστικὲς ἐξαρτήσεις. Καὶ γιὰ νὰ τὸ ἁπλοποιήσουμε κάπως αὐτό, ἂς μεταχειριστοῦμε τὸ χοντροκομένο παράδειγμα τοῦ ἀερόλιθου καὶ τῶν θανάτων :

Οἱ χρονικὲς ὑποδιαιρέσεις τοῦ μῆνα εἶναι ἄπειρες. Ὁ ἀερόλιθος τῆς τελευταίας ἡμέρας τῶν 5'' πτώσης ἔχει ἄπειρες σχέσεις μὲ τὰ ἄπειρα τμήματα τοῦ μῆνα, καὶ ταυτόχρονα ὁ μῆνας ὁλόκληρος βρίσκεται σὲ πλήρη συνεχῆ ἀλληλεπιδραστικὴ ἐξάρτηση μὲ κάθε ἄλλο ἔξω ἀπὸ τὸν μῆνα αὐτὸ χωροχρονικὸ ὑπαρκτὸ καὶ μὲ τὶς ἀναλογικὲς μονάδες ἀναγωγῆς.

Εἶναι φανερὸ πὼς μόνο ἀπὸ μιὰ χρονικὴ μονάδα ἀναγωγῆς τοποθετημένη καὶ κατοχυρωμένη ἀπὸ τὸν συγκεκριμένο συγκριτικὸ σκοπὸ τῆς ἀνθρώπινης συνειδητικῆς προσπάθειας εἶναι δυνατὸ νὰ ἀνεύρουμε μιὰ ἐπιβίωση διατηρούμενων κινητικῶν σχέσεων στὸν κόσμο. Μόνον ἀπὸ ἕνα τέτοιο χρονικὸ πεδίο ἀναγωγῆς θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀναζητήσουμε ἢ νὰ τοποθετήσουμε γεγονότα καὶ σχέσεις γεγονότων, μὲ διαφορετικοὺς χρόνους διάρκειας, μέσα σὲ ἴσα τμήματα χρόνου. Δηλαδὴ στὸ αὐτὸ διάστημα χρόνου, ἑνὸς χρόνου ποὺ πέρνει ἔτσι ἀπὸ τὴ συνειδητικὴ ἐπεξεργασία μιὰ αὐθύπαρκτη ὀντότητα ἔξω· ἀπὸ κάθε σύνδεσμο μὲ ὁρισμένα γεγονότα καὶ καταστάσεις ἔξω ἀπὸ τὸν χρόνο θέση τῆς ἐξέλιξις.

Τὰ τμήματα τῆς Φύσης δηλαδὴ τοῦ κόσμου μαζὶ μὲ τὸν ἄνθρωπο δὲν ταξινομοῦνται μέσα σὲ ἴσα τμήματα χρόνου οὔτε ὑπάγονται σὲ μιὰ χρονικὴ σχέση ποὺ διατήρησε ἡ συνείδηση. Δηλαδὴ ἡ Φύση στὴν ἐξέλιξή της καὶ στὴν σύνθεσή της δημιουργεῖ μὲ ἄπειρη χρονικὴ σχέση χωρὶς τέλος, ποὺ δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ρυθμοῦ.

Ἡ φύση δὲν ἔχει ρυθμό, θὰ ἔλεγα ἀντικειμενικό, ἀν δὲν φοβόμουν τὸ ψευτοπρόβλημα τοῦ ὑποκειμενισμοῦ-ἀντικειμενισμοῦ.

Καμμια διάταξη στὴν χρονικὴ ἀλληλοδιαδοχὴ μιᾶς σειρᾶς γεγόνότων ἢ φαινομένων δὲν ἔχει νομοτέλεια ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν χρονικὴ ἀλληλοδιαδοχὴ τῆς ἄλλης σειρᾶς γεγονότων. Ἡ ἐπανάληψη καὶ ἡ ἰσορροπία εἶναι ἔννοιες-πραγματικότητες μεταβαλλόμενες καὶ ἐξελισσόμενες συνεχῶς. Ἡ κανονικὴ τροχιὰ τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο

(Συνέχεια στὴν 8η σελίδα)

ρίας ὅλες οἱ δυναμικότητες τῆς ζωῆς καὶ τῆς κληρονομικότητας περικλείονται σὲ στοιχεῖα ποὺ οἱ διαστάσεις τους σχεδὸν συγχρίονται κιόλας σὲ σμικρότητα μὲ τὶς διαστάσεις τῶν ἀτόμων, καὶ ἴσως ἀκόμα καὶ στὰ κλάσματα τ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΙ' Η ΜΕΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ

ΤΟΥ ACH. DELMAS

Ἐπειδὴ τὸ πρόβλημα τῶν ἰδιοσυστασιῶν ξαναμπαίνει μὲ καινούργια ἔνταση στὶς πιὸ σύγχρονες ψυχολογικὲς ἔρευνες δημοσιεύουμε τὸ παρακάτω κείμενο, ποὺ εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ψυχίατρου 'Αχ. Ντελμά. 'Η ἀνθρώπινη προσωπικότητα

3. 'Η σύγχρονη ψυχολογία—ὁ Θεόδωρος Ριμπὼ τὸ ὑπογράμμισε ἔντονα—προσπάθησε νὰ μεταφυτεύσει στὸ πεδίο της καὶ νὰ προσαρμόσει στὸ σκοπό της τοὺς δύο βασικοὺς μηχανισμοὺς τῆς θετικῆς μεθόδου: τὴν παρατήρηση καὶ τὸ πείραμα.

'Η παρατήρηση σὰν μέθοδος ἐπιτηρμονική, ἀναπτύχθηκε ὕστερα ἀπ' τὶς ἔρευνες τῶν 'Ελλήνων ἀστρονόμων καὶ ἰατρῶν· τὸ πείραμα συστηματοποιήθηκε στὴ φυσικὴ ἀπ' τὸν Γαλιλαῖο. Καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο ἀποτελοῦν τὴ βάση τῆς βιολογικῆς μεθόδου, ὅπως συνοψίσθηκε ἀπ' τὸν Κλώντ Μπερνὰρ στὴν «εἰσαγωγὴ στὴ μελέτη τῆς πειραματικῆς ἰατρικῆς».

Στὸ σύνολο τῶν ζωϊκῶν φαινομένων, ὑπάρχουν φαινόμενα ποὺ συνήθως τὰ ἀποκαλοῦμε συναισθήματα, σκέψεις, ἀποφάσεις καὶ ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν προσωπικότητά μας: αὐτὰ εἶναι τὰ ψυχικὰ φαινόμενα Τὰ φαινόμενα αὐτὰ περιέχουν πάντα ἕνα ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο, ποὺ μόνον ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶναι ἱκανὸς νὰ τὴ γνωρίσει ἄμεσα. Αὐτὸ τὸ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο μόνον μὲ μιὰ εἰδικὴ μέθοδο μπορεῖ νὰ φτασεῖ, μέθοδο ποὺ προσιδιάζει στὴν ψυχολογία, μὲ τὴν ἐνδοσκόπηση ποὺ εἶναι ἰδιαίτερη περίπτωση παρατήρησης.

Μὲ τὴν ἐνδοσκόπηση—καθώς τὸ ξαίρει ὁ καθένας—παρατηροῦμε ὅ,τι συμβαίνει ἐντός μας, γινόμαστε θεατὲς τῆς ζωῆς μας καὶ ἐπιδινόμαστε στὴν ἀνάλυση τῶν συναισθημάτων ποὺ δοκιμάζουμε, τῶν σκέψεων ποὺ μᾶς ἐμψυχώνουν, τῶν ἀποφάσεων ποὺ παίρνουμε. Τὰ γεγονότα ποὺ παρατηροῦμε ἔντονα μᾶς συγκρίνονται ὕστερα μὲ 'κεῖ· α ποὺ συμβαίνουν στοὺς ὁμοιούς μας, κι' ἔτσι βρίσκεται τί κοινὸ ὑπάρχει ἀνάμεσα σὲ κείνους καὶ σὲ μᾶς. Μόνον μὲ τὴν ἐνδοσκόπηση δίνουμε κάποιο νόημα στὴν ἔκφραση τῶν ψυχικῶν γεγονότων ποὺ συλλαμβάνουμε στοὺς ἄλλους: ἡ κραυγὴ ἢ τὸ τρεμούλιασμα ποτὲ δὲ θὰ μποροῦσαν νὰ μᾶς κάμουν νὰ ἀντιληφθοῦμε σὲ τί συνίσταται ὁ τρόμος, ἂν δὲν τὸ εἴχαμε αἰσθανθεῖ ποτὲ οἱ ἴδιοι.

'Η ἐνδοσκόπηση χρησιμοποιεῖται σὰν ἀποτελεσματικὴ σχεδὸν μέθοδος σὲ ὡρισμένα εἴδη λογοτεχνικῆς δημιουργίας, στὶς ἐξομολογήσεις ὅπως στοῦ Ρουσσὼ καὶ στοῦ Μυσσέ, καὶ σὲ ἄλλα λιγότερο προσωπικὰ δοκίμια καθὼς καὶ στὰ περισσότερα ποιητικὰ ἔργα. Ὁποιαδήποτε κι' ἂν εἶναι ἡ αἰσθηματικὴ ἀξία αὐτῶν τῶν δημιουργιῶν, ὁ ψυχολόγος σ' αὐτὰ μόνον ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα μπορεῖ νὰ δεῖ, συχνὰ ὄχι τόσο πιστὰ καὶ καμμιὰ φορὰ μεταμφιεσμένα.

Ἂς μὴν ξεχνᾶμε πώς,κι' ὅταν ἀκόμα εἶναι εἰλικρινής, ἡ ἐνδοσκόπηση συγκρούεται μὲ πολυποίκιλες δυσκολίες. Τὸ ἀντικείμενο τῆς μελέτης της παρουσιάζει ἐξαιρετικὴ περιπλοκή, ποὺ κυρίως ὀφείλεται στὸν ἀσταθῆ χαρακτῆρα τῆς ψυχικῆς ζωῆς. Ἄλλωστε, πρέπει ν' ἀναφέρεται στὴ μνήμη, ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο παραμορφώνει πάντα τὴν ἀρχικὴν ἐντύπωση. Τέλος ἡ ἐπίδραση τῶν συναισθημάτων μας τείνει ν' ἀλλοιώσει τὴν ἀμεροληψία μας καὶ νὰ μᾶς κάνει νὰ πάρουμε γιὰ ἀντικειμενικὲς ἀλήθειες ἁπλοῦς δικαιολογητικοὺς συλλογισμούς: πολλοὶ σπάνιοι εἶναι οἱ ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία ἀπαισιόδοξοι, πού, μὲ τὸ νὰ κλείνονται στοὺς ἑαντούς τους, ἔχουν πεισθεῖ πὼς ἡ ζωὴ εἶναι, γιὰ ὅλον τὸν κόσμο, τόσο θλιβερὴ καὶ τόσο ἄσχημη, ὅπως αὐτοὶ τὴν βλέπουν...

'Η ἐνδοσκόπηση μόνον ὕστερα ἀπὸ μακρόχρονη ἄσκηση. ὕστερα ἀπὸ μιὰν ἀληθινὴ τεχνική, ἔχει ἀξία. 'Ακόμα καὶ μ' αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις, παραμένει μιὰ μερικὴ μέθοδος, μὲ περιορισμένη σημασία, μιὰ ποὺ παρέχει ἀτομικὰ ἀποτελέσματα, ἐνῶ ἡ ἐπιστήμη ἀσχολεῖται μὲ τὸ γενικό. Ὁ Αὔγουστος Κόντ τὴν καταπολέμησε ἔντονα, δίχως φυσικὰ ν' ἀποκλείει τὴ προσφορὰ τῆς συνείδησης καὶ ν' ἀπορρίπτει, κατὰ συνέπεια μιὰ θεμελιώδη κατηγορία πληροφοριῶν. Θέλησε προφαντὸς νὰ ἐπιχείρει τὴν ἀποκλειστικὴ χρησιμοποίησή της ἀπ' τοὺς μεταφυσικοὺς τῆς ἐποχῆς του καὶ νὰ δείξει πὼς μονάχη της ἦταν ἀδύναμη ν' ἀποκαλύψει τοὺς ψυχολογικοὺς νόμους καὶ τὶς βάσεις μιᾶς θετικῆς θεωρίας. Μόνον ὅταν συνδεθεῖ μὲ τὶς ἄλλες μεθόδους μπορεῖ νὰ γίνει γόνιμη, γιατὶ ἔτσι θ' ἀποβάλλει τὸν ἀποκλειστικὰ ὑποκειμενικὸ χαρακτήρα της. 'Η ψυχολογία παύει νὰναι τέχνη, γιὰ ν' ἀνυψωθεῖ προοδευτικὰ στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐπιστήμης—ἰκόμα φυσικὰ ἀναποφάσισης καὶ ἀβέβαιας, πρέπει νὰ τὸ ἀναγνωρίσοῦμε—ἀνάλογα μὲ τὸ ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἀφίνει τὴν θεώρηση τοῦ ἐγώ τὴν καὶ συνδέει τὴν ἐνδοσκόπηση μὲ τὴ μελέτη τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων. "Οπως ὑπογραμμίζει ὁ Νευπόν, ἡ ἐνδοσκόπηση εἶναι «μάλλον προπαρασκευή, παρὰ ὁλοκληρωτικὸ τμῆμα τῆς ψυχολογίας», αὐτὸς ὅμως ὁ περιορισμὸς δὲ μειώνει καθόλου τὴ σοβαρότητά της, οὔτε τὴν ἀναγκαιότητά της.

2.—Στὴν ἐνδοσκόπηση ποὺ εἶναι ἡ παρατήρηση τῆς προσωπικότητάς μας καὶ κατὰ συνέπεια μιὰ παρατήρηση οὐσιαστικὰ ὑποκειμενική, συνεδέθηκε πάντοτε ἡ παρατήρηση τῶν ἄλλων ὁμοίων μας ὄντων, δηλαδὴ ἡ ἀντικειμενικὴ παρατήρηση. Παρόμοια παρατήρηση συνηθισμένα εἶναι αὐθόρμητη: οἱ γονεῖς π. χ. παίρνουν πληροθορίες λίγο-πολὺ ἀκριβεῖς γιὰ τὴν συμπεριφορὰ καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν παιδιῶν τους, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουν παιδαγωγικὲς μεθόδους ἀνάλογες· ὅμοια, ὁ ἐμπορευόμενος ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἐντιμότητα ἢ τὴν ἐλλικρίνεια τοῦ πελάτη του. 'Η παρατήρηση αὐτὴ γίνεται στὴν τρέχουσα ζωή, εἶναι προσιτὴ γιὰ ὅλους, κι' ὅλοι τὴν ἐφαρμόζουν ἀσυνείδητα. 'Αποχτάει γενικώτερη σημασία σὲ ὡρισμένα λογοτεχνικὰ ἔργα, ὅπως στὶς κωμωδίες τοῦ Μολιέρου ἢ στὰ μυθιστορήματα τοῦ Μπαλζὰκ καὶ τοῦ Σταντάλ: ὁ Ταρτοῦφος, ἡ "Αλκηση, ὁ Ἰουλιανὸς Σορέλ, ἡ Εὐγενία Γκρανὲ εἶναι ἀριστουργήματα ποὺ δημιουργήθηκαν ἀπ' αὐτὴν τὴν αὐθόρμητη ψυχολογικὴ παρατήρηση. Ὡστόσο σ' αὐτὰ πρέπει νὰ βλέπουμε στοιχεῖα ντοκουμενταρίσματος κι' ὄχι προσπάθειες ἑρμηνείας ἢ σύνθεσης.

'Η ἀντικειμενικὴ παρατήρηση ἀνάχθηκε τελευταῖα σὲ συστηματικὴ μέθοδο. Τὸ παράδειγμα τῆς φυσικῆς καὶ τῆς βιολογίας, πραγματικά, μᾶς φέρνει νὰ σκεφτοῦμε πὼς ἡ παλιὰ ψυχολογία μᾶς ἔδειξε τὶς δυνατότητές της καὶ πὼς ἡ μελέτη τῆς προσωπικότητας δὲν εἶχε ἐξαντληθεῖ οὔτε ἀπὸ τὴ διαλεκτικὴ τῶν ἠθικολόγων ἢ τῶν μεταφυσικῶν, οὔτε ἀπὸ τὴν φιλολογικὴ κριτική, ὁσοδήποτε αἰσθαντικὴ καὶ ραφιναρισμένη κι' ἂν ἦταν. Γιὰ τοῦτο οἱ σύγχρονοι ψυχολόγοι καθώσιαν μιὰ σειρὰ μεθόδων παρατήρησης:

Α.) 'Η διαφορικὴ ψυχολογία ἀπευθύνεται στὰ ἄτομα (ἄμεση ἐρώτηση, μελέτη τῶν ἀντιδράσεων καὶ στὶς περιορισμένες συναθροίσεις (ἐρωτηματολόγια καὶ τέστ).

Β.) 'Η συγκριτικὴ ψυχολογία ἀναζητεῖ δεδομένο στὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν, τῶν ἀγρίων καὶ τῶν ἀνώτερων ζώων.

Γ.) 'Η κοινωνικὴ ψυχολογία, ἡ ἐθνικὴ ψυχολογία, ἡ ὁμαδικὴ ψυχολογία, ἡ ἐπαγγελματική, ἡ φυλετική, ἀναλύει τὶς θρησκεῖες, τὴ γλώσσα, τὸ δίκαιο, τὴ τέχνη, τὶς ἐπιστῆμες καὶ γενικὰ κάθε δημιούργημα τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας.

Οἱ δυὸ πρῶτες ἀπ' αὐτὲς τὶς μεθόδους τὶς περισσότερες φορὲς μᾶς ἀπατοῦν· παρουσιάζουν τὶς ἴδιες ἐλλείψεις ὅπως κι' ἡ ἐνδοσκόπηση· καταλήγουν σὲ ἀσυνάρτητα συμπεράσματα, τόσο ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἑνότητας τῶν ἐρευνῶν. ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἀνακρίβεια τῶν ἀπαντήσεων. "Οσο γιὰ τὴν κοινωνικὴ ψυχολογία μάλλον φαίνεται πὼς εὐνοεῖ μὲ τὶς προόδους τῆς ψυχολογίας τὴν κοινωνιολογία, ἀντὶ νὰ ὠφελῆται ἀντίστροφα ἀπ' αὐτήν, γιατὶ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα εἶναι πιὸ πολύπλοκα καὶ σκοτεινὰ ἀπ' τὰ ψυχικὰ γεγονότα.

3. 'Εκεῖνο ὅμως ποὺ προπαντὸς χαρακτηρίζει τὴν σύγχρονη ψυχολογία καὶ τὴν ξεχωρίζει ἀπ' τὴ μεταφυσικὴ ψυχολογία εἶναι ἡ συστηματικὴ χρησιμοποίηση τοῦ πειράματος, ποὺ γεννήθηκε ἀπ' τὴ φυσικὴ καὶ ἐφαρμόζεται μὲ ἐπιτυχία στὴ βιολογία. Λέγεται συχνὰ πὼς τὸ πείραμα ξεχωρίζει ἀπ' τὴν παρατήρηση, γιατὶ τὸ ἕνα προκαλεῖται, ἐνῶ ἡ ἄλλη παρουσιάζεται αὐθόρμητα. Αὐτὴ ὅμως δὲν εἶναι ἡ οὐσιαστικὴ ἀντίθεσή τους. 'Η παρατήρηση γίνεται πείραμα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ μποροῦμε νὰ συγκρίνουμε δυὸ γεγονότα, πού, «μιὰ ποὺ ὅλα εἶναι ἴσα», διαφέρουν μονάχα ἀναμεταξύ τους ἀπὸ τὸν παράγοντα ποὺ εἰδικὰ ὑποβάλλεται στὴ μελέτη: ὁ Γαλιλαῖος ἔκανε πείραμα κι' ὄχι ἁπλὴ παρατήρηση, ὅταν σύγκρινε στὸν καθεδρικὸ ναὸ τῆς Πίζας, τὶς αἰωρήσεις ἑνὸς πολυέλαιου μὲ τοὺς σφυγμοὺς τοῦ χεριοῦ του. Βέβαια στὶς εὐνοϊκώτερες περιστάσεις μποροῦμε νὰ προκαλέσουμε τεχνητὰ τὶς εἰδικὲς συνθῆκες ποὺ θέλουμε νὰ γνωρίσουμε· αὐτὸ συχνὰ πραγματοποιεῖται στὴν φυσική. Στὴ βιολογία ὅμως καὶ στὴν ψυχολογία, εἴμαστε συχνὰ ὑποχρεωμένοι νὰ περιοριστοῦμε στὴν ἐκλογὴ ἢ στὴ σύγκριση τῶν μεμονωμένων γεγονότων ποὺ παρουσιάζονται ἐντός μας, εἴτε ὁμαλά, εἴτε τυχαία δίχως νὰ εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ προκαλέσουμε μὲ τὴ βούλησή μας.

Μποροῦμε νὰ καταλάβοῦμε τὶς μεθόδους τῆς ψυχολογικῆς πειραματικῆς σὲ τρεῖς μεγάλες κατηγορίες· ἡ πρώτη ἡ ψυχοφυσικὴ προσπαθεῖ νὰ μεταφυτέψει τὴν ποσοτικὴ πειραματικὴ μέθοδο τῆς φυσικῆς στὴν ψυχολογία ἢ δεύτερη ἡ ψυχοφυσιολογία τείνει στὴν ἄμεση σύνθεση ψυχολογίας καὶ βιολογίας· ὅσο γιὰ τὴν τρίτη, τὴν ψυχοπαθολογία, φαίνεται πὼς εἶναι ἰδιαίτερα «ψυχολογική» μέθοδος.

'Η ψυχοφυσικὴ χρησιμοποίησε μεθόδους ἔντασης καὶ διάρκειας «ὡρισμένων ψυχικῶν γεγονότων, ὅπως τὰ αἰσθήματα, οἱ καταστάσεις ἡδονῆς καὶ ὀδύνης μὲ ἰδιοφυεῖς συχνὰ τεχνικές. Παρ' ὅλην τὴ λεπτὴ κριτικὴ τοῦ Μπέρξον ἡ ψυχοφυσικὴ ἔφτασε σὲ ἀποτελέσματα θετικά. Ὡστόσο δὲ θὰ παραλείψουμε νὰ ἐπιμείνουμε σ'αὐτὸ τὸ σημεῖο πὼς τὰ ἁπλούστερα ψυχικὰ γεγονότα βρίσκονταν σὲ ἄμεση σχέση μὲ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο τῶν φυσικῶν φαινομένων.

Οἱ φυσιολογικὲς προϋποθέσεις τῶν ψυχικῶν γεγονότων ἔχουν οὐσιαστικώτερη καὶ ἀμεσώτερη ἐπίδραση ἀπὸ τὰ συνακόλουθα φυσικὰ καὶ εὔλογα θὰ μπορούσαμε ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν ἐλπίδα νὰ βροῦμε στὴν ψυχοφυσιολογία—δηλαδὴ στὴ συγκριτικὴ μελέτη τῆς ἀντικειμενικῆς καὶ ὑποκειμενικῆς πλευρᾶς τῶν νευροψυχικῶν φαινομένων—τὸ σημεῖο ἀφετηρίας μιᾶς ἐπιστημονικῆς ψυχολογίας καὶ τὰ θεμέλια γιὰ κάθε πάρα-πέρα ἔρευνα. Δυστυχῶς ἡ βιολογία εἶναι ἐλάχιστα προοδευμένη ἐπιστήμη καὶ ἰδιαίτερα ἡ νευρολογία διατηρεῖ ἀκόμα τεράστια ἄγνωστη περιοχή: "Ετσι τὸ ζήτημα τῶν ἐγκεφαλικῶν ἐντοπίσεων, ποὺ εἶχε πιστευθεῖ πὼς εἶχε λυθεῖ, παραμένει ἐκκρεμές, καὶ εἶναι δυνατὸν νὰναι ἡ ἁπλοϊκὴ λύση ἑνὸς φαινομενικοῦ προβλήματος· δὲν φαίνεται ὅμως νὰναι δυνατὴ ἡ διμερὴς ἀνταπόκριση ἀνάμεσα σὲ μιὰ παράσταση π. χ. καὶ στὴ βιολογικὴ διεργασία ποὺ τὴ συνδεύει. Πολὺ περισσότερο ἐτί συμβαίνει ταυτόχρονα στὸν ἐγκέφαλο ὅταν τὸ ὑποκείμενο... νοιώθει ἕνα κίνημα ζήλειας ἐναντίον κάποιου ἢ θυμᾶται ἕνα ταξίδι; Κανένας φυσιολόγος δὲ μπορεῖ νὰ τὸ πεῖ». 'Ο ψυχικὸς παραλληλισμὸς παραμένει πιθανὴ ὑπόθεση—καὶ ἔνδεχόμενος μάλιστα; εἴμαστε πεπεισμένοι πὼς ἡ ψυχολογία δὲν θὰ εἶναι ἐπιβτήμη σ' ὅλην τὴν ἔννοια τῆς λέξης παρὰ μονάχα τὴν ἡμέρα, ὅπου ὁ δεσμός της μὲ τὴν βιολογία θὰ καθορισθεῖ σαφῶς καὶ μάλιστα, πιστεύουμε, πὼς ὅταν οἱ δυὸ αὐτὲς ἐπιστῆμες θὰ συγγωνευθοῦν σ' ἕνα σύνολο, ὅπως ἡ Χημεῖα ἔγινε ποοδευτικὴ ἕνα κεφάλαιο τῆς φυσικῆς. Παόμοιο ὅμως ἔργο εἶναι πρόωρο, μιὰ ποὺ λείπουν ἀκριβῆ καὶ πολυάριθμα δεδομένα, τόσο φυσιολογικὰ ὅσο καὶ ψυχολογικά

4.—Μὲ λίγα λόγια, οἱ ψυχοφυσικὲς καὶ ψυχοφυσιολογικὲς ἔρευνες κατέληξαν σὲ ἀποτελέσματα μερικά. ποὺ πρέπει νὰ τὰ λαβαίνουμε ὑπ' ὄψιν μας, χωρὶς ὡστόσο ὅμως νὰ ἐπιτρέπουν μιὰ συνθετικὴ ψυχολογία. Δὲν πρέπει καθόλου νὰ παραξενευόμαστε γιατὶ καθὼς παρατηρήθηκε «οἱ ἀξεδιάλυτες δυσκολίες ποὺ παρουσιάζει ἡ ταυτόχρονη μελέτη τῶν ψυχικῶν φαινομένων καὶ τῶν συμπαρουσιαζόντων φαινομένων—τόσο τῶν φυσιοχημικῶν ὅσο καὶ τῶν κύρια βιολογικῶν—ἔνουν νὰ συνέπεια πὼς οἱ ἰδιαίτερές μας ἐπιστῆμες, θὰ πρέπει, πολὺν καιρὸν ἀκόμα, νὰ τελειοποιηθοῦν ἀφ' ἑαυτοῦ τους. δίχως νὰ γνωιζόνται γιὰ τὶς σχέσεις ποὺ μποροῦν νἄχουν ἀναμεταξύ τους».

'Η σχετικὴ ἀποτυχία τῶν δύο προηγούμενων θεωριῶν ἦταν ἀποθαρυντικὴ γιὰ πολλοὺς ψυχολόγους ἢ ψυχιάτρους. ποὺ θεωροῦν συνθετικὴ ψυχολογία γιὰ χίμαιρα ἢ τοὐλάχιστον γιὰ πρόωρη. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια σύνθεσης μᾶς φαίνεται δυνατὴ ἀπὸ σήμερα μὲ τὴν χρησιμοποίηση τῶν πιὸ πρόσφατων ἀποτελεσμάτων τῆς τρίτης πειραματικῆς ψυχολογικῆς μεθόδου: τῆς ψυχοπαθολογίας.

Ο ΡΥΘΜΟΣ ΣΤΗΝ ΦΥΣΗ ΚΑΙ 'ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν 10η σελίδα)

εἶναι διαφορετικὴ γιὰ τὴν σελήνη, διαφορετικὴ γιὰ τὴν ἴδια τὴν γῆ, διαφορετικὴ γιὰ τὰ πλανώμενα συγκροτήματα καὶ τὰ νεφελώματα, διαφορετικὴ γιὰ τὸν ἰπτάμενο ἀκροβάτη ἀεροπόρο, ἀνύπαρκτη γιὰ τὸν κόσμο τὸν πρὶν ἀπὸ τὴν ὕπαρξη τῆς γῆς.

Σὲ κάθε χρονικὴ στιγμὴ διαγράφονται οἱ ἄπειρες κινήσεις ἢ συνθέτουν τὸ σύμπαν, χωρὶς καμιὰ ἀπ' αὐτὴ νὰ μπορεῖ νὰ παραλειφθεῖ γιὰ νὰ μποροῦσε κανεὶς στὴν ἐξελισόμενη συμφωνία τοῦ κόομου νὰ ἐξεχωρίσει τὸ ρυθμικὸ σκελετὸ ἀπὸ τὴν ἁρμονία καὶ τὴν μελωδία.

'Η ἔννοια τοῦ ρυθμοῦ μόνο στὴν ἀπειροχωροχρονικὴ περιοχὴ τῆς συνειδητικῆς ἐπεξεργασίας γεννιέται καὶ ἐξελίσσεται ἀνάλογα μὲ μονάδα ἀναγωγῆς.

'Ο ρυθμὸς στὴν Φύση εἶναι ἀνθρώπινη προσαρμοστικὴ προσπάθεια, ὅπως ὁ ρυθμὸς στὴν ἀνθρώπινη δημιουργία εἶναι ρυθμὸς στὴν Φύση. 'Η ἀνθρώπινη προσαρμογὴ καὶ ἡ προσπάθεια γνώσης καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀνθρώπινη δημιουργία, ὅπως εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἐκδηλώσεις τῆς παγκόσμιας σύνθεσης, τοῦ κόσμου.

Θ. ΣΓΟΥΡΔΕΛΗΣ

Στὸ ἑπόμενο: 'Ο ὁρισμὸς τοῦ ρυθμοῦ

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΛΩΡΙΝΤΖ ΜΠΡΙΓΚΕ

Τοῦ **RainerMaria Rilke**

Εἶμαι καθισμένος μέσα στὸ μικρό μου δωματιάκι, ἐγὼ ὁ Μπρίγκε, εἰκοσιοχτὼ χρονῶν, καὶ ποὺ δὲν εἶμαι γνωστὸς σὲ κανέναν. Εἶμαι καθισμένος ἐδῶ, καὶ δὲν εἶμαι τίποτα. Καὶ ὡστόσο αὐτὸ τὸ τίποτα βάλνεται νὰ σκέφτεται. Πάνω κεῖ, στὸ πέμπτο του πάτωμα, αὐτὸ τὸ γκρίζο ἀπόγευμα τοῦ Παρισιοῦ, σκέφτεται αὐτὸ ἐδῶ:

Εἶναι δυνατόν, σκέφτεται, νὰ μὴν εἶδε ἀκόμα κανείς, νὰ μὴν ἀναγνώρισε καὶ νὰ μὴν εἶπε τίποτα τὸ ζωντανό; Εἶναι δυνατὸν νὰ εἴχαμε χιλιετηρίδες γιὰ νὰ παρατηρήσουμε, νὰ σκεφτοῦμε καὶ νὰ γράφουμε, καὶ νὰ τὶς ἀφίσαμε, τὶς χιλιετηρίδες αὐτές, νὰ περάσουν σὰν ἕνα διάλειμμα, ὅπου τρῶμε τὴν ταρτίνα μας καὶ τὸ μῆλο μας;

Ναί, εἶναι δυνατόν.

Εἶναι δυνατόν, παρὰ τὶς ἐφευρέσεις καὶ τὶς προόδους, παρὰ τὴν καλλιέργεια, τὴν βρησκεία καὶ τὴν γνώση τοῦ σύμπαντος, νὰ ἔχουμε παραμείνει στὴν ἐπιφάνεια τῆς ζωῆς; Εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουμε μάλιστα καλύψει αὐτὴν τὴν ἐπιφάνεια—ποὺ στὸ κάτω-κάτω θὰ ἦταν κάτι—μ' ἕνα ὕφασμα ἀφάνταστα πληκτικό, ποὺ τὴν κάνει νὰ μοιάζει μὲ ἔπιπλα σαλονιοῦ τὸ καλοκαίρι;

Ναί, εἶναι δυνατόν.

Εἶναι δυνατὸν ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ σύμπαντος νὰ ἔχει παρανοηθεῖ; Εἶναι δυνατὸν ἡ εἰκόνα τοῦ παρελθόντος νὰ εἶναι ψεύτικη, γιατὶ πάντα μίλησαν γιὰ τὰ πλήθη τοῦ παρελθόντος αὐτοῦ, σὰν νὰ μὴν συναντούσαν ποτὲ παρὰ συναθροίσεις ἀνθρώπων, ἀντὶ νὰ μιλοῦν γιὰ ἐκεῖνον ποὺ γύρω του συναθροίζονταν, γιατὶ ἦταν ξένος καὶ νεκρός;

Ναί, εἶναι δυνατόν.

Εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύουμε πὼς ὀφείλουμε νὰ φτάσουμε αὐτὸ ποὺ συνέβη πρὶν γεννηθοῦμε; Εἶναι δυνατὸν νὰ χρειαστεῖ νὰ ξαναθυμήσουμε σὲ ὅλους, στὸν ἕναν ὕστερα ἀπ' τὸν ἄλλον, πὼς γεννήθηκαν παληοί, πὼς περιέχουν αὐτὸ τὸ παρελθόν, καὶ πὼς δὲν ἔχουν τίποτα νὰ μάθουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ διατείνονται πὼς κατέχουν μιὰ καλύτερη ἢ διαφορετικὴ γνώση;

Ναί, εἶναι δυνατόν.

Εἶναι δυνατὸν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ γνωρίζουν ἀπόλυτα ἕνα παρελθὸν ποὺ δὲν ὑπῆρξε ποτέ; Εἶναι δυνατὸν ὅλες οἱ πραγματικότητες νὰ μὴν εἶναι τίποτα γι' αὐτούς, καὶ νὰ κυλάει ἡ ζωή τους χωρὶς νὰ ἔχει προσκολληθεῖ σὲ τίποτα, σὰν ἕνα ρωλοῖ σ' ἕνα ἀδειανὸ δωμάτιο;

Ναί, εἶναι δυνατόν.

Εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ξέρει κανένας τίποτα γι' ὅλα αὐτὰ τὰ νέα κορίτσια ποὺ ὡστόσο ζοῦν; Εἶναι δυνατὸν νὰ λέει κανείς: «οἱ γυναῖκες», «τὰ παιδιά», «τὰ ἀγόρια» καὶ νὰ μὴν ὑποπτεύεται παρ' ὅλη του τὴν καλλιέργεια, νὰ μὴν ὑποπτεύεται πὼς αὐτὲς οἱ λέξεις ἀπὸ καιρὸ πιὰ δὲν ἔχουν πληθυντικό, ἀλλὰ ἄπειρους ἑνικούς;

Ναί, εἶναι δυνατόν.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ λένε: «Θεὸς» καὶ νὰ σκέφτονται πὼς πρόκειται γιὰ μιὰ ὕπαρξη ποὺ τούς εἶναι γνώριμη. Κύτταξε αὐτοὺς τοὺς δυὸ μαθητές: ὁ ἕνας ἀγοράζει ἕνα σουγιὰ καὶ ὁ γείτονάς του τὴν ἴδια μέρα ἀγοράζει καὶ ἕναν παρόμοιο. Ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἑβδομάδα δείχνουν τοὺς σουγιάδες τους εἶναι φανερὸ πὼς δὲν ἔχουν πιά παρὰ μιὰ μακρυνὴ ὁμοιότητα μεταξύ τους. Τόσο διαφορετικὴ στάθηκε ἡ ἐξέλιξη τῶν δυὸ σουγιάδων σὲ χέρια διαφορετικά.

«Ναί, λέει ἡ μητέρα τοῦ ἑνός, ἂν πρόκειται νὰ φθείρετε πάντοτε ὅλα τὰ πράγματα...».

Καὶ ἀκόμα: εἶναι δυνατὸ νὰ πιστεύει κανεὶς πὼς μπορεῖ νὰ ἔχει ἕναν Θεὸ χωρὶς νὰ τὸν φθείρει;

Ναί, εἶναι δυνατό.

Ἀλλά, ἂν ὅλα αὐτὰ εἶναι δυνατά, ἂν ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν καὶ μιὰν ὑποψία δυνατότητος, τότε λοιπὸν θὰ ἔπρεπε γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, θὰ ἔπρεπε κάτι νὰ συμβεῖ. 'Ο πρῶτος τυχόν, αὐτὸς ποὺ πρῶτος ἔκαμε τὴν ἀνησυχαστικὴ αὐτὴ σκέψη, ὀφείλει ν' ἀρχίσει νὰ κάνει κάτι ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔχει παραμεληθεῖ. "Οσο ἀσήμαντος κι' ἂν εἶναι, ὅσο λίγο ἐνδεδειγμένος κι' ἂν εἶναι, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλος. Ναί, αὐτὸς ὁ Μπρίγκε, αὐτὸς ὁ ξένος. αὐτὸς ὁ ἀσήμαντος νέος, ὀφείλει νὰ κάτσει καὶ νὰ γράψει, νὰ γράψει μέρα καὶ νύχτα. Ναί, ὀφείλει νὰ γράψει καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ τέλος ὅλων αὐτῶν.

Ἀπόδοση Τ. ΘΕΟΦΙΛΟΥ

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ ΣΤΑ ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΑΣ ΤΕΤΡΑΔΙΑ

Εἴταν καλὰ στὰ μέρη μας εἴταν καλὰ
Δούλευε ἡ γῆς κι' ὁ ἀγέρας μύριζε ἀραποσίτια

Κανεὶς δὲ μᾶς εἶξερε μόνο τὰ δέντρα κι' ὁ ποταμὸς
Μόνο τὸ χῶμα κι' ὁ ἥλιος

Κουβαλούσαμε τἄλογα κι' ἐρχόμαστε νὰ σὲ βρσῦμε

Περπατούσαμε στὰ δάση καὶ χαιρόμαστε ἀμίλητοι
Τὸ βαθὺ μυστήριο τῶν ὄντων

Μιὰ μέρα σκύψαμε στὸ ποτάμι κι' ὀνειρευτήκαμε τὴ θάλασσα
Κ' ὕστερα κάθε μέρα σκύβαμε στὸ ποτάμι

Τώρα συλλογιζόμαστε κι' ἀρμενίζουμε
Συλλογιζόμαστε κι' ἀρμενίζουμε δίχως τέλος

Τὰ μάτια μας κάηκαν μέσα στ' ἀλάτια τῆς ξενητειᾶς
Μὰ ἡ ψυχή μας βυθίζεται σ' ἕνα σύννεφο ἀποδημίας

Κανεὶς ἄνεμος δὲ φυσάει γιὰ τὰ μέρη μας
Μένει μονάχα ἡ καρδιά μας ν' ἀφηνιάζει σὲ καλπασμό
Κάθε τόσο ποὺ ἀφήνουμε κι' ἕνα νέο λιμάνι

"Ομως εἶναι καιρὸς μὰ εἶναι ἀκόμα καιρὸς
Ν' ἀνάψουμε τὶς φωτιὲς νὰ κάψουμε τὰ καράβια μας
Νὰ κάψουμε τὰ ὄνειρά μας νὰ λυτρωθοῦμε.

ΜΗΤΣ. ΛΥΓΙΖΟΣ

IN MEMORIAM

Τοῦ FR. HOELDERLIN

Πνέει ὁ βορειοδυτικὸς ἄνεμος
ὁ πιὸ ἀγαπημένος μου ἀπ' τοὺς [ἀνέμους
γιατὶ ὑπόσχεται στὰ πλοῖα
φλογερὴ πνοὴ καὶ καλὸ ταξίδι.
Φύγε λοιπὸν καί φέρε τὸν χαιρετισμό μου
στὸν ὡραῖο Γαρούνα
στοὺς κήπους τοῦ Μπορντὼ

Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΦΥΚΙΩΝ

(Συνέχεια από τὴ 4ην σελίδα)

Εἶχε ἔρθει τόσο μακρυὰ γιὰ νὰ μὲ βρεῖ. Εἶχε πλημμυρίσει τὴν καλύβα μου μὲ τὸν ἀπέραντο οἶκτο τοῦ βασανισμένου κόσμου του, καὶ δὲν μιλοῦσε. Τί μποροῦσε λοιπὸν νὰ ξέρει γιὰ νὰ ἔλθει ὡς τὴν κοιλάδα τῶν φυκιῶν, ἐκεῖ ποὺ λογάριαζα νὰ παραμείνω πιὰ ὡς ποὺ νὰ χλωμιάσει ὁ ἥλιος μου;

Ἄρχισα νὰ φοβᾶμαι πὼς δὲν θὰ μιλοῦσε ποτέ. Πρέπει νὰ φύγει, εἶχα σκεφθεῖ, δὲν ἔχει τόπο ἐδῶ γιὰ δύο. Ἐγὼ εἶχα σταθεῖ εὐγενικός, κι' ἀντὶ νὰ χύσω τὸ νερὸ τοῦ πρόσφερα τσάϊ. Κι' αὐτὸς μὲ λυπότανε. Ναί, ἔπρεπε νὰ φύγει. Καὶ εἶπα:

— Βραδυάζει γρήγορα ἐδῶ.

Καὶ ἀμέσως συνέχισα.

— Ἀλλὰ μπορεῖτε νὰ περάσετε τὴν νύχτα σας στὸ καλύβι μου ἂν θέλετε.

Ναί, αὐτὸ εἶπα. Καὶ ἀκόμα πρόσθεσα, πὼς μποροῦσε νὰ παραμείνει ὅσον καιρὸ ἤθελε, καὶ πὼς μποροῦσε νὰ ξέρει κανεὶς ὅ,τι θέλει χωρὶς νὰ τὸ λέει στὸν ἄλλον, καὶ πὼς κρατοῦσα κλειστὰ τὰ μάτια μου γιατὶ εἶμουνα λίγο κουρασμένος. Θὰ μποροῦσε θαυμάσια νὰ σερβιριστεῖ τσάϊ ἂν τοῦ ἄρεσε. Θὰ κοιμόταν στὸ κρεββάτι μου. Εἶχα καὶ κουβέρτες καὶ προσκέφαλο. Ἐγὼ θὰ κοιμώμουνα στὴν γωνία μου κοντὰ στὸ τζάκι καὶ δὲν θὰ εἶχε καμμιὰ ἐνόχληση. Συνήθως περνοῦσα τὶς νύχτες μου ἐκεῖ· σπάνια ξαπλωνόμουν στὸ κρεββάτι. Κι' ἀκόμα θὰ μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ ἔξω στὰ φύκια, ἀρκεῖ νὰ μὴν ἔφευγε.

Κατάλαβα πὼς ἔτρεχαν δάκρυα στὰ μάτια μου. Καὶ εἶπα:

— Μὲ συγχωρεῖτε, δὲν εἶναι τίποτα, ὁ καπνὸς ἀπὸ τὰ ξύλα μὲ πείραξε στὰ μάτια, καὶ δακρύζουν, καὶ τὰ δάκρυα τρέχουν στὰ μάγουλα. Δὲ μποροῦν νὰ ἀνέβουν στὸ μέτωπο βέβαια.

Ἤτανε ὁ καπνὸς τοῦ ξύλου. Τί ἄλλο μποροῦσε νὰ εἶναι. Δὲ θὰ πίστευε, βέβαια, πὼς ἐγώ, ἕνας γαληνεμένος, ἄνθρωπος θὰ μποροῦσα νὰ κλαίω. Θὰ ἤτανε κωμικὸ αὐτό, πολὺ κωμικό. Πήγαινε πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε ποὺ εἶχα κλάψει μπρὸς στὴν καθεδρικὴ ἐκκλησία μὲ τὰ πολύχρωμα βιτρό. Ἤτανε τότε ποὺ εἶμουνα δυνατὸς ἄνθρωπος. Δὲ νόμιζε, φυσικά, πὼς θὰ μοῦ μάθαινε ἐδῶ στὴν κοιλάδα, πὼς μόνο οἱ δυνατοὶ ἄνθρωποι μποροῦνε νὰ κλαῖνε ἀληθινά, ἀνάμεσα στὶς ἀκατανόητες πράξεις τῶν ἀνθρώπων; Γιατὶ κι' αὐτὸ τὸ ἤξερα.

***

Οἱ ψαράδες στὴν παραλία θὰ ἐβάπλωναν τώρα τὰ δίχτυα καὶ θὰ τραβοῦσαν τὶς βάρκες. Οἱ φωνές τους ἔφταναν ὡς πάνω σὲ μένα. Θὰ πρέπει νὰ εἶχαν κάμει καλὸ ψάρεμα. Τὸ ἀναγνώριζα στὶς φωνές τους καὶ στὶς βρισιές.

Εἶχαν ψαρέψει, καὶ τώρα θὰ πήγαιναν στὰ καλύβια τους καὶ θὰ ἔτρωγαν. Θὰ μοῦ ἔφερναν καὶ ἐμένα ψάρια καὶ θὰ ἔτρωγα καὶ ἐγώ. Ὕστερα θὰ ἐβάπλωναν καὶ θὰ ροχάλιζαν μὲ τὰ μοῦτρα πάνω στὰ ξερὰ φύκια, ποὺ ἔχουν μαζέψει γι' αὐτὸ μπρὸς στὰ καλύβια τους. Μαζεύεις φύκια ξερὰ γιὰ νὰ ξαπλώνεσαι καὶ νὰ ρουχουνίζεις μὲ τὸν ἥλιο πάνω στὸν σβέρκο.

Οἱ γυναῖκες, οἱ δυό ποὺ ὑπῆρχαν ἐκεῖ, θὰ φρόντιζαν τὰ σπίτια τους. Μιὰ πανάρχαια δουλειὰ αὐτὸ! Νὰ φροντίζεις τὸ σπῆτι! Καὶ ὕστερα... ... Ἄ, ὕστερα ἡ ἡσυχία θὰ βασίλευε στὴν κοιλάδα ὡς τὸ ἄλλο πρωί, ὡς τὴν ὥρα ποὺ θὰ ξανάφευγαν. Καὶ ἐγώ... ἐγώ;

Καὶ ἔγινε ἡσυχία. Καὶ τώρα θὰ βασίλευε ἔξω τὸ φῶς καὶ ἡ ἁρμόρα. Καὶ εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὥρα ποὺ μίλησε.

Μίλησε χωρὶς πρόλογο, ἁπλά, καὶ τὰ λόγια του ἔμπαιναν μέσα μου.

—Δὲν θὰ φύγω, εἶπε.

Καὶ σὲ λίγο:

—Δὲν μπορῶ νὰ φύγω τώρα. Πάει πολὺς καιρὸς ποὺ περιπλανιέμαι στὴν κοιλάδα. Ἐσὺ ὅμως σήμερα μὲ εἶδες, καὶ μοῦ εἶπες νὰ μείνω. Καὶ μένω.

Ὕστερα ἡ φωνή του ἔγινε πολὺ σιγανή, ποὺ μόλις ἄκουγα.

Καὶ εἶπε πὼς δὲν ὑπῆρχε ναὸς καὶ πὼς ὁ ναὸς φτιάχνεται ἀργά, κάθε μέρα, ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, καὶ ἀπὸ τὰ φύκια ἀκόμα, καὶ πὼς δὲν φταίει κανεὶς ἀν δὲν ὑπάρχει ναός, γιατὶ ἔτσι εἶναι.

Καὶ αὐτὸ τὸ «ἔτσι εἶναι» ἀντήχησε σὰν μιὰ μεταλλικὴ ἤρεμη ἀπομονωμένη νότα. Μιὰ νότα ὑπέρατης ἐγκαρτέρησης.

Καὶ εἶπε ἀκόμα πὼς ἡ κοιλάδα τοῦ εἶχε δώσει μιὰ μεγάλη πεῖρα. Τὸν εἶχε μάθει πὼς τὸ κογχύλι εἶναι ἕνα ὡραῖο πραγμα, καὶ πὼς ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιὰ ὡραία δυνατότητα, καὶ πὼς καὶ τὰ δυὸ εἶναι ὡραῖα γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ξέρει καὶ τὸ κατανοεῖ αὐτό, καὶ πὼς ὅταν τὰ χάλκινα τοῦ Μόζαρτ φωνάξουν Rex¡ Rex! θὰ πεῖ πὼς κάποιος τὸ εἶχε φωνάξει μὲ ὅλο τὸ πνεῦμα καὶ ὅλο του τὸ σῶμα, καὶ πὼς ποτὲ δὲν εἶμαστε τέλεια μόνοι μιὰ καὶ ἔχει ὑπάρξει αὐτός. Κι' ἂς μὴν ἔχουμε ἐμεῖς ναό.

Καὶ εἶναι ὕστερα ποὺ εἶπε τὴν πεῖρα του. Εἶπε αὐτό:

— Ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι πάνω στὴν γῆ, καὶ ὑπάρχουμε καὶ μεῖς.

Καὶ μπορεῖ νὰ συμβῇ—ἴσως καὶ τὴν τελευταία ἡμέρα τῆς ζωῆς μας —νὰ βρεθεῖ κάποιος ἔτοιμος νὰ πεθάνει γιὰ μᾶς. Πρέπει νὰ εἴμαστε ἕτοιμοι νὰ πεθάνουμε γι' αὐτόν. Τὰ κογχύλια δὲν μποροῦν νὰ θέλουν νὰ πεθάνουν γιὰ μᾶς. Καὶ ἂν δὲν συμβῇ αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ εἴχε συμβῇ. Καὶ αὐτὸ μᾶς συνδέει μὲ τοὺς ἄλλους, ὅλους, τοὺς πολλούς, τοὺς ξένους, μᾶς συνδέει ἡ δυνατότητα νὰ εἰσάντε αὐτοὶ ποὺ θὰ πέθαιναν γιὰ μᾶς.

Σώπασε γιὰ λίγο, καὶ σὲ λίγο μουρμούρισε ἐνῶ ἡ φωνή του ἔσβυνε.

— Μᾶς συνδέει μὲ τοὺς ἄλλους ἡ διαφορὰ ποὺ ὑπάρχει μεταξύ μας μᾶς συνδέει ἡ μόνωσή μας, καὶ ὁ ἄγνωστος ποὺ θὰ πέθαινε χαρούμενα γιὰ μᾶς. "Ολα ἤταν ἤχυχα. Ἡ φωνή του εἶχε χαθῆ μέσα μου.

Ἄνοιξε σιγὰ-σιγὰ τὰ μάτια. Ἕνας κόκκινος ἥλιος ποὺ ἔδυε ἤταν μέσα σ' ὅλη τὴν καλύβα μου. Ἔμπαινε ἀπὸ τὸ παραθυράκι ἀπ' ὅπου ἔβλεπα τὴν κοιλαδα καὶ πέρα τὴν θάλασσα, καὶ πέρα ὅπου ὑπάρχουν ἄνθρωποι, πολλοὶ ἄνθρωποι, ξένοι, ξένοι.

Ἡ καλύβα μοῦ κρατοῦσε μιὰ θερμὴ σιωπή. Ὁ ἄνθρωπος εἶχε κρατήσει τὸν λόγο του. Δὲν εἶχε φύγει. Εἶχε χαθεῖ μέσα μου. Εἶχα βρεῖ τὸν ἑαυτό μου.

Περιπλανήθηκα στὴν κοιλάδα βουλιάζοντας τὰ πόδια μου στὰ φύκια. Ὕστερα τράβηξα ἴσα—πέρα. Εἶχα πάρει τὸν δρόμο πρὸς τὴν πόλη.

Τ. ΘΕΟΦΙΛΟΥ

ΜΟΥΠΕ Ο ΠΑΠΠΟΥΣ ΜΟΥ ΕΝΑ ΠΡΩΪ

Διήγημα τοῦ κ. ΑΝΤΡΕΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἤτανε μιὰ νύχτα τοῦ χειμῶνα παγερὴ καὶ ὁλοσκότεινη, μιὰ ἀπὸ τὶς νύχτες ἐκεῖνες ποὺ μόνη χαρὰ εἶνε τὸ ζεστὸ σπίτι, σὰν ἔφτασα στὸ χωριό μου. Κι' ἤταν τὸ σπίτι μας ζεστό. Καὶ ἤτανε τῆς μάνας μου ἡ ἀγκαλιὰ ποὺ μὲ δέχτηκε ἀκόμα πιὸ ζεστή.

— Ἤρθες, λοιπόν, παιδί μου;...

Ἔνοιωθα ὅλη τὴ ζεστασιὰ τοῦ σπιτιοῦ μου νὰ πλημμυρίζει τὸ παγωμένο μου ἐγώ. Ζεσταινόμουνα τώρα ἐκεῖ ὕστερ' ἀπὸ ἕντεκα παγωμένα χρόνια. Γιατὶ πάνε ἕντεκα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ φυγα ἀπὸ τὸ χωριό μου ἀπὸ τ' ἄσπρο μικρὸ σπιτάκι στὴ σκιὰ τοῦ γεροπλάτανου, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Μαριώς. Ποιὸς τὴ θυμᾶται τώρα τὴ Μαριώ; Ζοῦσε τότε ὁ Παπποῦς. Καθόταν πάντα κεῖ στὴν ἄκρη, κοντὰ στὸ τζάκι. Κι' ἡ μάνα μου, πλάϊ, ποὺ αἰώνια ἔπλεκε. Ζοῦσε τότε ὁ Παπποῦς, ποὺ στάθηκε πατέρας γιὰ μένα, μιὰ καὶ κεῖνον, ποτὲ δὲν τὸν εἶχα γνωρίσει. Κι' ἤτανε γραμματισμένος ὁ παπποῦς, ἤτανε δάσκαλός μου, σύντροφός μου, καὶ δόχηγός μου. Κι' ἤταν τότε ποὺ ἀγαποῦσα τὴ Μαριώ. Ἤταν τότε ποὺ ἀγαποῦσα. Κι' ὕστερα ἄρχισαν τὰ κρύα παγωμένα χρόνια στὴν πόλη. Ὁ παπποῦς τὴν ἀγαποῦσε κι' αὐτὸς τὴ μικρὴ Μαριώ. Ζοῦσαν κι' οἱ δύο τότε.

— Ἔλα παιδί μου κοντὰ στὴ φωτιὰ νὰ ζεσταθεῖς. Νά, κάτσε δῶ ποὺ καθόταν ὁ παπποῦς. Πέθανε μὲ τὸ νεμιά σου στὸ στόμα του.

....

Ἤτανε ξημέρωμα σὰν ξύπνησα τ' ἄλλο πρωί. Ἀπ' τῶν παραθυριῶν τὶς χαραμάδες, ἀχνόφωτο τὸ φῶς τῆς μέρας πουρχόντανε, χάιβευε τὰ βαρειὰ παλιὰ ἐπιπλα τοῦ σπιτιοῦ μας.

Κάτι ἀλλόκοτο μὲ πλημμύριζε στὸ ξύπνημά μου αὐτό, κάτι σὰ γλύκα καὶ σὰν θραχνάς, κάτι σὰν ἀλήθεια καὶ σὰν ὄνειρο. Κοίταξα γύρω μου, ἤθελα στὸ μισοσκόταδο νὰ ξεχωρίσω τὸ κάθε κομμάτι τῆς κάμαρης αὐτῆς. Εἶνε ἡ σάλα τοῦ σπιτιοῦ μας. Ἐκεῖ στὴν ἄκρη κοντὰ στὸ τζάκι εἶνε ἡ πολυθρόνα τοῦ παπποῦ, κοντὰ ἡ καρέκλα τῆς μάνας μου, μιὰ παλιὰ μεγάλη φαθωτὴ καρέκλα, τὸ τραπέζι, ὁ μπουφές, ἡ κονσόλα, τὸ μεγάλο ντιβάνι· πυθμαι ξαπλωμένος τώρα καὶ ἀνάμεσα οἱ παιδικές μου μέρες. Δεξιὰ ζοῦνε ὅλες μέσα μου, μοῦ τριγυρίζουν τὴ ψυχὴ καὶ τὴ σκέφη... "Ολα ζωντανεύουν γύρω μου. Μέσα στὰ πέπλα τοῦ ἀχνόφωτου πέρουν ζωή, μιλᾶνε, κι' ἀπὸ τὴ πολυθρόνα του ὁ παπποῦς μὲ τὴ θαρειὰ φωνή του λεει:

— "Ἐφυγες παιδί, δὲν ξαναγύρισες, σὲ περίμενα νὰ γυρίσεις, νἄρθεις ἄντρας, γιὰ νὰ 'σοῦ πῶ τὸ μυστικὸ ποὺ πασχίζεις, νὰ μάθεις καὶ νὰ ξεδιαλύνεις. Πόσες καὶ πόσες φορὲς δὲ ρώτησες γι' αὐτό. Σύρε στὴν ἀκροποταμιά, κεῖ κατὰ τὸν "Ἀη-Δημήτρη, κοντὰ στὶς ἀλυχαριές. Πῆγες; Ναί; Λοιπὸν ἄκουσε μικροδίλη μου.

Ὁ πατέρας σου ἤτανε τ' ἀρχοντόπουλο τοῦ χωριοῦ, παιδί μου μονάκριβο, ποὺ χάθηκε κεῖ γιὰ μιᾶς ἄνομης ἀγάπης τὴν τρέλλα. Ἀγάπησε τὴν ὄμορφη τρελλή, ποὺ ἤταν καὶ μάγισσα τοῦ δουνοῦ.

Ἤσουνα στὴν κοιλιὰ τῆς μάνας σου σὰν ἄρχισε τὸ κακὸ καὶ ἀσαρκάντισος σὰν τὸν βρήκανε μὲ τὸ κεφάλι σπαμένο κεῖ δὰ στὶς ἀλυχαριές. Γύρισε ἕνα βράδυ στὸ σπίτι σὰν τρελλός, φλόγες πετούσανε τὰ μάτια του. Καὶ στὴ μάνα σου οὔτε μιλιὰ δὲν εἶπε. Ἔφαγε ἀμίλητος. Μὰ τὴ νύχτα ἄρχισε τὸ παραμίλημα: «Ἄβρθω κι' κύρια. Θἄρχομαι κάθε μέρα ἐκεῖ στὴν ἴδια μεριά, μέσα στὶς ἀλυχαριές. Θέλω ὁλημερὶς στὰ χείλια μου νὰ νοιώθω τὸ μέλι· τῶν δικῶν σου χειλιῶν καὶ τὰ μάτια σου βασίλεια νὰ μοῦ γνωρίζουν καὶ κόσμους ἄγνωστους. Θέλω νὰ σ' ἀγαπῶ Θεέ μου. Θεέ μου δὲ φταίω ἐγώ, ἔτσι δὲν εἶνε; Δὲ πιστεύω γιὰ πρώτη φορὰ τωρα. Κοντὰ της μπορῶ νὰ πεθανω. Δὲν πρέπει νὰ νιακμᾶ τὸ θάνατο Θεέ μου;

Καὶ τὰ χαράματα σχεδὸν ἀνοιγόσουν παρμιλώντας: «Φίλησέ με! Φίλησέ με γιὰ νὰ πεθάνω καλός».

Καὶ τ' νἀχτηκε ἀπάνω κι' ὅταν μᾶς εἶδε ποὺ τὸν παραστέκαμε, γύρισε καὶ εἶπε τῆς μητέρας σου: Πῶς σὲ λένε γυναῖκα; Κι' ὁ καϋμένος ὁ γιὸς, μαγεμένος ἀπὸ τὴν τρελλὴ τ' ἀπαράτησε ὅλα. Τὸν χάναμε κάθε μερα. "Ἔφευγε τὸ χάραμα γιὰ νἄρθει ἀργὰ τὴ νύχτα. Γεννήθηκες καὶ δὲν ἤτανε κοντὰ στὴ μάννα σου. Κι' ἤζουνα δὲν ἤζουνα εἶχοσι μερῶν σὰν τὸν ὀρθμαμε μὲ τὸ κεφάλι σπασμένο. "Ἄλλοι εἶπανε πὼς τὸν σκότωσε ἡ τρελλή, κι' ἄλλοι πὼς ἔπεσε ἀπ' τὸ βράχο. Κανεὶς δὲν ἐμαθε τὴν ἀλήθεια. Τὰ μαλλιὰ τῆς μάνας σου ἀσπρισαν κι' ἐγὼ γέρασα ἀπολότελα σὲ μιὰ μέρα. Σὺ μεγαλώσες, γυρεύοντας νὰ μάθεις γιατὶ δὲν εἴχες πατέρα. Τὴν ἱστορία αὐτὴ στὴν εἶπανε μιὰ μέρα, στὴν εἶπε ὁ Θύμιος ὁ τσοπάνος καὶ σὺ ἤρθες καὶ μὲ ρώτησες ἂν εἶνε ἀλήθεια. Σοῦ χάϊδεψα τότε τὸ σγουρόμαλλο κεφάλι σου καὶ σ' ἔστειλα νὰ παίξεις». Καὶ τώρα ποὺ ἔχω γίνει ἕνα μὲ τὰ πράγματα καὶ μὲ τὴ γῆ, ἀνκρρωτιέμαι: Μήπως σ' ἀλήθεια αὐτὸς νίκησε τὸ Θάνατο, φιλώντας τὴν τρελλή; μιὰ γυναῖκα ποὺ πέθανε γι' αὐτόν;

Σώπασε ὁ παπποῦς, κι' ἡ μορφή του ἔσβυσε στὸ φῶς τῆς μέρας ποὺ γιόμιζε σιγὰ-σιγὰ τὴν κάμαρη. Πόσα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ μοῦπε τὴν ἱστορία αὐτὴ ὁ γέρο-Θύμιος ὁ βοσκὸς μας, πάσχιζα στὴν ἀρχὴ νὰ μάθω τὴν ἀλήθεια, ἄμως δὲν καταλάβαινα, οὔτε ὁ γέρο-Θύμιος εἶξερε νὰ πεῖ ὅσα ὁ παπποῦς.

Μὲ τὰ χρόνια τὴν ἔξεχασα ὁλότελα, ἔμενε στὸ μυαλό μου σὰν κάποιο παραμῦθι· πολὺχα ἀκούσει στὰ παιδιάτικα χρόνια μου καὶ νά, σήμερα τὸ πρωί, σήμερα ποὺ ὕστερα ἀπὸ ἕντεκα ὁλόκληρα χρόνια ξανακοιμήθηκα σπίτι μου, ξαναζωντάνεψε ὁ παπποῦς γιὰ νὰ μοῦ πεῖ τὰ λόγια αὐτά, τὰ γιομάτα ζωὴ καὶ φόβο...

— Καλημέρα, παιδάκι μου, πῶς κοιμήθηκες ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια σπίτι σου;

— Καλημέρα, μανούλα. Μήπως κάνει πιὸ κρύο σημερα; Μοῦ φαίνεται πῶς κάνει κρύο κι' ἐδῶ.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΛΙΓΟ
ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΠΛΗ ΖΩΗ
ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ
Μὲ ἐξώφυλλο φιλοτεχνημένο ἀπὸ τὸ ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟ

Στὸ ἐρχόμενο φύλλο μας ἀπάντηση τοῦ ποιητῆ ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ στὴν ἐρευνά μας γιὰ τὴ σύγχρονα ποιητικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ προβλήματα.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

ΤΑ «ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ» Προκηρύσουν διαγωνισμὸ δηγήματος.—Πρῶτο βραβεῖο 1.000.000.—Δεύτερο βραβεῖο 500.000.—Τὰ χειρόγραφα δακτυλογραφημένα νὰ σταλοῦν στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ.—Προθεσμία ὑποβολῆς 30 Μαρτίου.—Τὰ ἀποτελέσματα μὲ τὴν ταυτόχρονη δημοσίευση τῶν βραβευμένων, καθὼς καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ἐπιτροπῆς θὰ δημοσιευθοῦν στὸ 38ο φύλλο.

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟ

Θ. ΣΓΟΥΡΑΕΛΗ: Η "ΑΤΕΡΜΟΝΗ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΛΙΟ„
Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗ: "Ο ΚΟΤΣΑΜΠΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΠΥΡΓΟΥ„

Φοβερὸ καὶ διαπεραστικὸ ὑψώνεται τὸ ἐνέκραξα τοῦ ποιητῆ, μέσα στὴν παγωμένη ἀτμόσφαιρα ἑνὸς κόσμου ποὺ ἀγε δὸν πέθανε ἡ ψυχή του. Μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἀστραπηβόλο θωρακισμὸ τοῦ κόσμου μας. Μέσα σ' αὐτὴν τὴ μεγαλειώδη μηχανικὴ ἀνάταση. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀδιανόητο ἀραβούργημα τῆς καλοσσιαίας τεχνικῆς πραγμάτωσης τοῦ αἰῶνα μας, σχεδὸν κινδυνεύει νὰ νεκρωθεῖ ὁ πρωτοτοκος πυρήνας τοῦ γήϊνου σώματός μας, τὸ πρωταρχικὸ σπέρμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον συνθλίβονται μέσα σ' ἕνα διαστρεβλωμένο παρὸν κι' ἡ ἀγωνία κυριεύει τὶς ὕστατες ἀνθρώπινες ψυχὲς ποὺ διανοοῦνται καὶ αἰσθάνονται.

Ἀνάμεσα στὸν κυκεῶνα μιᾶς ζωῆς ποὺ κυριαρχεῖται ἀπ' τὴν ἀγνοια. Ἀνάμεσα στὴ λαίλαπα τῶν ἀνθρώπινων παθῶν. Ἀνάμεσα στὰ πλήθη τῶν ἀτόμων ποὺ τοὺς διαφεύγει ἡ ἀτομικότητά τους, ὁ ποιητὴς ἀναλαβαίνει τὴν πορεία του, ὕστερα ἀπὸ σκληρὲς συγκρούσεις. Κρατώντας στ' ἀπογυμνωμένα του χέρια τὸ ὑπόλοιπο τῆς πίστης, τὸ καμωμένο ἀπὸ ἀγάπη καὶ στοργὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους ξεκινάει γιὰ τὴν πορεία γιὰ τὴν τελικὴ σύγκρουση καὶ γιὰ τὴν ὕστατη λύτρωση. Ξεκινάει ἀπὸ τὴ νύχτα ποὺ σκεπάζει τὶς περοχὲς τῶν ἀνθρώπων, γιὰ τὸ τελικὸ φῶς.

Ἡ διάτορη κραυγή του γιὰ τὸ Hinterland ἡ ἔκκλησή του πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ψυχή, πρὸς τὴν ἀνοιχτὰ της καὶ τὴν καθολικότητά της, ἡ ἀνάγκη τῆς συνειδητῆς θέσης τῆς μέσα στὴν παγκοσμιότητα τῆς ἑνότητας καὶ τῆς παλλαπλότητας. κὰ τὸ δίκιο ὅπου πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ θεμελιωθεῖ ὁ ἀνθρώπινος λόγος κ' ἡ ἀνθρώπινη ὅπαρξη. Ἐχει βρίσκεται τὸ νόημα τῆς οὐσιαστικῆς ὑπαρξῆς μας, γι' αὐτὴν πρέπει νὰ ἀποδοθοῦμε σὲ κοπεφὸν ἀγῶνα. Αὐτὴ θὰ μᾶς καθορίσει τὴν οὐσιαστικὴ πράξη. Κι' ἡ οὐσιαστικὴ πράξη θὰ μᾶς δώσει τὴ συνείδηση. Κι' ἔτσι θ' ἀνακτῶμε δικαιωματικὰ ἡ ἀπαίτηση τοῦ ἀνθρώπου γ' ἀνερευνήσει τὰ πεπρωμένα του.

Ἡ φωνὴ τοῦ Θ. Σγουρδέλη, ἡ φωνὴ τῆς ποίησης του, μᾶς ἑνώνει ἀκατάλυτα μὲ τὴ φωνὴ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος, ποὺ ἀχνοπνέεται στὴν κρισιμώτερη στιγμὴ τῆς ἱστορίας του.

Μὲ τὸν Θ. Σγουρδέλη ἡ ἑλληνικὴ ποίηση ἀφίνει τὴν ἀχρωμη ἐπίφαση τῶν ποιητικῶν τεχνοτροπιῶν γιὰ νὰ μπεῖ στὴ σκεδὸν ἀπροσπέλαστα ἱερὴ περιοχὴ τῆς οὐσιαστικῆς ποίησης. Ὁ πνευματικὸς ποιητικὸς λόγος καταγράζει μιὰν ἀπεροστὰ περίπλοκη πραγματικότητα καὶ κάτω ἀπ' τὴ σημερινὴ παρουσία της θεωρεῖ τὸ παρελθὸν καὶ διαβλέπει τὸ μέλλον. Ἀπὸ τὴ δυστυχία τῶν ἀνθρώπινων μορφωμάτων ἀνυψώνεται πρὸς τὰ ἀνθρώπινα φωτεινὰ σημεῖα ποὺ διαχύζουν φλογερὰ τὴν πολυκόμαντη τραγιὰ τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας.

Ἡ Ἀτέρμονη Πορεία πρὸς τὸν Ἥλιο εἶνε ὁ κρίκος ποὺ συνδέει τὴν νεώτερη ποίησή μας μὲ τὰ πνευματικὰ ρεύματα τοῦ καιροῦ μας.

Μέσα ἀπ' τὴν ὑπόσκαση μόνωσή του, ἀπ' τὴν δοθειὰν ἀποξένωσή του σ' ἕναν παγόπλοκο κόσμο, ὁ ποιητὴς ὑποστόρεσε στὴν πιθανότητα τῶν θερμῶν ἀνθρώπινων αἰσθημάτων, ὑψώνει τὴν προσευχή του «βαρειὰ ἀπὸ πεῖρα καὶ ἀπὸ ἀγάπη». Τὸ ἀπέλπιδα του εἶνε νὰ μᾶς ξανασυμφιλιώσει μὲ τὴ ζωὴ νὰ μᾶς ξανασυνθέσει μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου, γιατὶ αὐτὸ δικαιοῦται ἡ ἀγάπη, ἡ ἀγάπη ποὺ κηρύχτηκε ἀπ' τὶς ὄχθες τοῦ Γάγγη, ἔσαμε τὶς αἰωνόβιες ὀρῦς τοῦ Μέλανα Δρυμοῦ.

Δρμότατη ἡ πύκρα τῆς ζωῆς καὶ τῆς δοκιμασίας της, ἀπὸ τὸ ποθημά του, κι' βίους γλυκειὰ κι' ἡ ἀπαλὴ ἡ θελπωρή τοῦ λυρισμοῦ του.

Κι' ὅμως ὁ ποιητὴς συνεχίζει τὴν ποιεσία του, γιὰ κεῖνο ποὺ φαίνεται σαν ἀνέφικτο ὄνειρο. Γιὰ τὸ ὄνειρο ποὺ δημιούργησε τὸν πρῶτο καὶ τὸν τελευταῖον ἀνθρώπινο μῦθο. Γιὰ τὸ ὄνειρο ποὺ εἶνε τόσο ἱερὸ ὅσο καὶ ἡ πραγματικότητα. Γιὰ τὸ ὄνειρο τῆς ἐξανθρωπισμένης πραγματικότητας.

Κι' ὁ ποιητὴς φτάνει στὸ τέλος τῆς ἱστορίας του, ποὺ εἶνε καὶ ἡ πυθανὴ ἀρχὴ μιᾶς ἄλλης. Ὁ ποιητὴς διαλύεται μέσ' στὴν παγκοσμιότητα τῆς οὐσίας. Ἔτσι ὅμως, γιὰ πρώτη φορά, ἀποκτᾶει τὴν πιὸ συγκεκριμμένη του ὑπόσταση, τὴν ὑπόσταση του μέσα σ' ἕναν κόσμο, ὅπου ἁρμονικὰ πιὰ εἶνε ἑνωμαστωμένος ὁ ἄνθρωπος. Κι' ἔτσι μονάχα κάποια «ἀνοιξη ἀρχίζει γιὰ τὰ πράγματα καὶ τὶς ἀνθρώπινες ἐλπίδες».

***

Δέχως ἄλλο ὁ Μιχαλὸς Ρούσης εἶνε ἕνας ἐνδιαφέρων ψυχολογικὸς τύπος ὅπως ἄλλωστε καὶ κάθε ἄνθρωπος. Ἡ πεισμα τικὴ προσκόλληση στὴ ζωή, τοῦ κίβε ἀν θρώπου στὴ ζωή του. Ὁ τρόπος ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ νὰ τὴν κρατήσει, γιὰ νὰ τὴν ξανακερδίσει κάθε τόσο, εἶνε θέμα ἐξαιρετικὰ πρόσφορο, γιὰ τὴν τέχνη, ὅταν μάλιστα ἡ ζωὴ τοῦ τύπου αὐτοῦ συμπορεύεται καὶ μὲ ὡρισμένα γενικώτερα γεγονότα, γεγονότα ποὺ δοσγραμμίζουν καὶ διαμορφώνουν τελικὰ τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα.

"Οταν κατοσθώσουμε ν' ἀποκαταστήσουμε αὐτὴν τὴν στενὴ ἀλληλουχία καὶ αὐτὴν τὴν ἐσώτερη ἀντιπαθορισή ἀνάμεσα στὴν ψυχολογία τοῦ ἥρωά μας καὶ τοῦ περιβάλλοντος ὅπου κινεῖται, μποροῦμε νὰ εἰμαστε βέβαιοι πὼς προσφέρουμε ἔργο ὥριμο καὶ γόνιμο. Στὶς συνταρακτικὲς καὶ ἀπροσδόκητες ἀναλλαγὲς καὶ φάσεις ἀποφασιστικῶν ἱστορικῶν γεγονότων, οἱ χαρακτῆρες τῶν ἡρώων ποὺ κινοῦνται παράλληλα ἔχουν κάθε δικαιολογία νὰ τηροῦν τὴν ἀκαμπτη γραμμή τους, ποὺ εἴτε συντρίβεται ἀπ' τὰ γεγονότα, εἴτε δικαιώνεται καὶ ἀποτελεῖ τὴ βάση γιὰ κάθε μελλοντικὴ πορεία. Μποροῦμε ἄμως οἱ ἥρωες αὐτοὶ ν' ἀκολουθοῦν μὲ τὸν αὐτὸ ρυθμὸ καὶ μὲ τὴν ἀντίστοιχη πίστη τὰ γεγονότα, ὄχι γιατὶ πιστεύουν στὰ γεγονότα, ἀλλὰ γιατὶ ποθοῦν ὁπωσδήποτε ἡ νὰ ἀνασυρθοῦν κι' αὐτοὶ ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῶν γεγονότων ἢ νὰ ἀνακάψουν θειαμβευτικὰ ἀπ' τὰ τράπαιά τους.

Ὁ Μιχαλὸς Ρούσης — ἴσαμε τὰ τώρα τοὐλάχιστον (κι' αὐτὸ δυσκολεύει τὴν ἀντίληψή μας) — εἶνε ὁ κάποιος γνάριμος τύπος ποὺ κινεῖται ἔξω καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτά. Ὁ κόσμος του φαίνεται πὼς εἶνε ἕνα ποὺ περιωρισμένο ζωΐκιά ἐγώ. Καὶ προσπαθεῖ νὰ ζήσει ὅπως — ὅπως. Καμμιὰ δικαίωση γιὰ τὴν ὑπαρξή του, καμμιὰ δικαιολογία γιὰ τὸν ἀγῶνα του. Κι' ἄμως γύρω ἀπ' τὸν Μιχαλὸ κινεῖται ἕνας κόσμος.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΣΥΝΑΒΛΙΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ – Γ. ΚΑΖΑΣΟΓΛΟΥ – Θ. ΒΑΒΑΓΙΑΝΝΗΣ

Τὸ βάρος στὴ συναβλία τῆς Κρατικῆς ὀρχήστρας στὶς 5/3/44 ἦταν ἡ Συμφωνία Νο 39 τοῦ Μότσαρτ. Εἴχαμε καιρὸ ν' ἀκούσομε μιὰ καλὴ μοζάρτειο ἐκτέλεση. Ὁ κ. Βαβαγίαννης μᾶς ἔδοσε μιὰ καλὴ σφιχτοδεμένη ἐκτέλεση μὲ καλό ἦχο,ὁμοιογένεια καὶ στὺλ κλασσικῆς μουσικῆς. Σημειώνουμεν ἰδιαίτερα τὸ Μεινουέτο ποὺ τὴν ἐχτέλεση του θὰ τὴν ζήλευαν καὶ μεγάλοι μαέστροι. Εἶχε μιὰ ἐξαιρετικὴ λάμψη μὲ δυνατὴ ρυθμικότητα ποὺ δὲ βάρυνε καθόλου τὸ χορεφτικὸ χαραχτῆρα του. Τὰ ξύλινα—κλαρινέτο καὶ φλάουτο—τραγούδησαν μ' ἁπλὸ καὶ μουσικὸ τρόπο τὸ «τρίο» ποὺ στάθηκε ὄμορφη ἀντίθεση στὸ λαμπερὸ ἦχο τῶν ἐγχόρδων. Τὸ μόνο μέρος ποὺ δὲν εἶχε τὴν ἴδια καθαρότητα παιξίματος ἦταν τὸ τελεφταῖο. Ἀφτὸ καθαφτὸ τόσο δύσκολο, πάρθηκε κάπως γρηγορώτερα κι' ἔτσι ἔχασε σὲ καθαρότητα. Πάντως ἡ ἐχτέλεση τῆς συμφωνίας γενικὰ μᾶς ἔδοσε χαρὰ κι' ἐφχαριστοῦμε τὸ Μαέστρο της γι' αὐτό.

Καλὴ ἐχτέλεση εἴχαμε ἀκόμα τόσο στὴ «Λύτρωση»—συμφωνικὸ ἰντερμέντιο—τοῦ Φρὰνκ ὅσο καὶ στὸ Πρελούντιο τῆς 3ης πράξης ἀπ' τὸ Λόέγκριν τοῦ Βάγνερ. Στὸ τελεφταίο τὰ χάλκινα τραγούδησαν μὲ τὸν καλύτερο τρόπο μ' ὄμορφο δυνατὸ ἦχο.

Ὁ κ. Ζαργάνης—φλάουτο—στὸ κοντσέρτο τοῦ Μότζαρτ ἦταν καλὸς ὅταν δὲν κούραζε. Τὸ φλάουτο ὄργανο λίγο ἀχάριστο σὲ μάκρυὰ σόλα δὲ σηκώνει μέτριες ἐχτελέσεις γιατὶ τότε γίνεται ἁπλούστατα κουραστικό. Καὶ δυστυχῶς ἡ ἐχτέλεση τοῦ κοντσέρτου γιὰ φλάουτο ἀπ' τὸν κ. Ζαργάνη εἶχε πολὰ σημεῖα μέτρια ἐχτελεσμένα. Γενικὰ ὅμως ἡ ἐχτέλεση εἶχε ἕνα στὺλ καὶ πολὲς φορὲς καλὸ καὶ καθαρὸ ἦχο.

Τελεφταία ἄφησα τὰ «Πρελούντια τῆς ἐπιστροφῆς ἀπ' τὸ μέτωπο» τοῦ νέου συνθέτη κ. Γ. Καζάσογλου. Ἀπ' ἀρχῆς πρέπει νὰ τονίσουμε πῶς βρισκόμαστε μπροστὰ σάληθινή μουσική. Δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ νοητικὰ κατασκεβάσματα ποὺ τοὺς λείπει ἡ συγκίνηση. Τρία πρελούντια γιὰ ὀρχήστρα πούναι γραμένα ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ ἀπ' τὸ μέτωπο.

Ἡ μουσικὴ καὶ στὰ τρία πρελούντια πάκούσαμε ἔχει ὅλο τὸ «μουντὸ» τῆς ψυχῆς ποὺ ἔζησε τὴ καταστροφὴ τοῦ 1941. Δημιουργεῖ μιὰ ἐπιβλητικὴ ἀτμόσφαιρα χωρὶς νὰ κάνει «προγραματικὴ μουσική». Ἡ ὀρχήστρα κινεῖται μένα τρόπο που πολὺ λίγοι συνθέτες μας θὰ μπορούσαν νὰ καταφέρουν. Ἁρμονικὸ κι' ἀντιστιχτικὸ γράψιμο ὄμορφα συνταιριασμένο δίνει μιὰ ποικιλία ξεκουραστικὴ στὸν ἀκροατή. Κεῖνο ποὺ κάνει ἐντύπωση εἶναι ἡ σφιχτοδεμένη φόρμα ποὺ δὲν ἔχει καθόλου χάσματα οὔτε ὅμως καὶ τὰ γνωστὰ ἀνούσια ρητορικὰ παραγεμίσματα· κι' ἔτσι ἔχομε δυνατὴ ἑνότητα κι' ἀκόμα θαβμαστὴ «οἰκονομία» πρᾶμα σπάνιο στοὺς Ἕλληνες συνθέτες.

Γενικὰ εἶναι μιὰ σοβαρὴ δουλειά. Ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψει πῶς εἶναι γραμένη ἀπ' ἕνα νέο συνθέτη ἔχουμε ὅλο τὸ δικαίωμα νὰ ἐλπίζουμε γιὰ κάτι πολὺ καλό. Στὸ μέλον θὰ περιμένουμε καὶ ἔργα μ' ἑλληνικὰ μοτίβα καὶ γενικὰ ἑλλ. χρῶμα. Ἔτσι θὰ δοῦμε πῶς ἀντιμετώπισε καὶ τὴν Ἑλληνικὴ μουσική» γιατὶ ἡ σημερινή του ἐργασία εἶναι γραμένη πάνω στοὺς γνωστοὺς τρόπους τῆς Δύσης.

ΦΟΙΒΟΣ ΑΝΩΓΙΑΝΑΚΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ

ΑΝΤΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Συνεχῶς συζητοῦν γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς πραγματικοῦ θεάτρου, ἑνὸς ἀληθινοῦ θεάτρου, ἑνὸς νέου θεάτρου κ.λ.π. Σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία ὑπάρχει κάποια βασικὴ παρανόηση καὶ ἀδικία. Ἀληθινὸ καὶ πραγματικὸ θέατρο ὑπάρχει.Τὸ θέατρο ποὺ βλέπουμε γύρω μας. Μία ἀνακαίνησις τοῦ θεάτρου δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἡ μεταπήδηση (?) ἀπὸ μιὰ «ψεύτικη μορφὴ» σὲ μιὰ «ἀληθινή». (Ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ μιλήσει γιὰ ἀλήθεια στὴ περίπτωση αὐτή!) Ἂν μιὰ ἀνακαίνηση ἦταν δυνατή, θὰ ἦταν μιὰ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνακαίνηση ποὺ θὰ περιλάμβανε τὴ θεατρικὴ δραστηριότητα στὸ σύνολό της, ἀπὸ τὸν συγγραφέα ὡς τὸ ἠθικὸ ὑπόστρωμα τοῦ πιὸ ἀσήμαντου ἐκτελεστή. Καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ πηγάσει ἀπὸ τὰ αἰσθητήρια ποὺ ἔχουν δώσει στὸ θέατρο τὴν κοινωνικὴ του κατοχύρωση. Ὁ αἰσθητικὸς σύνδεσμος τῆς θεατρικῆς πράξης καὶ τοῦ κοινοῦ εἶναι ὁ ἴδιος ὅταν οἱ ἠθοποιοὶ παίζουν συγκρατημένα ἢ μὲ ὑπερβολή, ὅταν ὁ ρεαλισμὸς ἢ ὁ νατουραλισμὸς ἢ καὶ ὁ συμβολισμὸς κατευθύνουν τὸν συγγραφέα καὶ τὴ σκηνοθεσία. Μποροῦμε νὰ μπάσουμε τὸ χορὸ στὸ σύγχρονο δρᾶμα, τὴ σκηνὴ στὴν αἴθουσα ἢ τὴν αἴθουσα στὴ σκηνή, μποροῦμε νὰ ἐξαλείψουμε κάθε διακοσμητικὸ στοιχεῖο ἢ ἀντίθετα νὰ μεταβάλουμε τὴ σκηνὴ σὲ Λοῦνα-Πάρκ, μποροῦμε νὰ ἀναιβάσουμε Τσέχωφ ἢ Μαίτερλιγκ, δὲν μεταβάλλουμε τὸν αἰσθητικὸ συνδετικὸ κρίκο τοῦ θεάτρου μὲ τὸ κοινό, Ἂν αὐτὴ ἡ μεταβολὴ δὲν εἶναι δυνατή, τότε θὰ πεῖ πῶς τὸ θέατρο ἔχει φθάσει στὸ ζενὶθ κάποτε καὶ ἔκτοτε συντηρεῖται μὲ διάφορες μορφολογικὲς προσαρμογές, ἀνάλογα μὲ τὴν χώρα καὶ τὴν ἐποχή. Ἡ μεγαλύτερη μέχρι τὰ σήμερα προσπάθεια διαφοροποίηση τοῦ αἰσθητήριου αὐτοῦ ἔγινε ἀπὸ τὸν R. Wagner καί, ὅπως τραγικὰ ὁ ἴδιος ἀφίνει νὰ διαφανεῖ, δὲν τὸ κατόρθωσε. Ἕνα πιὸ φροντισμένο ἀνέβασμα μιὰ διαλογὴ ἐκτελεστῆς μιὰ ὁποιαδήποτε τεχνικὴ προσαρμογὴ δὲν ἀποτελεῖ παρὰ τὸ ἀνατάραγμα τῶν ἴδιων νερῶν ποὺ δὲν ἀνανεώνονται μὲ τὴν τεχνητὴ αὐτὴ κίνηση. Ἡ κριτικὴ πέρνει κάθε φορὰ μιὰ κατηγοοιτικὴ ἢ ἐπαινεδικὴ θέση. Τί σημασία ὅμως ἔχει αὐτό; Ὁ λαὸς θὰ συντηροῦσε τὰ ἴδια θέατρα καὶ χωρὶς κριτική. Τὸ πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ κλῖμα τοῦ θεάτρου εἶναι τὸ ἴδιο σ' ὅλα τὰ θεατρικὰ συγκροτήματα καὶ ἡ κριτικὴ δὲν κριτικάρει τὸ κλῖμα αὐτό.

Ἀπὸ τὶς πρωτόγονες ἱεροτελαστίες τῶν ἑορτῶν τοῦ Διόνυσου ὡς τὸ Thé âtre de la cruauté ὑπάρχει μιὰ ἐξέλιξη θεατρικῆς μορφῆς ὅπως σὲ ὅλες τὶς μορφὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἑρμηνευθεῖ πολύτροπα ὅπως καὶ οἱ πηγὲς τοῦ θεατρικοῦ φαινόμενου στὴν κοινωνία. Ἀπὸ ὁποιοδήποτε ὅμως πρῖσμα κι' ἂν ἀντιμετωπίσουμε τὸ φαινόμενο αὐτὸ καὶ τὴν ἐξέλιξή του δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ ὀονηθοῦμε δύο ἄλλα γεγονότα ποὺ μὲ πολὺ κόπο καὶ φόβο θὰ τολμήσει κανεὶς νὰ διατυπώσει καθαρά:

1) Τὴν ἀναμφισβήτητη πιὰ ἐπιστημονικὰ (καὶ ἐμπειρικὰ) ψυχολογικὴ καὶ πνευματικὴ μειονεκτικότητα τοῦ ἀτόμου ποὺ ἔχει ἀναπτυγμένη τὴ ροπὴ καὶ τὴν ἡδονὴ τῆς ὑπόκρισης

2) Τὴν μαθηματικὰ ἀναλογικὴ ἀντίθεση μεταξὺ ὑποκριτικῆς ροπῆς καὶ τῆς πνευματικῆς δημιουργικῆς τάσης.

Μὲ τὰ δυὸ αὐτὰ λοιπὸν γεγονότα ποὺ εἶναι καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ὅλου προβλήματος μιᾶς ἀναγέννησης τοῦ θεάτρου θὰ ἀσχοληθοῦμε στὸ ἐρχόμενο.

ΓΙΑΝΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΣΧΟΛΙΑ

Σ' ἕνα περιοδικὸ δὲν ὑπάρχει ἀνωνυμογραφία. Ὅσα κομμάτια δὲν ὑπογράφονται ἐξυπακούεται πὼς καλύπτονται ἀπὸ τὴν εὐθύνην τῆς σύνταξης τοῦ περιοδικοῦ. Διπτηροῦμε τὴν ἀντίληψη πὼς σὲ μιὰ χώρα ποὺ στὰ τελευταῖα της χρόνια συγκαταλέγει ἕναν Πὼλ Βαλερύ, ἕναν Ροζὲ Μαρτὲν ντὺ Γκάρ, Ζὰν Κλωντέλ, ἕναν Ἀλλαίν, ἕναν Μπέρξον, ἕναν Ντὲ Μπρολί, ἕναν Ζὰν Περρέν, ἀνάμεσα στοὺς πνευματικούς της ἐργάτες δὲ μποροῦμε νὰ ἰσχυριζόμαστε πὼς ἡ ἐργασία ἑνὸς ἐξυπνου συγγραφέα, σὰν τὸν Ζὰν Ζιρωντού, εἶναι ἀντιπροσωπευτικὴ τῆς σύγχρονης π ν ε υ μ α τ ι κ ῆ ς Γαλλίας. Ἴσως νὰ ἔχομε λάθος, δὲν πρόκειται νὰ βρίσουμε ὅσους πιστεύουν τὸ ἀντίθετο. Ὅταν ἡ διαφορὰ βασίζεται στὸ περιεχόμενο ποὺ δίνει κανεὶς στὴ λέξη «π ν ε υ μ α τ ι κ ὸ ς» δὲ μπορεῖ οὔτε νὰ ἀπαντήσει σὲ ὕβρεις, ὅπως σ' αὐτὲς ὅπου ὀλίσθησε ὁ συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ «Νέα Ἑστία» στὸ τεῦχος τῆς 1—15 Φεβρουαρίου 1944.

— Οἱ ἐργασίες σὲ σχετικὲς μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ζήτηση τῶν ἡμερῶν μας, ποὺ δημοσιεύονται στὸ σημερινὸ φύλλο μας ἀποτελοῦν ἁπλὴ εἰσαγωγικὴ νύξη γιὰ τὰ θέματα ποὺ ἡ δημοσίευσή τους θὰ ἀκολουθήσει.

Πιστεύουμε πὼς ἡ ἐνημέρωσή μας στὴν πορεία τοῦ σύγχρονου ἐπιστημονικοῦ πνεύματος καὶ τῶν φιλοσοφικῶν του συνεπειῶν θὰ μᾶς παράσχει ἀσφαλέστερες δυνατότητες ἐρεύνης καὶ ἀπάντησης τόσο στὰ ἀτομικὰ ἐρωτήματα τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης, ὅσο καὶ στὰ γενικώτερα προβλήματα πολιτισμοῦ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ: Στὸ προηγούμενο φύλλο στὸ κομμάτι «Ἡ ἀπολύτρωση τοῦ Φάουστ» στὸν στίχο 16ον τὸ «Μεῖνε ἀκόμα! εἶμαι τόσο ὡραῖος!», νὰ διαβαστεῖ: «Μεῖνε ἀκόοα εἶσαι τόσο ὡραία!»

ΣΠΥΡΟΥ ΞΑΝΘΑΚΗ
«ΚΥΚΛΩΝΕΣ»
Εἰκονογράφηση: ΠΑΝ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗ
ΕΚΔΟΣΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΝΕΑ

ΤΟ ΕΠΑΘΛΟ ΠΑΛΑΜΑ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ Γ. ΔΕΛΗ

Στὴ μεγάλη αἴθουσα τῶν ἑορτῶν τῆς Ἀκαδημίας γίνηκε τὴν περασμένη Κυριακὴ ἡ τελετὴ τῆς ἀπονομῆς τοῦ ἔπαθλου ποίησης Κωστῆ Παλαμᾶ.

Τὸ ποῶτο ἔπαθλο ἀπονομήθηκε ἀπὸ τὴν Ἑλλανόδικο Ἐπιτροπὴ, ποὺ ἀπαρτιζόταν ἀπ' τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς κ. κ. Γρ. Ξενόπουλο, καὶ Νίκιο Βέη, τὸν ποιητὴ κ. Ἄγγελιο Σικελιανὸ καὶ τὸν κ. Κλ. Πισράσχο στὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Ἀλλοτινὰ καὶ Ἀλλιόκοσμα» τοῦ κ. Γ. Δελῆ.

Τὴ σεμνὴ αὐτὴ τελετὴ ἄνοιξε ὁ ὑπουργὸς κ. Λούβσης, ποὺ σύντομα μίλησε γιὰ τὴ σημασία τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντος βραβείου Κωστῆ Παλαμᾶ, ποὺ τὸν ἀποκάλεσε ἐθνικὸ ποιητή.

Ὕστερα ὁ ποιητὴς κ. Σικελιανὸς μίλησε ἐμπνευσμένα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ Γ. Δελῆ, ποὺ καθὼς εἶπε, εἶνε ἄγνωστο στὸ πολὺ κοινό, καὶ ἀπάγγειλε καὶ ὡρισμὲ να του ποιήματα.

Τέλος ὁ βραβευμένος ποιητὴς εὐχαρίστησε τὴν Ἑλλανόδικο Ἐπιτροπὴ καὶ τοὺς ὁμιλητὲς καὶ ἀπάγγειλε σὲ μνήμη τοῦ ποιητῆ Κωστῆ Παλαμᾶ τὸ ποίημα ποὺ δημοσιεύουμε.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΔΟΞΑ: Ντόρα, Νουβέλλα. Ἔκδοση «Κορυδαλλοῦ». Ἀθήνα, 1944.

ΔΗΜ. Π. ΠΑΠΑΔΙΤΣΑ: Τὸ Φρέαρ μὲ τὶς φόρμιγγες. Ἀθήνα, 1943.

ΕΚΤΩΡ ΚΑΚΝΑΒΑΤΟΣ: Fuga. Ἀθήνα, 1943.

ΣΠΥΡΟΣ ΞΑΝΘΑΚΗΣ: Κυκλῶνες. Ἀθήνα 1944.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ: Ἐτήσια λογοτεχνικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἔκδοση. Ἐκδόσεις Ἀρ. Μαυρίδης. Ἀθήνα 1944.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΖΩΤΟΥ: Τὸ ταξίδι στὴ Γαλλία. Ἀθήνα, 1944.

ΑΛ. ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ: Ἡ ἀπολογία μιᾶς παραστρατημένης. Ἀθήνα, 1944.

Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ἀρχιτέκτονος: Ἡ Λαϊκὴ Κατοικία. Ἀθήνα, 1944.

Κ. ΝΤΙΚΕΝΣ: Ὁ μικρὸς Πάϊριπ. Μετάφρασις Γ. Δηληγιάννη — Ἀναστασιάδη. Ἀθήνα, 1944.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΘΕΟΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ — ΑΤΤΙΚΗ